

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

KATEDRA GEOGRAFIE

Bc. Markéta Mušálková

**Návrh pracovního sešitu pro výuku politické
geografie pro střední školy**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Učitelství geografie pro SŠ (kombinace Bi-Z)
prezenční studium

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Olomouc 2018

Bibliografický záznam:

Autor (osobní číslo): Bc. Markéta Mušálková (R16953)

Studijní obor: Učitelství geografie pro SŠ (kombinace Bi-Z)

Název práce: Návrh pracovního sešitu pro výuku politické geografie pro střední školy

Title of thesis: Creation of workbook of Political geography for secondary education

Vedoucí práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.

Rozsah práce: 86 stran, 1 příloha

Jazyk práce: český

Abstrakt: Cílem práce je vytvoření pracovního sešitu, který by zejména studenty středních škol, atraktivní formou vzdělával v tématu politické geografie. Sešit je rozdělen do tematických celků, které komplexním způsobem pokrývají danou problematiku. Při tvorbě byla využita řada podkladových materiálů, statistik, atlasů, učebnic a samozřejmě také internetových zdrojů. Součástí práce jsou i analýzy pracovních sešitů geografie, jež jsou dostupné na českém trhu a analýza výsledků testování vybraných kapitol pracovního sešitu na střední škole.

Klíčová slova: pracovní sešit, učebnice, politická geografie

Abstract: The aim of the thesis is to create a workbook that will educate students of secondary schools in an attractive way in the subject of political geography. The workbook is divided into thematic units which cover the issue in a comprehensive way. A number of statistics, atlas books, textbooks and Internet resources, were used during the process of creation. Part of the thesis include analysis of geography workbooks that are available on the Czech-book market and also analysis of results of testing selected chapters of the workbook at secondary school.

Keywords: workbook, textbook, political geography

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně, s použitím uvedené literatury a pod vedením mého školitele.

V Olomouci dne 7. 1 .2019

.....

Bc. Mušálková Markéta

Ráda bych poděkovala RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za čas a odborné vedení, které mi věnoval během konzultací. Děkuji svým rodičům za veškerou psychickou i materiální podporu, kterou mi během mých dlouhých vysokoškolských studií poskytli. V neposlední řadě děkuji příteli, který se mnou trpělivě přečkal celé magisterské studium.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Markéta MUŠÁLKOVÁ**
Osobní číslo: **R16953**
Studijní program: **N1501 Biologie**
Studijní obory: **Učitelství biologie pro střední školy**
Učitelství geografie pro střední školy
Název tématu: **Návrh pracovního sešitu pro výuku politické geografie pro střední školy**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je vytvořit pracovní sešit, který by zejména studenty středních škol interaktivní formou vzdělával v tématu politické geografie. Sešit bude rozdělen do tematických celků, které komplexním způsobem pokryjí danou problematiku. Autorka využije pro svoji práci celou řadu podkladových materiálů, statistik, atlasů, odborných textů a učebnic a samozřejmě také internetové odkazy a různé televizní či filmové dokumenty.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

BĚLÍK, Václav; JANIŠ, Kamil: Motivační náměty do výuky zeměpisu. Hradec Králové : Gaudeamus, 2008. 105 s.

HÁJEK, Jan: Vybrané kapitoly z didaktiky geografie. Plzeň : Západočeská univerzita, 2006. 116 s.

MATUŠKOVÁ, Alena. Zeměpis 6. Pracovní sešit. Plzeň : Fraus, 2004.

TYMRÁKOVÁ, Iva; JEDLIČKOVÁ, Helena; HRADILOVÁ, Lenka: Pracovní list a tvorba pracovního listu pro přírodovědné vzdělávání. In Metodologické aspekty a výskum v oblasti didaktik přírodovědných polnohospodářských a příbuzných oborov. Nitra: Prírodovedec č. 171, 2005.

SKALKOVÁ, Jarmila. Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování. Praha: Grada, 2007. 322 s

PROKOPOVÁ MACHALOVÁ, Petra. Zeměpis 9. Pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia. Plzeň : Fraus, 2008.

Vedoucí diplomové práce: **RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.**

Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **22. listopadu 2017**

Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2019**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Marián Halás, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 22. listopadu 2017

OBSAH

1	Úvod.....	9
2	Cíle a metody práce.....	10
3	Vzdělávací programy	12
3.1	Národní program rozvoje vzdělávání v ČR.....	12
3.2	Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020	13
3.3	RVP pro gymnázia	13
3.4	RVP pro gymnázia se sportovní přípravou a pro střední odborné vzdělávání	15
3.5	Školní vzdělávací program.....	15
4	Vymezení obsahu politické geografie.....	17
5	Textové učební pomůcky	18
5.1	Učebnice.....	18
5.1.1	Funkce a struktura	18
5.1.2	Hodnocení učebnice	21
5.1.3	Práce žáků a učitelů s učebními pomůckami.....	22
5.2	Pracovní sešit.....	23
5.2.1	Funkce	23
5.2.2	Typy úloh.....	24
5.3	Jiné textové pomůcky	26
6	Analýza pracovních sešitů	27
6.1	Hravý zeměpis (TAKTIK)	29
6.2	Hrej si a naučíš se (VELRYBA)	30
6.3	Letem světem (ALTER).....	30
6.4	Zeměpis, pro zvláštní školy (EKON).....	31
6.5	Zeměpis (Česká geografická společnost / ČGS)	31
6.6	Zeměpis (FORTUNA).....	33
6.7	Zeměpis (FRAUS).....	34

6.8	Zeměpis (NOVÁ ŠKOLA / NŠ)	34
6.9	Zeměpis (PRODOS)	35
6.10	Zeměpis (SPN).....	35
6.11	Shrnutí analýzy pracovních sešitů.....	36
7	Konec teoretické části: optimální podoba pracovního sešitu	38
7.1	Chyby při tvorbě pracovního sešitu	39
8	Vlastní návrh	40
9	Použití v praxi	77
9.1	Pracovní list: Stát	79
9.2	Pracovní list: Náboženství	80
9.3	Pracovní list: Obyvatelstvo	80
9.4	Pracovní list: Závislá území.....	80
10	Diskuze a závěr.....	81
11	Literatura a elektronické zdroje.....	82
12	Seznam příloh.....	91

1 Úvod

Politická geografie nepatří mezi nejpopulárnější témata středoškolské geografie. Možnost vytvořit pracovní sešit, který by byl didakticky funkční, a přitom uživatelsky atraktivní, proto pro mě byla zajímavá a zároveň představovala velkou výzvu.

V současné době je běžné, že je možné k učebnicím dokoupit i odpovídající pracovní sešit. Většinou tento sešit ověřuje znalosti uvedené v učebnici, popřípadě slouží pro doplnění informací. Pro základní školy a nižší ročníky gymnázia je na českém trhu pracovních sešitů relativně bohatý výběr. Pracovní sešity pro střední školy či vyšší ročníky gymnázií se naopak v současné době na českém trhu prakticky nevyskytují, jako kdyby tato forma textových učebních pomůcek byla pro střední školy nevhodná, resp. nepoužitelná. Popsaný stav zřejmě souvisí hlavně s (pesimistickou) představou vydavatelů, že na středních školách stále převládá tradiční neindividualizované frontální pojetí výuky, případně zčásti i (naopak velmi optimistickým) předpokladem, že problémy řešené na středních školách jsou natolik komplexní, že pro ně klasické pracovní sešity nejsou dostatečně „důstojným“ médiem. Ambicí této práce je – mimo jiné – ukázat, že pracovní sešit je učební pomůckou, která je uplatnitelná i na středních školách.

Vytvořený pracovní sešit není vázán k žádné konkrétní učebnici, ale některá témata vychází z kombinace všech dostupných učebnic pro žáky středních škol a vyšších ročníků gymnázií. Sešit obsahuje celkem 16 tematických kapitol.

Práce mimo jiné zahrnuje analýzu pracovních sešitů zeměpisu pro druhý stupeň základních škol. Sešity byly zkoumány z mnoha hledisek, např.: cena, formát, přehlednost, typy úloh, práce s atlasem apod.

2 Cíle a metody práce

Cílem diplomové práce je vytvořit ucelený soubor pracovních listů (pracovní sešit), který by zejména studenty středních škol vzdělával, procvičoval a rozšiřoval znalosti studentů středních škol v tématech spojených s politickou geografii. Účelem pracovního sešitu není pouze prosté vyjmenovávání faktů, práce s pojmy a informacemi vyjmenovanými ve středoškolských učebnicích (vyjmenovávání, definování, porovnávání, aktivní používání termínů v textu, odpovědi na zjišťovací i doplňovací otázky), ale také práce s rozšiřujícími texty, novinovými články, mapami, grafy, tabulkami a dalšími zdroji informací., které odpovídají znalostem

Mezi hlavní stanovené cíle pracovního sešitu patří:

- práce s atlasem
- aktuální dění
- práce s masmédií
- logické odvození
- ověření vědomostí
- mezipředmětové vazby.

Obsahově bude sešit vycházet z učebnic pro vyšší ročníky gymnázia a střední školy. Vedle „čistě“ politicko-geografických témat (resp. témat, která jsou v této dílčí geografické disciplíně tradičně studována, resp. vyučována na středních školách) bude sešit obsahovat i témata do jisté míry hraniční tak, aby se žákům hodila i k přijímacím zkouškám, k všeobecnému rozhledu (například aktuální dění), mezipředmětovým vazbám, vlastnímu řešení problému a na práci s textem, mapou či grafem.

Sešit bude rozdělen do logicky řazených tematických celků. Vizualní podoba pracovního sešitu bude jednoduchá a jednotná. Barvy budou voleny střídavě a tak, aby bylo možné pracovat se sešitem i v černobílé podobě (s ohledem na vysoké náklady při barevném tisku).

Část kapitol pracovního sešitu bude testována v reálné výuce. Na základě analýzy odpovědí studentů na testované pracovní listy a na základě připomínek studentů i pedagogů z praxe dojde k finální úpravě textu a eliminaci případných metodických nebo jazykových chyb.

Řešení sešitu bude zpracováno ve formě učitelské verze, která je identická pracovnímu sešitu pro žáky, s tím rozdílem, že v ní budou doplněny odpovědi. Pro větší přehlednost budou odpovědi znázorněny zelenou barvou. U některých cvičení není jednoznačná odpověď, a tudíž budou dopsány alespoň návrhy.

Mimo jiné bude v práci porovnáno 10 pracovních sešitů. Hodnocena bude řada parametrů, které budou pro lepší přehlednost zapsány v tabulce. Každá série pracovních sešitů bude rozepsána i slovně.

Vzhledem ke specifickému charakteru hlavního výstupu (pracovního sešitu) bude mít vlastní diplomová práce 3 obsahově i metodologicky zcela odlišné části:

1) vymezení obsahu pracovního sešitu, zejména konkretizace „hranic“ politické geografie a nalezení politicko-geografických témat v kurikulárních dokumentech (tedy odpověď na otázku: „Co do pracovního sešitu zařadit?“). Tyto části práce budou zpracovány rešeršně-kompilační metodou na základě studia kurikulárních dokumentů a středoškolských a vysokoškolských učebnic.

2) vyjasnění hlavních didaktických zásad tvorby učebních materiálů, zejména pracovních listů (tedy odpověď na otázku: „Jak má správný pracovní sešit vypadat?“). Teoretická východiska budou zpracována obdobnou formou jako v první části práce, součástí ale také bude podrobnější analýza obsahové i didakticko-metodologické stránky většího souboru pracovních sešitů používaných na základních školách. Zde se vychází z předpokladu, že obecné zásady tvorby pracovních listů pro nižší a vyšší stupně gymnázií se zásadně neodlišují, jen je nutno je modifikovat ve směru taxonomicky vyšších výukových cílů a vyššího zapojení abstraktního myšlení při řešení úkolů.

Mimo jiné bude tato část práce zahrnovat analýzu konkrétních pracovních sešitů, uvedení sledovaných charakteristik v přehledných tabulkách a také slovní hodnocení.

3) vlastní tvorba pracovního sešitu a jeho evaluace. Bude zde rozepsána implementace zásad pro vypracování pracovního sešitu. Dále zde bude uvedena finální verze pracovního sešitu. Chybět nebude ani dotazníkové šetření zaměřené na názor studentů k vybraným pracovním listům.

3 Vzdelávací programy

Vzdělávání je na státní úrovni řízeno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jako MŠMT). Ministerstvo vydává dokumenty a metodické příručky pro tvorbu vzdělávacích programů. Nejdůležitějším z nich je *Národní program rozvoje vzdělávání* (dále jako NPRV) a *Rámcově vzdělávací program* (dále jako RVP). Důležitý je také zákon č. 561/2004 Sb. - *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání* (školský zákon), který je zakotven ve Sbírce zákonů ČR.

V roce 2014 NPRV definitivně pozbyl platnost a namísto něj se stal klíčovým dokumentem *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* (dále jako SVP).

Školy samy, podle pravidel výše zmíněných dokumentů, vytváří *Školní vzdělávací programy* (dále jako ŠVP). V minulosti měly školy značně svázané pravomoci ohledně změn v učebním harmonogramu, ale to se změnilo s příchodem Kurikulární reformy, která proběhla na evropské úrovni. První vlna roku 2005 zasáhla základní školy, které si mohly začít připravovat vlastní ŠVP a posléze i Střední školy a Gymnázia. Navíc je správa škol od roku 2002 řízena obecními a krajskými úřady a školy se tak staly ještě více nezávislými.

Za zmínku stojí i další strategické dokumenty. Prvním je *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020*, který stanovuje hlavní cíle regionálního vzdělávání, a těmi jsou zejména: podpora středního odborného školství a přiměřený rozvoj sítě škol a školských zařízení vzhledem k dlouhodobé uplatnitelnosti absolventů ve společnosti a na trhu práce. Druhým dokumentem pak je *Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020*, která si za hlavní cíle stanovuje využívání nových metod a způsobů učení prostřednictvím digitálních technologií, zlepšení práce žáků s novými technologiemi a rozvíjení myšlení žáků.

3.1 Národní program rozvoje vzdělávání v ČR

Přijaté cíle NPRV shrnuté v tzv. „Bílé knize“ se staly výchozími body vzdělávání v České republice. Tento závazný vládní dokument byl koncipován tak, aby formuloval obecné záměry a rozvojové programy, které měly být základem pro konkrétní strategické školní vzdělávání. Na dokumentu pracovali odborníci i široká veřejnost.

Mimo jiné se v dokumentu (MŠMTa, 2001) řešily principy financování; prognózy počtu studentů; mezinárodní spolupráce; zvyšování kvality školství pomocí evaluace; problémy konkrétních stupňů vzdělávání; vzdělávání nadaných žáků, ale i zdravotně a sociálně znevýhodněných; terciální vzdělávání a vzdělávání dospělých. V roce 2014 skončila platnost tohoto dokumentu.

3.2 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020

Strategie vzdělávací politiky České republiky od roku 2015 nahrazuje „Bílou knihu“ a zároveň je podmínkou pro čerpání prostředků z Evropské unie. Mimo jiné vymezuje tři klíčové priority.

První je snižování nerovnosti ve vzdělávání. Jedním z bodů je například zařadit povinně matematiku do společné části maturitní zkoušky, a to nejdříve od roku 2020. Druhou prioritou je podpora kvalitní výuky a učitele například formou dokončení a zavedení kariérního systému či modernizací počátečního vzdělávání učitelů a vstupní vzdělávání ředitelů. Třetí pak je odpovědné a efektivní řízení vzdělávacího systému.

3.3 RVP pro gymnázia

Rámcové vzdělávací programy jsou stanoveny pro žáky ve věku od tří do devatenácti let. Jsou na rozdíl od NPRV i SVP více specifické a jsou rozděleny pro konkrétní úrovně vzdělávání. Vymezený vzdělávací obsah je pro školy závazný a s ním jsou závazné i očekávané výstupy žáka. Velký důraz je kladen na klíčové kompetence a průřezová témata. Dle dokumentu (MŠMTb, 2007) má škola pro žáky vytvořit náročné a motivující studijní prostředí, kdy si žáci mají osvojit důležité klíčové kompetence, postoje, hodnoty a využít je v osobním, občanském i profesním životě. Také by výuka neměla být o předání co největšího objemu učiva a faktů, ale žáci by měli mít vyváženou a systematickou strukturu vědění, která by je měla motivovat se dále rozvíjet.

Cíle vzdělávání dle RVP G (MŠMTb, 2007):

- Vybavit žáky klíčovými kompetencemi na úrovni, kterou předpokládá RVP G;
- vybavit žáky širokým vzdělanostním základem na úrovni, kterou popisuje RVP G;
- připravit žáky k celoživotnímu učení, profesnímu, občanskému i osobnímu uplatnění.

Geografie se řadí do **vzdělávací oblasti** Člověk a příroda, která zahrnuje i předměty: Fyzika, Chemie, Biologie a Geologie. Předměty by měly být provázané mezi sebou a žák by tak měl ze školy odejít s ucelenou a komplexní představou o přírodních zákonitostech. Konkrétně u Geografie je dodatek, že má nejen obsah přírodovědný, ale i společenskovední. Je tedy vhodné spojit výuku například i s dějepisem nebo společenskými vědami.

Vzdělávací obsah je dělen na:

- Přírodní prostředí
- Sociální prostředí
- Životní prostředí
- Regiony
- Geografické informace a terénní vyučování

Slovo politika je v RVP G (MŠMTb, 2007) v různých formách zmíněno ve vzdělávacích oblastech: Cizí jazyk, Občanský a společenskovední základ, Geografie, Dějepis a v průřezových

tématech (Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova a Mediální výchova).

V cizím jazyce se politicko-geografická témata uplatňují zejména při výuce reálií, které zahrnují informace například o politickém systému státu, složení obyvatelstva, ale i o politickém a ekonomickém postavení ve světě.

Občanský a společenskovední základ se s politickou geografíí prolíná v mnoha směrech: rozlišování a porovnávání současných forem vlády, orgány státní moci a jejich funkce, demokratické a nedemokratické režimy, extremismus a jeho rizika a mnohé další. Velmi dobře se dají uplatnit mezipředmětové vazby u vzdělávacího celku *Mezinárodní vztahy, globální svět*, kde se klade důraz na mezinárodní spolupráci, evropskou integraci a na proces globalizace, což jsou rovněž velmi důležitá témata politické geografie.

Dějepis má s politickou geografíí taktéž mnoho společného, od utváření politických celků a jejich zakreslení do mapy, až po reálné dopady společenských převratů. Mimo jiné v dějepise zastává podstatnou roli téma náboženství, jeho role v utváření společnosti od počátku lidstva až po současnost.

Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova je možné propojit v rámci tématu globalizace nebo k rozvoji sociálních a interkulturních poznatků.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech je v podstatě celá zahrnuta v tématu politické geografie. Možná aplikace je například při srovnávání odlišností a shodností kultury a životního stylu v Evropě a ve světě a mnohé další.

Multikulturní výchova je v úzké souvislosti s geografíí. V rámci politické geografie je zde možné uplatnit souvislosti například v rozdílnosti a zároveň rovnocennosti všech etnik. Aktuální je rovněž téma imigrační politiky jednotlivých států.

Mediální výchova je pak uplatnitelná například při práci s novinovými články a měla by žáky vést ke kritickému zhodnocení. Žáci by si rovněž měli uvědomit, jaký je vliv médií ve světě a doma.

Konkrétně ve vzdělávací oblasti Geografie, je kořen slova politika zmíněno v kapitolách:

- Sociální prostředí: Očekávané výstupy: Žák: analyzuje hlavní rasová, etnická, jazyková, náboženská, kulturní a politická specifika s ohledem na způsob života a životní úroveň v kulturních regionech světa,
- Sociální prostředí: Očekávané výstupy: Žák: lokalizuje na politické mapě světa hlavní aktuální geopolitické problémy a změny s přihlédnutím k historickému vývoji,
- Sociální prostředí: Učivo: kulturní a politické prostředí – struktura obyvatelstva, státní zřízení, geopolitické procesy, hlavní světová ohniska napětí,

- Regiony: Očekávané výstupy: Žák: lokalizuje na mapách makroregiony světa, vymezí jejich hranice, zhodnotí jejich přírodní, kulturní, politické a hospodářské vlastnosti a jednotlivé makroregiony vzájemně porovná,
- Regiony: Učivo: Česká republika – hospodářské a politické postavení České republiky v Evropě a ve světě, charakteristiky obyvatelstva a sídel, transformační ekonomické procesy, struktura hospodářství, regiony, euroregiony.

3.4 RVP pro gymnázia se sportovní přípravou a pro střední odborné vzdělávání

Oproti vzdělávání na všeobecných gymnáziích, kde se očekává postup na terciární vzdělávání, programy středního odborného vzdělávání jsou rozříděny do kategorií podle oborů vzdělání, např.: Obchodní škola, Zubní instrumentářka, Ladění klavírů a kulturní činnost, Stavební práce, Lesnické práce, Knihařské práce, Sklářská výroba, Konzervatoře a nadstavbová studia. V některých oborech je zakončení výučním listem a v jiných je i možnost složení nepovinné maturitní zkoušky.

Obecně je zde studium přizpůsobeno studovaným kvalifikacím na úkor obecných předmětů, které se vyučují na gymnáziích.

3.5 Školní vzdělávací program

Podle kurikulárních programů RVP školy samy vypracovávají ŠVP. Škola tak má právo upravit školní studijní program podle preferovaného typu zaměření, avšak musí být v rámci určitých mantinelů daných právě dokumentem RVP.

Politická geografie nemá jasné postavení ve výuce. Nejčastěji bývá přiřazena k socioekonomické části zeměpisu, ke kapitole obyvatelstvo, anebo je vyučována po částech v rámci regionů. Jako doklad tohoto tvrzení můžeme uvést zcela odlišný přístup k zařazení politicko-geografických témat v aktuálních ŠVP gymnázia ve Vysokém Mýtu a na Biskupském gymnáziu v Brně.

Dle ŠVP Gymnázia Vysoké Mýto je politická geografie vyučována v rámci mnoha kapitol, ale nikdy samostatně. V 1. ročníku u tématu obyvatelstvo, ve 4. ročníku u témat: státní zřízení, ohniska napětí, geopolitické problémy, makroregiony – politické poměry. Konkrétně politická geografie je zmíněna v přímé vazbě na základy společenských věd (EU, státní správa a samospráva, stát, demokracie, OSN, mezinárodní organizace a jiné).

Zatímco Biskupské gymnázium Brno uvádí ve svém ŠVP politickou geografii jako samostatnou kapitolu. V tabulce je vedena na stejné úrovni jako kapitoly: planetární geografie,

kartografie nebo regionální geografie České republiky a další. Mezipředmětové vazby jsou směřovány na základy společenských věd a dějepisu. Z učiva jsou zde zmíněny např.: problémové oblasti, nové státy na mapě, administrativní členění, mezinárodní organizace a demokracie.

Z žakových výstupů můžeme uvést například:

- žák porovná státy světa na základě podobných a odlišných znaků,
- orientuje se v různých možnostech členění států, uvádí konkrétní příklady jednotlivých systémů,
- analyzuje nejdůležitější světové politické a ekologické problémy, uvědomuje si jejich příčiny a následky a navrhuje možné způsoby řešení.

4 Vymezení obsahu politické geografie

Geografie je věda, která zkoumá vztahy přírody a společnosti v prostoru a čase. Základem *politické geografie* je prostředí a politická organizace prostoru s oboustrannou vazbou. Nicméně politická geografie nemá v současném systému věd jasné postavení a její vymezení je stále předmětem diskuzí. Podle Ištoka (2004) patří politická geografie mezi geografické disciplíny, které nemají všeobecně přijímaný objekt a předmět studia.

Z publikovaných definic můžeme zmínit například Gardavského (1994), který uvažuje o politické geografii jako o studiu procesů, které vytvářejí národy a státy ve složitých vazbách a souvislostech s geografickým prostředím. Podle Šindlera (1986) je politická geografie dílčí geografická disciplína zabývající se vzájemným vztahem a působením geografického prostoru s politickými procesy a jevy v něm.

Politická geografie je nejčastěji považována za součást socioekonomické geografie, ale zasahuje i do oborů jako jsou historie, sociologie, ekonomie či politologie. V ČR se politickou geografii zabývá např.: V. Gardavský, R. Ištok, R. Wokoun, M. Holeček a P. Šindler.

Celkově lze říci, že předmětem výzkumu je prostor, který je vymezen hranicemi a má určitou organizaci. Dle Lněničky (2011) mezi hlavní témata patří: struktura a funkce politických regionů světa; analýza administrativně-správních celků; postavení a struktura nadnárodních celků a korporací ve světě; regionální procesy, historický vývoj a transformace regionů světa; vzájemné interakce mezi politickou sférou vlivu společnosti a přírodními podmínkami; definice socioekonomického prostoru, který je základem pro budoucí vymezení státních útvarů; a nakonec světový řád, vztah národa a státu, politika a ekonomicko-politická integrace.

Politická geografie v různých pojetích je ve výsledku velmi obsáhlá. Po přezkoumání definic a vymezení pojmu jsem vybrala do své práce tyto tematické celky:

- **politická mapa a její vývoj,**
- **hranice,**
- **stát,**
- **závislá území,**
- **územně-správní členění,**
- **volby**
- **obyvatelstvo,**
- **rasy, národy, jazyky,**
- **náboženství,**
- **rozmístění obyvatelstva,**
- **klasifikace států podle
nejrůznějších hledisek,**
- **mezinárodní organizace,**
- **OSN,**
- **EU,**
- **globální problémy lidstva,**
- **politické konflikty.**

5 Textové učební pomůcky

Hlavní zásadou je, aby pomůcka plnila ve výuce funkci, pro niž byla vytvořena. Může sloužit k osvojování nových vědomostí a dovedností, k ukotvení již stávajících poznatků, k vytváření vlastních názorů a návyků aj. Ve výchovně-vzdělávacím procesu, můžeme dle Čadílka a Lovečka (2005), učební pomůcky dělit na: funkce informační, funkce motivační a stimulační, funkce logického uspořádání učiva a funkce spojení školy s praxí.

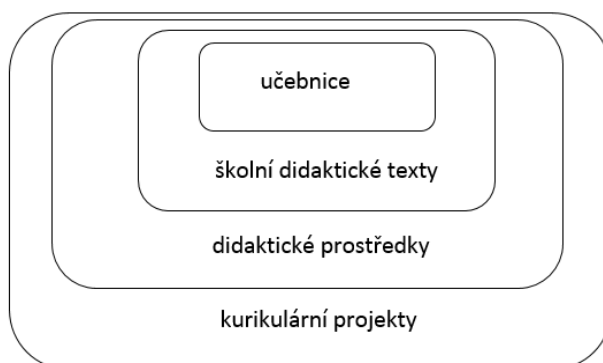
Na učební pomůcky pamatuje i Školský zákon v § 27 Učebnice, učební texty, školní potřeby. Je zde zmíněno udělování schvalovací doložky a zveřejnění aktualizovaného seznamu schválené literatury MŠMT. Dále je v paragrafu uvedeno, že je možné používat i jiné učební texty, za podmínky, že nejsou v rozporu s cíli vzdělávání. Na školách má rozhodující slovo o používání učebnic ředitel školy. Žáci ZŠ musí mít učební texty poskytnuty bezplatně, kdežto na SŠ již tato povinnost není, ale existují i výjimky, např.: bezplatné poskytnutí pro znevýhodněné žáky.

5.1 Učebnice

Učebnice jsou součástí výuky již po velmi dlouhou dobu. I ony si ale za dekády používání prošly významnou transformací. V současné době se nejedná pouze o knižní formu, ale s učebnicemi se dají pořídít i výuku rozšiřující CD s videozáznamy, zvukovými nahrávkami či počítačovými programy. Pozměněn byl i samotný obsah učiva, kdy autoři reagovali na změny kurikula a k učebnicím přikládají mezipředmětové vazby a konkrétní výstupy žáka pro jednotlivé kapitoly. Tento krok je velmi důležitý, jelikož učitelé velmi často používají učebnici nejen jako primární zdroj, ale jako odrazový můstek pro celkovou strukturu hodiny.

5.1.1 Funkce a struktura

Z nejobecnějšího hlediska je učebnice součástí mnoha systémů. Postavení učebnic schematicky znázornil Průcha (viz obr. 1).

Obr. 1 Schématické pojetí učebnic (Průcha, 1998)

Podle něj důležitou roli hraje právě systém, ze kterého budeme na učebnici nahlížet. Například můžeme nahlížet na učebnici s ohledem na splnění plánu RVP a ŠVP nebo s ohledem na čitelnost textu pro žáky konkrétního věku, což přecházíme z kurikulárních projektů do školních didaktických textů.

Dále je vhodné učebnice rozřadit podle funkce. Například Zujev (1983 in Sikorová 2007) rozlišuje učebnice dle funkce na informační, transformační, motivační, kontrolní, systematizační, koordinační, integrační, sebevzdělávací, diferenciací a hodnotové.

Zatímco Skalková (2007) tvrdí, že pokud mají učebnice plnit ve výuce svou roli, tak by měly plnit funkce: poznávací a systematizační, upevňovací a kontrolní, motivační a sebevzdělávací, koordinační (využití jiných prostředků, které navazují na primární), rozvíjecí a výchovná a orientační (rejstřík, pokyny, obsah). Většina učebnic v současné době splňuje hned několik funkcí najednou, ovšem v různé intenzitě a odlišeném rozsahu.

Vnitřní stavbu a členění učebnic lze souhrnně pojmenovat „struktura učebnice“. Každá složka by měla mít konkrétní funkci. Opět je možné vyčlenit několik různých kategorií. Sýkora (1996), který v základu vychází ze systému D. D. Zujeva (1977) upozorňuje na fakt, že většina klasifikací struktury učebnic je v základu velmi podobná a že z nich vyplývá fakt, že je učebnice komplexní objekt. Ve své publikaci rozlišuje strukturní složky učebnic takto:

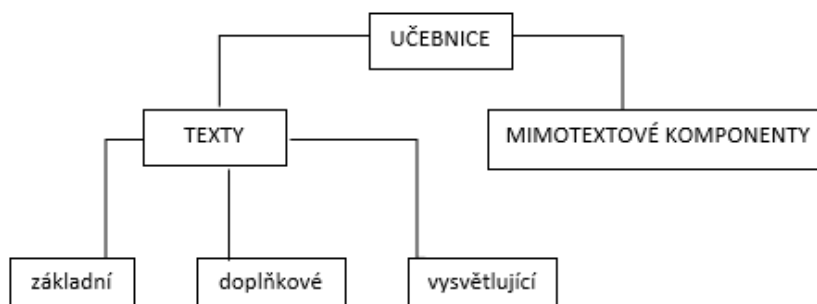
1. Výkladový text

- a. základní text
- b. doplňkové texty
  - i. slovo ke čtenáři
  - ii. dokumentační materiály
  - iii. materiály k nepovinnému osvojení
- c. vysvětlující texty
  - i. poznámky a vysvětlivky
  - ii. slovníčky
  - iii. abecední seznamy

2. Nevýkladové složky

- a. aparát řízení procesu osvojení
  - i. otázky
  - ii. úkoly
  - iii. tabulky
  - iv. odpovědi
- b. ilustrační materiál
  - i. technické a předmětné ilustrace
  - ii. obrázky, schémata, plánky, diagramy aj.
  - iii. fotografie, koláže
  - iv. mapy
- c. orientační aparát
  - i. předmluva, úvod
  - ii. obsah
  - iii. rozdělení na jednotlivé části, prostředky grafické úpravy
  - iv. znaky a symboly
  - v. věcné a jemné rejstříky
  - vi. bibliografie
  - vii. záhlaví

Názorné shrnutí Zujevovy strukturální analýzy v pozměněném schématu uvedl Průcha (viz obr. 2). Tato verze je obecně přehlednější a je označována jako funkčně strukturální analýza učebnic. V základu jde především o rozdělení na složku textovou a mimotextovou, přičemž obě dvě skupiny jsou dále děleny podle specifických komponent, které obsahují.

Obr. 2 Schéma strukturální analýzy (Průcha, 1987)

Strukturou učebnic se zabýval i Wahla, který roku 1983 provedl šetření dostupných učebnic geografie v českém jazyce. Ve své publikaci v učebnicích sledoval tyto strukturní údaje:

- počet stran,
- formát učebnice v mm,
- plochu jedné strany v cm²,
- plochu učebnice v cm²,
- plochu textové části učebnice v cm²,
- plochu netextové části učebnice (neverbální informace) v %,
- plochu učebních úloh celkem a v %,
- plochu prázdnou celkem a v %.

Naneštěstí se jedná o výzkum z roku 1983 a tudíž jsou učebnice použité ve výzkumu značně zastaralé. Každopádně bylo výsledkem konstatování, že učebnice jsou víceméně tvořeny podobně a rozdíly jsou minimální.

Novější pojetí uvádí Lepil (2010), který sice strukturní prvky učebnice rozděluje na výkladové a nevýkladové, ale mimo jiné na stejnou úroveň přidává obrazový materiál. Tudíž jeho přehled strukturních prvků vypadá následovně:

- **Výkladové složky** (prezentace učiva) - výkladový text, doplňující text, vysvětlující text
- **Obrazový materiál** – navazující na věcný obsah (schematické kresby, náčrtky přístrojů, vyobrazení experimentů a grafy), doplňující ilustrace (motivační fotografie a kresby, historická vyobrazení, portréty vědců), grafické symboly usnadňující orientaci ve struktuře učebního textu
- **Nevýkladové složky** (řídící vyučování a učení) - procesuální aparát (otázky a úlohy, odpovědi a řešení), orientační aparát (nadpisy, odkazy na předchozí text, rejstřík, obsah).

5.1.2 Hodnocení učebnice

Pro správný výběr učebnice je vhodné si nejprve utřídit hlavní kritéria, která od knihy očekáváme, a tomu může napomoci hodnocení učebnice. Pro hodnocení učebnic je, stejně jako u funkce a struktury učebnic, možné nalézt více metodik. Wahla (1983) obecně metody člení na:

- metody analýzy učebnic – např. z hlediska struktury, obsahu...
- metody výzkumu učebnic při jejich používání v procesu vyučování a učení – metoda pozorování, rozhovory s učiteli a žáky...
- metody testování učebnic
- metody srovnávací – srovnávání kvalitativních a kvantitativních parametrů učebnic, mezinárodní srovnávání učebnic...

Zjednodušenou formou, je podle Sikorové (2007), možné rozdělit hodnocení v praxi na:

- aplikace vzorců čtivosti (měření obtížnosti textu),
- používání rastrů (seznam hodnotících kritérií).

Pro ukázkou je v tab. 1 uveden model pro hodnocení učebnic dle Průchy (1998).

Tab. 1 Strukturní komponenty učebnice podle Průchy (1998)

STRUKTURNÍ KOMPONENTY UČEBNICE	
I. APARÁT PREZENTACE UČIVA	
A. Verbální komponenty	B. Obrazové komponenty
výkladový text prostý	umělecká ilustrace
výkladový text zpřehledněný (přehledová schémata, tabulky apod.)	nauková ilustrace (schematické kresby, modely aj).
shrnutí učiva k celému ročníku	fotografie
shrnutí učiva k tématům (kapitolám, lekcím)	mapy, kartogramy, plánky, plánky, grafy, diagramy aj.
shrnutí učiva k předchozímu ročníku	obrazová prezentace barevná (tj. použití nejméně jedné barvy odlišné od barvy běžného textu)
doplňující materiál (dokumentační materiál, citace, statistické tabulky aj.) poznámky a vysvětlivky	
podtexty k vyobrazením	
slovníčky pojmů, cizích slov aj. (s vysvětlením)	
II. APARÁT ŘÍZENÍ UČENÍ	
C. Verbální komponenty	D. Obrazové komponenty
předmluva (úvod do předmětu, ročníku pro žáky)	grafické symboly vyznačující určité části textu
návod k práci s učebnicí (pro žáky a/nebo učitele)	užití zvláštní barvy pro určité části verbálního textu
stimulace celková (podněty k zamyšlení, otázky aj. před celkovým učivem ročníku)	užití zvláštního písma (tučné písmo, kurzíva aj.) pro určité části verbálního textu
stimulace detailní (podněty k zamyšlení, otázky aj. před nebo v průběhu lekcí, témat)	využití přední nebo zadní obálky (předsádky) pro schémata, tabulky aj.
odlišení úrovní učiva	

otázky a úkoly za témata, lekcemi	
otázky a úkoly k celému ročníku (opakování)	
otázky a úkoly k předchozímu ročníku (opakování)	
instrukce k úkolům komplexnější povahy (návodů k pokusům, laboratorním pracím, pozorováním aj.)	
náměty pro mimoškolní činnosti s využitím učiva (aplikace)	
explicitní vyjádření cílů učení pro žáky	
prostředky a/nebo instrukce k sebehodnocení pro žáky (testy a jiné způsoby hodnocení výsledků učení)	
výsledky úkolů a cvičení (správná řešení, správné odpovědi apod.)	
odkazy na jiné zdroje informací (bibliografie, doporučená literatura aj.)	
III. APARÁT ORIENTAČNÍ	
E. Verbální komponenty	
obsah učebnice	
členění učebnice na tematické bloky, kapitoly, lekce aj.	
marginálie, výhmaty, živá záhlaví aj.	
rejstřík (věcný, jmenný, smíšený)	

5.1.3 Práce žáků a učitelů s učebními pomůckami

Mimo výše zmiňované funkce a struktury je nutné uvažovat i o učebnici samotné. Jak je ve škole využívána? Slouží žákům či učitelům či oběma subjektům? Používá se jen jako zdroj učiva nebo i jako nástroj opakování a fixace látky?

Poznatky o práci žáků s učebnicemi se zabývalo v minulosti několik osob. Autorka Hájková (1986) poukázala na to, že pokud chceme zjistit reálné využití učebnice žáky, tak potřebujeme zjistit, kdy a jak s učebnicemi pracují. Provedla dotazníkové šetření s otázkami pokrývajícími tři hlavní oblasti:

- využívání učebnic v přípravě žáků na vyučování,
- subjektivní hodnocení srozumitelnosti učebnic pro žáky,
- oblíbenost učebnic u žáků.

Výsledky se mírně lišily pro ZŠ, kde žáci používali učebnici zejména ke studiu nové látky a k doplnění poznámek, kdežto žáci SŠ je používali nejčastěji k vypracování domácího úkolu. Konečným výsledkem šetření bylo shrnutí o tom, že žáci s učebnicemi pracují.

Aktuálnější výzkum publikovala Červenková (2010), která se zaměřila na analýzu učebnic a zároveň na roli učebnic ve výuce. Uvádí, že míra používání učebnice se liší v rámci předmětů (matematika, dějepis, anglický jazyk a občanská výchova). Na vzorku 120 studentů zjistila, že učebnici žáci nejčastěji používají při hrozbě písemné práce. Mnohem vyšší frekvenci přípravy pak zaznamenala v případě žákovských sešitů. Při otázce, jaké další zdroje mimo učebnice a školní sešity žáci používají, byl nejčastěji uveden internet. Nicméně vysokou frekvenci používání

učebnice Červenková ve svém výzkumu zaznamenala při vypracovávání domácích úkolů, a to zejména v matematice a v anglickém jazyce. Na otázku, zda žáci vůbec považují za potřebnou, 73 % odpovědělo, že za přínosnou považují.

Co se týče práce učitelů s učebnicemi, tak podle výzkumu Červenkové byly učebnice ve výuce využívány téměř vždy. Také uvádí, že role učebnice ve funkci zprostředkování nového učiva, zůstala i nadále jako hlavní, a to zejména při frontální formě výuky. Nicméně bylo uvedeno vysoké procentuální zastoupení doplňkových textových materiálů, což nasvědčuje trendu, že učitelé ve své výuce nejsou vázáni pouze na práci s učebnicí.

5.2 Pracovní sešit

Pokud je k dispozici ucelená řada učebnic, je s velkou pravděpodobností možné dokoupit i odpovídající pracovní sešit. Jedná se o cennou pomůcku, která může pomoci žákům rozvíjet myšlení, může vést k samostatné práci nebo k fixaci učiva. V rámci zeměpisné oblasti by neměl pracovní sešit podle Šupky (1986) postrádat: kresby, náčrty, obrázky, schémata, mapy, tabulky, grafy, novinové články, statistiky, poznámky k médiím, úlohy a jejich řešení a další.

Většina pracovních sešitů má posloupnost kapitol shodnou s jejich knižní předlohou. V takovém případě je sešit nejčastěji používán k rekapitulaci a fixaci probírané látky. V lepším případě dochází i k rozšíření učiva a osvojování různých dovedností (např.: analýza textu, orientace v mapě, čtení grafů apod.).

Existují i pracovní sešity, které se nevážou ke konkrétní učebnici. Takový pracovní sešit je složen z pracovních listů, které je možné použít kdykoliv během školního procesu, bez ohledu na pořadí. Tento typ pracovního sešitu je mnohem lepší s ohledem na rozdílné ŠVP škol, kdy se může pořadí probírané látky lišit i v rámci ročníků. Na druhou stranu je nevýhodou, že tvůrce nemá přesné věkové zařazení a těžko pak určuje obtížnost cvičení.

5.2.1 Funkce

Podle Birčákové (2011) představují pracovní listy velmi vhodnou učební pomůcku, kterou je možné velmi lehce přizpůsobit modernímu pojetí výuky. Při správném použití pracovní list aktivizuje žáky, rozvíjí jejich samostatnost, kreativitu i vyšší kognitivní schopnosti. Záleží samozřejmě na kvalitním zpracování a na vhodném využití v hodině. Ve svém vlastním výzkumu, konaném na Slovensku, došla autorka k závěru, že žáci, kteří dostali za úkol vyplňovat během geologické exkurze pracovní listy, dopadli v závěrečném opakovacím testu ve všech případech lépe, než žáci, kteří během exkurze pracovní listy nevyplňovali. Z autorčiných výsledků jednoznačně vyplynulo, že její pracovní listy žáky motivovaly a pomohly k lepší fixaci nových vědomostí.

Pracovní sešity i pracovní listy mají spoustu výhod a je možné je využít ve všech předmětech ZŠ i SŠ. Mohou sloužit nejen při klasické výuce, ale i jako příprava na školní olympiády nebo přijímací zkoušky nebo jako diagnostický nástroj. Pro příklad jsou zde uvedeny funkce pracovního listu podle Frýzové (2014):

- motivace žáků
- aktivizace žáků
- samostatnost žáků
- záznam nových informací
- procvičování a fixace probraného učiva
- individualizace a diferenciacie přístupu k žákům
- prostor pro tvůrčí činnost učitele
- diagnostický prostředek pro učitele
- prostředek pro sebehodnocení žáka
- zpětná vazba pro rodiče.

5.2.2 Typy úloh

Aby se žáci efektivně učili, měli by s učivem nějak dále pracovat. Učební úlohy jsou jedním z nejdůležitějších nástrojů, které je možné při řízení a aktivizaci žáků použít.

Vědomí o možnosti použití vícero typů učebních úloh je proto ve výuce velmi důležité, protože při využití vícero metod se bude rozvíjet uvažování žáků mnoha různými směry. Na trhu je možné nalézt spoustu publikací, které se zabývají teorií, jak správně formulovat úlohy, tak aby se neopakoval jeden vzorec. Například Řezníčková a Matějček (2014), analyzují ve své publikaci hned několik klasifikací. Jmenovitě se jedná o taxonomii učebních úloh podle Tollingerové, víceúrovňový systém kladení otázek podle Sanderse či revidovanou Bloomovu taxonomii. Výhodou této publikace je přímé použití v rámci geografie i s názornými příklady. Dvě z nich jsou v následujícím textu popsány podrobněji.

U prvního systému (Býčkovský, 2007) je základem rozdělení úloh na otevřené, kdy student sám tvoří odpověď a uzavřené, kde je již odpověď předem daná. Obě kategorie je možné dále dělit, což je pro větší přehled uvedeno v tabulce č. 2.

Otevřené otázky jsou všeobecně náročnější, jelikož je potřeba si vybavit správnou odpověď, popřípadě se zamyslet nad problémem a správně formulovat odpověď. Není nutné, aby byla vždy jen jedna odpověď správná. Učitel naopak může otevřenou otázku využít k rozvinutí kreativity a může zadat úlohu, která ani žádnou jednoznačnou odpověď nemá (např.: Kdyby sis mohl vybrat, chtěl by si raději žít v Austrálii nebo na Novém Zélandě? Svou volbu zdůvodni.).

Otázky uzavřené jsou obecně jednodušší a časově méně náročné. Je nutné dát pozor, aby u otázky byl dostatek možností, tak aby se ze cvičení nestala „tipovačka“. Toho je možné docílit například zvýšeným počtem možností.

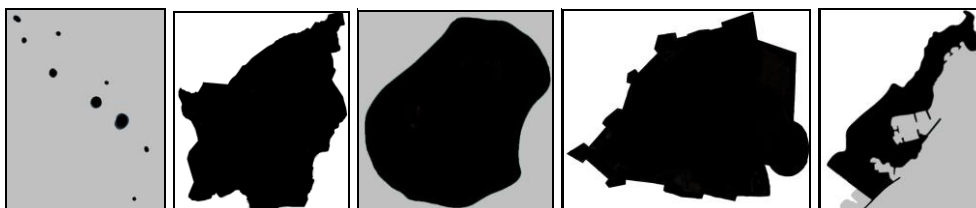
Tab. 2 Druhy úloh dle Býčkovský (2007)

úlohy	otevřené	se stručnou odpovědí	produkční
			doplňovací
	s rozsáhlou odpovědí		nestrukturované
			strukturované
	uzavřené	dichotomické	
		přiřazovací	
pořádací/uspořádací			
s výběrem odpovědi			

Příklady:

- **úloha otevřená se stručnou odpovědí:**
  - a. Kdo si může nárokovat území Arktidy?
  - b. Co značí zkratka NOAA?
  - c. Podle vztahu hlavy státu k výkonné moci dělíme státy na: monarchie a _____.

- **úloha otevřená s rozsáhlou odpovědí:**
  - a. Zamysli se nad výše uvedenými politickými systémy. Přijde ti výhodnější parlamentní nebo prezidentský systém? Svá tvrzení zdůvodni.
  - b. Svými slovy charakterizuj závislé území.
  - c. Vysvětli, jaký je rozdíl mezi pojmy státní správa a samospráva. Uveď příklady.

- **úloha uzavřená dichotomická:**
  - a. Enkláva je území uvnitř jiného území. ANO / NE
  - b. Byla někdy ČR součástí federace? ANO / NE
  - c. Je možné v ČR volit elektronicky? ANO / NE

- **úloha uzavřená přiřazovací:**

Poznáš, plošně nejmenší státy světa? Zkus přiřadit názvy k obrázkům. (Pozor, měřítko není stejné). Nabídka: *Vatikán, Monako, Nauru, Tuvalu, San Marino*

- **úloha uzavřená uspořádací:**

Seřaď státy podle hustoty obyvatelstva (od nejvyšší po nejnižší hustotu).

Nabídka: *Nigérie, Austrálie, Belgie, Egypt, Indie*

- **úloha uzavřená s výběrem odpovědi:**

Systém voleb do Parlamentu ČR. Doplň vhodná slova z nabídky:

jednotlivci, 81, Poslanecké sněmovny, 55, Senátu, 200, politické strany,

většinový systém – volby do _____ Parlamentu ČR – ____ míst – volí se _____

systém poměrného zastoupení – volby do ____ Parlamentu ČR - ____ míst – volí se _____

Jiným kritériem pro hodnocení učebních úloh může být taxonomie dle Tollingerové (1971), která je klasifikována podle náročnosti myšlenkových operací.

1. **Úlohy vyžadující pamětní reprodukci poznatků:** Jak se nazývá hlavní město USA; Kterými státy protéká řeka Dunaj? Definuj pojem apartheid; Které tvrzení je pravdivé? Jak se nazývá proces stěhování obyvatel do okolí velkých měst?
2. **Úlohy vyžadující jednoduché myšlenkové operace s poznatkem:** Vyčti z mapy, kolik km měří cesta z Prahy do Liberce; Vyjmenuj přítoky Berounky; Podle mapy urči, zda se jedná o nížinu; Porovnej...; Seřaď státy podle velikosti...; Jaké jsou společné znaky...; Rozděl do kategorií...;
3. **Úlohy vyžadující složitější myšlenkové operace s poznatkem:** Porovnej rozdíly a zdůvodni svůj výběr; Zamysli se nad spotřebou plastů a posuď v čem jsou zápory a klady v jeho využívání; Z daných informací vyvod' závěr; Vysvětli svými slovy; Načrtni schéma; Ověř si informace z různých zdrojů a porovnej jejich poznatky;
4. **Úlohy vyžadující sdělení poznatku:** Vypracuj referát...; Z textu vypiš hlavní myšlenky; Z probrané kapitoly udělej stručný výtah;
5. **Úlohy vyžadující produktivní (tvůrčí) myšlení:** Na základě pozorování z terénního cvičení zakresli do mapy.... a navrhní řešení; Zkus vymyslet využití .... a navrhní možný postup realizace...

5.3 Jiné textové pomůcky

Mimo učebnice, pracovní sešity či pracovní listy, je možnost využít v hodině i další textové pomůcky. Například: sbírky úloh, slepé mapy, CD-ROM, schémata, tabulky, grafy, zeměpisný slovníček, brožury, internetové zdroje a jiné. U internetových zdrojů je třeba dbát na možné chyby a neověřené údaje.

6 Analýza pracovních sešitů

Spousta knih a výzkumů se zabývá hodnocením učebnice, kdežto pracovním sešitům se věnuje pozornosti jen málo. Pro střední školy je na českém trhu jen velmi omezený výběr pracovních sešitů. Všechny dostupné pracovní sešity Zeměpisu v českém jazyce, jsou určeny pro Základní školy, popřípadě pro nižší stupně víceletých gymnázií. Z tohoto důvodu jsou v analýze rozebrány pracovní sešity určené pro tuto věkovou kategorii.

Analýza pracovních sešitů, sleduje několik faktorů. Prvním je použití různých typů učebních úloh podle Býčkovského (2007). Dále je použita metoda pro hodnocení učebnice (Maňák, 2006), která je poupravena a doplněna pro potřeby hodnocení pracovního sešitu. Posledním sledovaným faktorem je výskyt konkrétních témat politické geografie v pracovních sešitech zeměpisu. Vše je uvedeno pro lepší přehled v tabulkách č. 3., 4. a 5.

Dále jsou pracovní sešity rozebrány i slovně. Pro lepší přehlednost jsou sešity rozděleny dle vydavatelství.

Tab. 3 Analýza typů úloh (Zpracovala Mušálková Markéta, 2018)

	otevřené úlohy se stručnou odpovědí	otevřené úlohy s rozsáhlou odpovědí	uzavřené úlohy dichotomické	uzavřené úlohy přiřazovací	uzavřené úlohy uspořádací	uzavřené úlohy s výběrem odpovědi	slepé mapy	osmisměrky, křížovky, skryvačky	úlohy pracující s fotografiemi/obrázky	grafy, tabulky	práce s delším textem	práce s atlasem
Hravý zeměpis	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	–	×
Hrej si a naučíš se	×	×	×	×	–	×	×	×	×	–	–	–
Letem světem	×	–	×	×	–	×	–	×	–	×	×	×
Současný svět (ČGS)	×	×	–	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Zeměpis (EKON)	×	×	×	×	–	×	×	×	×	×	–	×
Zeměpis (FORTUNA)	×	–	×	×	×	×	×	×	×	×	–	×
Zeměpis (FRAUS)	×	×	–	×	×	×	×	–	×	×	×	×
Zeměpis (NŠ)	×	×	×	×	–	×	×	×	×	×	–	×
Zeměpis (PRODOS)	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Zeměpis (SPN)	×	×	–	×	×	×	×	×	×	×	–	×

× obsahuje; – neobsahuje

Tab. 4 Analýza pracovních sešitů (Zpracovala Mušálková Markéta, 2018)

	Hravý zeměpis	Hrej si a naučíš se	Letem světem	Současný svět (ČGS)	Zeměpis (EKON)	Zeměpis (FORTUNA)	Zeměpis (FRAUS)	Zeměpis (NŠ)	Zeměpis (PRODOS)	Zeměpis (SPN)
Komponenty verbální										
Množství textu na stránku	x	x	x	x	x	x	-	x	-	x
Srozumitelnost	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Komponenty obrazové										
Fotografie	x	-	-	-	x	-	x	x	x	x
Mapy	x	-	-	x	x	x	x	x	x	x
Grafy	x	-	-	x	-	x	x	x	x	x
Tabulky	x	-	-	x	x	x	x	x	x	x
Barevné provedení	x	-	x	-	-	-	-	x	x	-
Komponenty řídicí učení										
Úvodní slovo	-	-	x	x	x	-	-	x	-	-
Obsah	x	-	-	-	-	x	x	x	x	x
Řešení	-	x	x	x	-	-	x	x	x	x
Souhrnný test	x	-	-	-	-	-	-	x	-	-
Komponenty grafické										
Titulní stránka (dojem)	x	-	-	-	x	-	x	x	x	-
Celková grafická úprava	x	-	-	x	-	x	-	x	x	x
Přehlednost členění	x	-	-	x	-	x	x	-	-	x
Komponenty technické										
Rozsah (u kompletních řad je uveden průměrný počet stran)	60	64	64	40	48	40	57	55	48	48
Formát A4	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x
Pevné desky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kvalita papíru	x	-	x	x	x	-	x	x	x	x
Váha	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x
Cena v Kč (průměr 2018)	90	45	25	40	70	60	80	40	80	70
Další komponenty										
V souladu s RVP	x	-	x	x	x	-	x	x	x	x
Schvalovací doložka MŠMT	x	-	-	x	x	x	x	x	x	x
Ke konkrétní učebnici	x	-	x	x	x	x	x	x	x	x
Ucelená řada	x	-	x	x	x	x	x	x	x	x

x ano, kladné hodnocení, obsahuje; - ne, záporné hodnocení, neobsahuje

Tab. 5 Výskyt konkrétních témat v pracovních sešitech zeměpisu (Zpracovala Mušálková Markéta, 2018)

	Politická mapa a její	Hranice	Politický systém (stát)	Závislá území	Územně-správní členění	Volby	Obyvatelstvo	Rasy, národy, jazyky	Náboženství	Rozmístění obyvatelstva	Klasifikace států	Mezinárodní organizace	OSN	EU	Globální problémy lidstva	Politické konflikty
Hravý zeměpis	×	×	×	×	–	–	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Hrej si a naučíš se	×	×	–	–	–	–	×	×	×	×	×	–	–	–	–	–
Letem světem	–	×	–	×	–	–	×	×	×	×	×	–	–	–	–	–
Současný svět (ČGS)	–	×	–	–	–	–	×	×	–	×	×	–	–	–	×	×
Zeměpis (EKON)	×	×	–	–	–	–	×	×	–	–	×	–	–	–	–	–
Zeměpis (FORTUNA)	–	–	–	–	–	–	×	×	×	×	–	–	–	–	×	–
Zeměpis (FRAUS)	×	×	×	×	×	–	×	×	×	×	×	×	–	×	×	×
Zeměpis (NŠ)	×	×	×	×	×	–	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×
Zeměpis (PRODOS)	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	–	–	×	×
Zeměpis (SPN)	×	×	×	×	×	–	×	×	–	×	×	×	–	–	×	×

× obsahuje; – neobsahuje

6.1 Hravý zeměpis (TAKTIK)

Na první prolístování všech čtyř pracovních sešitů do Zeměpisu se jedná o sešity graficky velmi atraktivní (zejména pro pracovní sešity netypická barevnost). Úkoly pracují s obrázky, slepými mapami, grafy, diagramy i fotografiemi. Nechybí ani křížovky a osmisměrky. Převažují úlohy otevřené se stručnou odpovědí, ale celkově jsou zastoupeny všechny typy úloh. Vyskytují se i odkazy na práci s atlasem či internetem.

Pracovnímu sešitu sice nechybí obsah, ale postrádám zde jakékoliv vysvětlivky pro práci se sešitem, či úvodní slovo.

Celkově edice obsahuje čtyři učebnice:

- Hravý zeměpis 6: Planeta Země,
- Hravý zeměpis 7: Regionální zeměpis kontinentů,
- Hravý zeměpis 8: Česká republika,
- Hravý zeměpis 8: Evropa.

K učebnicím jsou na trhu dostupné čtyři pracovní sešity:

- Hravý zeměpis 6: Planeta Země,
- Hravý zeměpis 7: Regionální zeměpis kontinentů,
- Hravý zeměpis 8: Evropa a Česká republika,
- Hravý zeměpis 9: Lidé a hospodářství.

Mimo tištěnou formu je možné objednat i digitální materiály (Interaktivní sešity Hravý zeměpis), které jsou kompatibilní s tištěnou verzí. Ve volně prodávané verzi není řešení úloh.

Všechny tituly pro Zeměpis mají doložku MŠMT a splňují požadavky RVP. Také je vždy uveden konkrétní doporučený ročník pro použití. Oficiálně jsou sešity určeny pro Základní školy a víceletá gymnázia.

6.2 Hrej si a naučíš se (VELRYBA)

Převážná většina úloh je otevřených. Střídají se úlohy se stručnou i rozsáhlou odpovědí. Uzavřené úlohy dichotomické jsou použity minimálně a úlohy uzavřené uspořádací se dokonce nevyskytují ani jednou. Téměř na každé straně je nějaká ilustrace a cvičení jsou velmi často zakomponována do obrázku, takže sešit působí na první dojem přívětivě a neodrazuje množstvím textu.

Dokonce i zadání úloh je vedeno hravě, ale ve výsledku to působí na člověka poněkud infantilně. Z tohoto důvodu je vhodnější práci s tímto sešitem zařadit na ZŠ a pouze vybrané úlohy pak na nižší stupeň středních škol.

Edice Hrej si a naučíš se má přímo na titulní straně uvedeno, že je sešit vhodný pro práci ve škole i doma. Vzhledem k připojenému řešení je to pochopitelné. Nikde není výslovně uvedeno, pro jak staré žáky je sešit určen. Úvodní slovo autora je velmi obecné a chybí návod na použití, takže se dá řídit pouze zadáním jednotlivých úloh.

Na českém trhu jsou dostupné dva pracovní sešity: Amerika, Asie, Evropa a Česká republika.

6.3 Letem světem (ALTER)

V pracovním sešitě je velké množství křížovek, osmisměrek a skrývaček. Hojně jsou zastoupeny otevřené úlohy se stručnou odpovědí, které se často zaměřují na vyhledávání fyzickogeografických údajů. Přímá vazba na práci se Školním atlasem se objevuje velmi často s ohledem na práci se souřadnicemi a s vyhledáváním faktografických údajů. Překvapující je nulové zastoupení otevřených úloh s rozsáhlou odpovědí i úloh uzavřených uspořádacích. Udivující je také absence jakékoliv mapy, ale na druhou stranu sešit odkazuje na mapy ve školním atlase, takže nejsou nutné.

Zaměření pracovního sešitu je na posílení zeměpisné gramotnosti a na práci se školním atlasem, grafy a tabulkami. Jeho autoři si za svůj cíl kladou i posílení vnitřní motivace žáků. Sešit

je určen pro žáky 2. stupně ZŠ, ale na procvičení a odlehčení hodiny je vhodný i pro SŠ. Sami autoři uvádějí, že se úkoly hodí jako podnět pro soutěživost a týmovost ve třídě. Pro lepší orientaci jsou u jednotlivých listů připsány odkazy na příslušné kapitoly učebnic zeměpisu ALTER.

Vydavatelství nabízí na svých webových stránkách bezplatně Příručku k učebnicím zeměpisu ALTER pro 2. stupeň, ve které jsou návrhy časových a tematických plánů na celý školní rok a také konkrétní propojení s cíli a požadavky RVP ZV.

Kompletní řada zahrnuje celkem pět učebnic:

- Zeměpis – Vesmír/mapa,
- Zeměpis – Krajinná sféra I,
- Zeměpis – Krajinná sféra II,
- Zeměpis – Světový oceán/Evropa,
- Zeměpis – Společenské složky krajiny/Politická mapa světa.

K učebnicím jsou k dispozici pouze dva pracovní sešity: Světadíly a Letem světem. Je možné samostatně dokoupit elektronickou podporu CD-ROM Zeměpis – Společenské složky krajiny / Politická mapa světa.

6.4 Zeměpis, pro zvláštní školy (EKON)

Pro zajímavost je zde k porovnání i edice pracovních sešitů zeměpisu pro žáky se zvláštními potřebami. Cvičení jsou psané větším písmem, použité kresby a mapy jsou jednoduché, s menším množstvím popisných údajů. Typy učebních úloh se střídají a na každém dvojlistu je alespoň jeden obrázek nebo mapa. Dokonce je zde cvičení pro týmovou spolupráci.

Negativní stranou pracovních sešitů je až příliš velké zaměření na „učebnicová“ fakta. Sešit je až příliš zaměřen na fixaci učiva. Na konci sešitu je část jménem: Pro zvědavé, kde se žák opět dozví informace, které vypadají jako vyjmuté z učebnice.

Téma politické geografie se s ohledem na věk a náročnost učiva objevuje pouze v rámci jiných tematických celků (např.: obyvatelstvo Afriky, hranice státu apod.).

V současné době může být tento pracovní sešit vhodnou pomůckou například při práci s pomalejšími žáky, kteří mají problémy se základním učivem. Sešit ale není vhodný pro práci tam, kde jde učitel i o snahu zasvětit žáky do aktuálního dění ve světě.

6.5 Zeměpis (Česká geografická společnost / ČGS)

Česká geografická společnost vydala mnoho učebních pomůcek pro zeměpis. Edice učebnic pro 6. - 9. třídu Základní školy v základu obsahuje šest učebnic:

- Přírodní prostředí Země,
- Zeměpis světa 1 (Afrika, Austrálie a Oceánie),
- Zeměpis světa 2 (Amerika, Asie),
- Zeměpis světa 3 (Evropa a Rusko),
- Zeměpis naší vlasti (Česká republika, pro 8. a 9. ročník),
- Současný svět (sociální, ekonomický a politický zeměpis, pro 8. a 9. ročník).

Navíc je k edici připojována ještě učebnice: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a příručka pro učitele zeměpisu na ZŠ: Základy zeměpisných znalostí. Učebnice sice mají podobný typ úvodního obalu, ale absence čísel ztěžuje orientaci při počáteční práci s knihami.

Co se týče pracovních sešitů, tak je zde rovněž problém s orientací. K nalezení jsou sešity:

- Praktický zeměpis.
- Přírodní prostředí,
- Současný svět,
- Zeměpis světa – Evropa,
- Zeměpis světa – Kontinenty,
- Zeměpis naší vlasti / Znáám Českou republiku,

Nejvíce témat z politické geografie je zahrnuto v pracovním sešitě Současný svět, tudíž bude analýza věnována především tomuto sešitu.

Pracovní sešit **Současný svět** slouží jako doplněk ke stejnojmenné učebnici. Zaměřen je na procvičování znalostí a dovedností. Téma je cíleno především na základy sociálního, ekonomického a politického zeměpisu. Současný svět je určen pro žáky v 8. nebo 9. ročníku ZŠ nebo odpovídajícím ročníkům nižšího gymnázia. Za cíl si klade získávání klíčových kompetencí dle RVP ZV i RVP GV. K dispozici je i metodická příručka v elektronické podobě.

Úlohy jsou často obsáhlé a je nutné si pořádně přečíst zadání. Jak sami autoři uvádí v úvodu, některé úlohy jsou jednoduché a nad jinými žák stráví delší dobu a bude se muset pořádně zamyslet. Některá řešení je možné nalézt přímo v sešitě, jiná mají uveden webový odkaz, kde je řešení možné najít.

Cvičení z pracovního sešitu lze použít i na střední škole. Jsou zajímavá, složitější a rozvíjejí porozumění textu a orientaci v tabulkách či grafech.

Pro střední školy ČGS vydala tyto edice učebnic:

- Ekologie a životní prostředí,
- Evropa,
- Hospodářský zeměpis: regionální aspekty světového hospodářství,
- Hospodářský zeměpis: globální geografické aspekty světového hospodářství,
- Makroregiony světa,

- Příroda a lidé Země,
- Regionální zeměpis světadílů,
- Zeměpis cestovního ruchu,
- Zeměpis České republiky,
- Zeměpis pro střední odborné školy a střední učiliště.

Dokonce byla vydána pomůcka pro učitele: Malý geografický a ekologický slovník, kde jsou uvedeny základní zeměpisné pojmy a jejich ekvivalenty v anglickém jazyce.

Bohužel ani k jedné učebnici neexistuje pracovní sešit.

6.6 Zeměpis (FORTUNA)

Nakladatelství Fortuna vydalo ucelenou řadu:

- Zeměpis – Fyzický zeměpis / Planeta země (6. a 7. ročník),
- Zeměpis – Zeměpis světadílů, oceánů a Ruska (6. a 7. ročník),
- Zeměpis – Společenské a hospodářské složky krajiny (8. a 9. ročník),
- Zeměpis – Politická mapa dnešního světa (8. a 9. ročník),
- Zeměpis – Česká republika (8. a 9. ročník).

K učebnicím jsou vytvořeny i odpovídající pracovní sešity. Výjimkou je učebnice Politická mapa dnešního světa, která k sobě pracovní sešit nemá.

Učebnice jsou vydány ve formátu A5, kdežto odpovídající pracovní sešity ve formátu A4. Navíc se od sebe učebnice a sešity značně liší přebalem, což komplikuje hledání odpovídajícího sešitu.

Jednotné nejsou ani pracovní sešity mezi sebou. Liší se například stylem písma, množstvím textu nebo tím, že obsahují/neobsahují úvodní slovo. Politické geografii je bližší pracovní sešit Společenské a hospodářské složky krajiny (8. a 9. ročník) a proto bude v následujícím textu i tabulkách rozebírán obsah právě tohoto sešitu.

Grafická úprava je jednotná a přehledná. Cvičení vypadají na první pohled zajímavě a nejednotvárně, což je pravděpodobně způsobeno velkým množstvím zakomponovaných obrázků. Převažují otevřené úlohy s krátkou odpovědí. Většinou je hlavním úkolem neustálé doplňování jednoho slova, což se po čase stane stereotypní činností. Není zde zařazena ani jedna úloha s rozsáhlou odpovědí. Povedené jsou ale úlohy, které pracují s grafem či mapou.

Před použitím na vyšším stupni střední školy, je vhodné vybrat konkrétní úlohy a ty použít, popřípadě rozšířit o vlastní otázky a úkoly.

Přímo pro střední školy byly vydány učebnice Hospodářský zeměpis 1 a 2. Bohužel k nim nebyl vytvořen pracovní sešit.

6.7 Zeměpis (FRAUS)

Učebnice od nakladatelství Fraus jsou na školách poměrně hojně používány. Jejich edice mají jednotný vzhled a jsou často aktualizované. Zeměpisné učebnice mají modrou barvu a jsou k dispozici pro žáky od 6.–9. třídy základní školy a víceletá gymnázia.

Ke každé učebnici je možné dokoupit pracovní sešit i příručku pro učitele. V příručce je uvedené řešení všech cvičení, ale i návody, jak použít cvičení pro konstruktivní práci v hodině.

- Zeměpis 6.–9. + pracovní sešity + příručky učitele

Převažují otevřené úlohy s rozsáhlou odpovědí. Žáci jsou nuceni přemýšlet nad zadáním i nad řešením. Některé úlohy jsou komplexní a navazují na sebe. Velmi často se vyskytují odkazy na internetové stránky, kdy žáci dostávají za úkol, vypracovat cvičení doma. Zařazeny jsou rovněž práce ve skupině. Nechybí cvičení s mapami a grafy. Pozitivně lze též hodnotit celkový přehled učiva a opakovací dvojstrana na začátku pracovního sešitu.

Jako negativní lze hodnotit první dojem. Téměř každá strana sice obsahuje obrázky, ale víceméně se jedná o slepou mapu světa a prázdné grafy. Nejčastěji se střídá text, dlouhé prázdné linie a text zarámovaný v tabulce. Listy tak působí přeplněně a neatraktivně.

Zarážející je rovněž fakt, že v pracovním sešitě, pro devátý ročník, nejsou žádné osmisměrky ani křížovky. Přitom v deváté třídě na základní škole si žáci rádi zpestří hodinu nějakým zábavným cvičením, které tak splňuje motivační funkci.

Téma politické geografie je rozloženo v několika dílech. Například část kapitol obyvatelstva, náboženství a hranic světa je zařazena do sedmého ročníku a druhá velká část je v učebnici pro devátý ročník. V tabulce 3, 4 a 5 jsou zahrnuty všechny díly pracovních sešitů.

6.8 Zeměpis (NOVÁ ŠKOLA / NŠ)

Ucelená řada nakladatelství NOVÁ ŠKOLA obsahuje sedm učebnic:

- Zeměpis 6, 1. díl - Vstupte na planetu Zemi,
- Zeměpis 6, 2. díl - Přírodní obraz Země,
- Zeměpis 7, 1. díl - Amerika, Afrika,
- Zeměpis 7, 2. díl - Asie, Austrálie a Oceánie, Antarktida,
- Zeměpis 8, 1. díl – Evropa,
- Zeměpis 8, 2. díl - Česká republika,
- Zeměpis 9 - Lidé a hospodářství.

Ke každé učebnici je na trhu i příslušný pracovní sešit. Ocenění si zaslouží rozdělení učebnic i pracovních sešitů na více dílů o nižší hmotnosti, důvody nakladatelství k takovému počínání ale nemusely být nutně motivovány jen snahou o zmenšení objemu tiskovin přenášených denně ve školních brašnách. Knihy jsou koncipovány v souladu s RVP ZV, ale určeny jsou i pro

odpovídající ročníky nižšího gymnázia. Autoři si v úvodu kladou za cíl provázat učivo s praktickou využitelností.

Jednotlivé kapitoly kromě učiva obsahují také názorná schémata, grafy, fotografie a obrázky. Navíc zahrnují mezipředmětové vazby formou odkazů na korespondující učivo v ostatních učebnicích z řady. Nechybí průřezová témata, skupinové úkoly, pojmy v angličtině a němčině, opakovací a tvořivé úkoly, zajímavosti, práci s internetem, práce s mapou a glóbusem.

Cvičení jsou různorodá (mimo souhrnné opakování ve formě jednoduchého testu s uzavřenými úlohami s výběrem odpovědi). Na konci jednotlivých celků je i sebehodnocení souhrnného opakování, kdy má žák zhodnotit svůj vědomostní výkon.

Pracovní sešit je sice určen pro Základní školy a nižší ročníky gymnázia, ale vybraná cvičení jsou velmi vhodná i ve vyšších ročnících středních škol.

6.9 Zeměpis (PRODOS)

Ucelená řada učebnic a pracovních sešitů zahrnuje:

- Zeměpis 1 – Fyzický zeměpis,
- Zeměpis 2 – Zeměpis oceánů a světadílů (1),
- Zeměpis 3 – Zeměpis oceánů a světadílů (2),
- Zeměpis 4 – Česká republika,
- Zeměpis 5 – Hospodářství a společnost.

Ke každé učebnici je navíc možné koupit speciální výtisk s komentářem pro učitele, kde jsou mezipředmětové vazby, zajímavosti a náměty na motivační aktivity ve třídě. Celá edice je určena pro 2. stupeň základní školy.

Pracovní sešit Hospodářství a společnost zahrnuje téměř všechny tematické celky vyjma kapitol OSN a EU. Cvičení jsou rozmanitá, pracují s dlouhým textem, tabulkami, grafy a mapami. Úlohy nejsou zaměřeny pouze na vyjmenování faktů, ale nutí žáky vymýšlet svá vlastní řešení a analýzy situace. Příjemné je i modro-černé grafické provedení.

Trochu nešikovné je členění kapitol, které se mezi textem občas ztrácí a také zveřejněné řešení úloh na konci pracovního sešitu.

Nicméně obsahově a zpracováním úloh je sešit velmi vydařený a určitě by našel své uplatnění i na střední škole.

6.10 Zeměpis (SPN)

Edice Zeměpis (6–9) obsahuje pro každý ročník ZŠ jednu učebnici a jeden odpovídající pracovní sešit. Knihy mají jednotnou grafickou úpravu. Podle přebalu, kde je uvedeno číslo

konkrétního ročníku, je ihned poznat, pro který ročník je učebnice určená a který pracovní sešit k ní patří.

- Planeta Země (6. ročník),
- Zeměpis světadílů (7. ročník),
- Lidé a hospodářství (8. ročník),
- Česká republika (9. ročník).

Pracovní sešit Lidé a hospodářství obsahuje velké množství z témat z politické geografie. Cvičení se střídají a jsou srozumitelná. V každé kapitole je několik otevřených úloh se stručnou i rozsáhlou odpovědí. Velmi často se také pracuje se slepými mapami. Nechybí ani práce s atlasem či internetem. Bohužel se v pracovním sešitě nepracuje s rozsáhlejším textem, který by rozvíjel porozumění textu. Jediným grafickým negativem pak je nahodilé oddělování kapitol, kdy se nadpis nachází například v jedné třetině stránky. Působí to neesteticky a zmateně.

Pro střední školy ČGS vydala tyto edice učebnic:

- Geografie pro SŠ 1: fyzickogeografická část,
- Geografie pro SŠ 2: socioekonomická část,
- Geografie pro SŠ 3: regionální geografie světa,
- Geografie pro SŠ 4: Česká republika.

Bohužel ani k jedné učebnici není vydán pracovní sešit.

6.11 Shrnutí analýzy pracovních sešitů

Pracovní sešity mají jednotnou formu členění, ale ne vždy je nadpis kapitoly uveden v záhlaví, což znesnadňuje orientaci a nadpis splývá s okolním textem. Téměř všechny sešity pracují s fotografiemi, mapami, tabulkami a grafy. Menší polovina pak je tištěna v barevném provedení. Nejbarevnější je edice Hravý zeměpis. Množství a srozumitelnost textu jsou téměř u všech sešitů vyhovující.

Zhruba polovina sešitů obsahuje úvodní slovo, obsah a řešení. Pouze dva sešity obsahují souhrnný test (Hravý zeměpis, Nová škola). Titulní strana je atraktivní v polovině případů, ale jedná se o značně subjektivní hodnocení. Totéž platí o grafické úpravě a přehlednosti. Zadání úlohy je vždy buď tučně zvýrazněno nebo je zvolen jiný typ písma.

Průměrný rozsah stran je velmi podobný a pohybuje se v řádu 40–60 stran na jeden pracovní sešit. Velikost formátu je nejčastěji A4, výjimkou je pouze pracovní sešit Prodos. Žádný z pracovních sešitů nemá pevnou vazbu. Cena pracovních sešitů je velmi odlišná, cena se pohybuje v rozmezí mezi 25–90 Kč. Nicméně se ceny neustále pohybují a záleží na tom, jestli škola získá výhodnější (množstevní) nabídku či ne.

Velká část pracovních sešitů již na svém přebalu uvádí, že je sešit v souladu s RVP a že má schvalovací doložku MŠMT. V tomto ohledu nesplňuje parametry sešit Hrej si a naučíš se, který ani jedno kritérium nesplňuje.

Určitá témata politické geografie jsou k nalezení v každém pracovním sešitě (obyvatelstvo a rasy, národy, jazyky), nicméně ani jeden sešit neobsahuje zcela všechna témata. Mezi nejméně frekventovanými tématy jsou: volby a OSN.

Co se týče typů úloh, tak sešity obecně pracují se všemi typy úloh. Výjimkou je pracovní sešit Letem světem, který až příliš často používá stejná cvičení a práce se sešitem se tak velmi rychle stává stereotypem. Naopak pracovní sešit Hrej si a naučíš se typy úloh střídá, ale zase nepracuje s grafy, tabulkami ani s atlasem.

7 Konec teoretické části: optimální podoba pracovního sešitu

Pokud má pracovní sešit plnit svou funkci, je třeba dát pozor na velké množství různých faktorů.

Prvním významným prvkem je znalost daného tématu a orientace v aktuálním dění. Bez vědomostí a bez orientace v dané oblasti se kvalitní pracovní sešit vytváří jen velmi obtížně.

Obdobně důležité je stanovení cílů. Pokud pracovní sešit navazuje na konkrétní učebnici, tak se cíle určují snáze, jak v případě, kdy je pracovní sešit vydán samostatně bez učebnice. Poté je možné zvolit typ učební úlohy, tak aby sloužila ke splnění konkrétního cíle: například k zaznamenávání informací, k vyhledávání informací v textu nebo k jako podklad k experimentu (Frýzová, 2014). Nicméně i při sebelepší snaze autorů, nemusí pracovní sešit vyhovovat všem školám, jelikož se zavedením RVP si jednotlivé školy vytvářejí své vlastní výukové plány. Tudíž je možné, že učivo, které se v jedné škole probírá v prvním ročníku SŠ, se na jiné SŠ probírá v ročníku posledním.

V návaznosti na určení obtížnosti úloh je tedy nutné určit věkovou skupinu, pro kterou bude pracovní sešit určen. Podle věkového určení se dále bude odvíjet nejen náročnost úloh ale například i poměr obrazových úloh na úkor textových a obráceně.

Nemělo by se rovněž zapomínat na formální úpravu. Podobně jako u učebnic, měl by i pracovní sešit obsahovat jednotný styl a přehlednou grafickou úpravu (Průcha, 1998; Sikorová, 2007). Velikost formátu je nejčastěji shodná s konkrétní učebnicí. Ze zkoumaných pracovních sešitů měly všechny až na jeden formát A4. Tento formát je vhodný zejména tím, že pracovní sešit nepůsobí tlustě a pokud by se jednalo o samostatné pracovní listy s možností vytrhnutí, tak by se lehce zakládaly například do studentského portfolia apod. Frýzová (2014) doporučuje vytisknout na formát A3 a následně list přeložit, tak aby se z rozsáhlejšího pracovního listu stala kompaktní pomůcka.

Písmo by mělo být lehce čitelné a rovněž v jednotném stylu. Odlišně mohou být zvýrazněny například pasáže, se kterými se následně bude pracovat. Nejvhodnější je podle Frýzové (2014) zvolit větší velikost písma, a to i u starších žáků. Pro druhý stupeň ZŠ doporučuje velikost písma nejméně 12.

Zadání úloh by mělo být zvýrazněné a klíčová slova by měla být podtržena nebo alespoň odlišena kurzívou, např.: **Seřad' státy podle hustoty obyvatelstva (od nejvyšší po nejnižší).**

Typy úloh by se neměly opakovat, měly by se přinejmenším střídát. V opačném případě by mohlo dojít ke stereotypní činnosti a ke ztrátě motivace. Jak již bylo zmíněno výše, je rovněž vhodné volit úlohy tak, aby splňovaly již stanovená kritéria a svou funkci.

Pokud má učitel ve třídě žáka se specifickými potřebami, neměl by být problém upravit pracovní listy například zvětšením písma nebo zvýrazněním podstatných částí. V tomto případě je ale nutné, aby měl učitel k dispozici upravitelnou elektronickou verzi.

7.1 Chyby při tvorbě pracovního sešitu

K chybám dochází zejména při prvotní tvorbě pracovních úloh. Chybám se velmi často nevyhne ani zkušený učitel s dlouholetou praxí v oboru. Pokud má učitel či autor zájem o zdokonalování, tak by se měl dle Tymrákové a kol. (2005) vyvarovat těmto velmi častým chybám:

- velikost písma neúměrná k věku žáků
- nepřehledné členění textu
- využití formátu listu
- úlohy vyžadující stejné myšlenkové operace (řazeny za sebou)
- časté zařazování otázek s tvořenou odpovědí
- nejednoznačně formulované úlohy a otázky
- obsahové chyby.

Velikost písma je velmi často menší, než by měla být. Členění textu by mělo být logicky uspořádané a jednotné, tak aby se žák lehce orientoval. Potenciál velikosti listu je mnohdy opomíjen a jsou zde volná místa. Naopak je ale zase nutné dát pozor na přeplácenost, která by mohla vést k demotivaci. Pokud budou za sebou řazeny úlohy podobného typu, může posléze dojít k mechanickému vyplňování, cvičení se stanou předvídatelná a ztratí motivační funkci. Opravdu velmi závažnou chybou je nejednoznačně formulované zadání. Pokud žák neví, co se po něm ve cvičení chce, tak nebude mít snahu úlohu řešit. To rovněž platí o špatně zvolené terminologii či o chybách v textu. Žák, který najde v pracovním sešitě chybu/y, ztrácí důvěru a klesá motivace řešit následující úlohy.

Dle Kalhouse a Obsta (2009) by se učitelé měli vyvarovat nevhodného výběru úloh vzhledem k věku, úrovni a zaměření žáků. Dále je dle autorů velmi častá špatná logická stavba, kdy by se měly úlohy řadit od nejjednodušší po nejsložitější. Také považuje za velmi časté nevhodné didaktické a grafické zpracování, kdy například nadpisy mohou splývat s okolním textem, čímž neplní svou funkci.

8 Vlastní návrh

Pracovní sešit nenavazuje na žádnou konkrétní učebnici, jelikož ani jedna učebnice nezahrnovala všechny plánované tematické okruhy politické geografie. Použití je směřováno k posledním ročníkům žáků SŠ a gymnázií. Popřípadě je možné použít jednotlivé kapitoly dle uvážení učitele, jelikož kapitoly na sebe nejsou pevně vázány.

Formát pracovního sešitu je vytvořen pro tisk o velikosti A4, nejlépe v barevném provedení. Nicméně černobílý tisk není překážkou a žádné cvičení v něm neztrácí svou funkci.

Členění kapitol je jednotné a vytvořené tak, aby mělo jednoduchou a přehlednou strukturu. Barvy jsou voleny do střídmých tónů, se snahou nepůsobit příliš rušivě.

Každé cvičení má zvýrazněné zadání úlohy a klíčová slova jsou podtržena nebo psána kurzívou.

Stanovení obtížnosti úloh nebylo snadné, vzhledem k neexistujícím pracovním sešitům geografie pro střední školy na českém trhu. Nicméně je obtížnost úloh pravděpodobně přijatelná, vzhledem k poměrně kladné zpětné vazbě od žáků, kteří testovali některé kapitoly pracovního sešitu (viz kapitola 9).

Typy použitých úloh se střídají. Snahou bylo využití různých struktur a způsobů ztvárnění, tak aby cvičení nebyla stereotypní.

Řešení je vydané samostatně, a to jako kompletní učitelská verze pracovního sešitu, kde je řešení zvýrazněno zelenou barvou.

PRACOVNÍ SEŠIT: POLITICKÁ GEOGRAFIE

Mušálková Markéta

Úvodní slovo

Milí žáci či dobrovolní zájemci o politickou geografii, do rukou se vám dostává pracovní sešit, který je určen na procvičení a doplnění informací z oblasti politické geografie.

Obtížnost cvičení je různá, některá jsou jednoduchá, jiná vyžadují delší čas. Úlohy na procvičení znalostí jsou tvořené v souladu s informacemi z učebnic, které jsou dostupné na českém trhu.

Složitější úlohy většinou vyžadují mezipředmětové vazby nebo přehled o aktuálním dění ve světě.

Řešení není součástí této publikace, ale je vydané zvlášť.

Autor: Mušálková Markéta

Fotografie na přebalu: <https://www.maxpixel.net/>

Obsah

1. Politická mapa a její vývoj	4
2. Hranice	6
3. Stát	8
4. Závislá území	10
5. Územně-správní členění státu	11
6. Volby.....	13
7. Obyvatelstvo.....	15
8. Rasy, národy, jazyky	17
9. Náboženství	19
10. Rozmístění obyvatelstva.....	20
11. Klasifikace států z různých hledisek.....	22
12. Mezinárodní organizace	24
13. OSN.....	25
14. EU	27
15. Globální problémy lidstva.....	30
16. Politické konflikty	31
17. Zdroje:	34

Politická mapa a její vývoj

Politická mapa není stálým objektem, neustále se mění a hlavními činiteli jsme my, lidé.

1) Vyber správná tvrzení:

Současná politická mapa pro rok 2018 obsahuje přes 200/300 územně správních jednotek (zemí), z toho *polovina/většina* je všeobecně mezinárodně uznána. Významným politicko-geografickým mezníkem byl/a z roku 1648 *Pařížská mírová konference/Vestfálský mír*, kdy došlo k potvrzení územní suverenity mezi *kontinenty/státy*. V minulosti bývalo nezávislých států *méně/více*, protože rozsáhlá území zabíraly kolonie evropských zemí. Po druhé světové válce se naprostá většina z nich osamostatnila a počet nezávislých států proto *klesal/rostl*.

2) Vyčti z map ve Školním atlase.

- V roce 1914 se označovalo území Turecka jako: _____ a území dnešního Íránu jako: _____.
- V roce 1968 bylo Srbsko spolu s dnešními státy S _____, Ch _____, B _____ a _____, Č _____, K _____ a M _____ součástí státu: _____.
- Který asijský stát byl roce 1914 známý pod názvem Siam? _____
- Byla někdy Jižní Korea pod správou jiného státu? _____
- Které tři současné africké státy bývaly belgickými koloniemi? _____, _____ a _____.
- V 17. století byl dnešní stát G _____ britskou kolonií a stát S _____ nizozemskou kolonií. F _____ G _____ již v současnosti není francouzskou kolonií, ale zůstává k ní stále připojena jako department.

3) Nalezneš v osmisměrce všech 12 států, které vznikly po rozpadu SSSR (Sovětského svazu) roku 1991? Všechny státy vypiš. Pomoci může atlas.

N	Á	T	S	I	K	E	B	Z	U	J	Č
P	K	L	O	U	K	R	A	J	I	N	A
O	K	S	U	R	O	L	Ě	B	N	N	G
N	Ř	R	N	I	L	M	Y	P	G	Á	O
Á	Á	E	Á	S	Á	T	Í	R	A	Ž	K
T	D	T	T	A	Y	F	U	A	M	D	S
S	E	Á	S	Ž	O	Z	D	I	O	J	R
I	H	S	H	Z	I	V	Y	S	L	A	U
K	G	F	C	E	Y	W	H	Á	D	B	S
I	V	Y	A	D	P	G	T	E	A	R	K
Ž	M	J	Z	V	É	G	R	F	V	E	O
D	O	A	A	E	T	Q	A	Y	S	Z	H
Á	I	B	K	J	G	Ž	B	L	K	Á	I
T	E	I	N	É	M	R	A	S	O	L	Ě
T	U	R	K	M	E	N	I	S	T	Á	N

Před rokem 1991 byly součástí státního území ještě i 3 evropské státy. Víš které?

---

4) Přiřaď pojmy k definicím:

pojmy: *suverenita, geopolitika, státní moc*

_____ – věda, která studuje pohyb moci v geografickém prostoru

_____ – též svrchovanost, je nezávislost moci daného státu (může být omezena mezinárodním právem)

_____ – schopnost státu tvořit systém závazných pravidel a vynucovat jejich dodržování

5) Poznáš, plošně nejmenší státy světa? Zkus přiřadit názvy k obrázkům. (Pozor, měřítko není stejné)

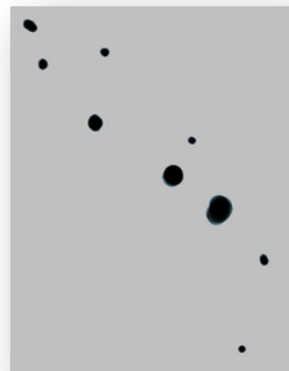
Vatikán, Monako, Nauru, Tuvalu, San Marino

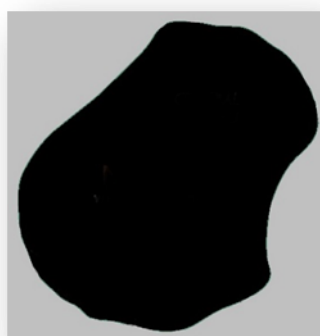
1

2

3

4

5

6) Spoj správně letopočty s událostmi, které změnily politickou mapu světa.

1776	Rakousko-uherská monarchie
1854	křížácké výpravy
11.–13. století	kolonizace Ameriky
1492	Kryštof Kolumbus doplul do Ameriky
4. století př. n. l.	Rok Afriky, hromadná
13. století	Čingischánovo dobývání Číny
16. století	Osmanská (Otomanská) říše
1299–1922	dobytí Perské říše Alexandrem Velikým
1867–1918	Deklarace nezávislosti USA
1960	konec dovozu britských vyhnanců do Austrálie dekolonizace

Hranice

- 1) Hranice vedou velmi často po přírodních překážkách, případně oddělují oblasti s odlišnými geografickými podmínkami. Zkus uvést nějaké konkrétní příklady.

- 2) Pokus se do mapy ČR zakreslit, kde jsou hranice umělé (modře) a kde jsou naopak přírodní (zeleně).
3) Doplně do mapy vzájemné hranice našich sousedních států (červeně) a napiš do ní jejich názvy.

- 4) Sousední státy ČR už máš doplněné v mapě, ale dokážeš vyjmenovat i všechny sousedy Slovenska?

5) **Rozhodni o pravdivosti tvrzení:**

a) Hranice vznikaly zejména v závislosti na dobré úrodě	ANO / NE
b) Všechny hranice jsou jasně dané	ANO / NE
c) Hranice dělíme na mořské a pevninské	ANO / NE
d) Oceány a moře patří všem	ANO / NE
e) Enkláva je území uvnitř jiného území	ANO / NE

6) **Ohrožená příroda v tající Arktidě: Oblast „okupují“ mraky turistů, těžařů i rybářů**

17. 8. 2016

Rychlé oteplování Země dělá ze Severního ledového oceánu nové geopolitické hřiště. Probíhá zde boj o nerostné suroviny a tající kry navíc uvolňují nový prostor pro lodě plné turistů i rybáře. V této oblasti lov neregulují zákony, ekologové proto upozorňují, že příroda může být nevratně zdevastovaná, ještě než nějaká nařízení vejdu v platnost.

V Severním ledovém oceánu umožnily tající kry žně rybářům. Lodě monitoruje organizace Greenpeace. „Nikdo neříká, že se nemá lovit, jen říkáme, že to nejde všude a bez hranic,“ podotkl mořský biolog Carl Safina. Organizace potápí kamery až ke dnu oceánu a pozoruje i život pod hladinou. Proměny jsou po invazi rybářských lodí podle ekologů už zjevné. „Jsou tam korály, které mohou být staletí staré, až do dne, než je odtrhne síť. A to je ono, na další staletí. I když se už sítě znovu nevrátí,“ zdůraznil Safina.

Někteří z předních britských prodejců ryb společně s dalšími velkými rybářskými společnostmi uzavřeli dohodu, díky které by se arktická oblast mohla dočkat aspoň částečné ochrany. To ale nestačí. „Norská vláda musí zodpovědně zajistit ochranu oblastí, které jsou zranitelné a které se tu objevují. Je tu nový oceán a co chránil dosud led, bude k mání, pokud nic neuděláme,“

podotkla ekoložka Greenpeace Daniela Montaltová. Zákon ale rybářství v nově přístupné oblasti nereguluje, a tak budoucnost života v arktických vodách zůstává nejistá.

Přirozenými hráči v oblasti Severního ledového oceánu jsou podle politického geografů Michaela Romancova všechny státy, které v regionu leží. „Spojené státy díky Aljašce, Kanada, Grónsko, respektive Dánsko, které ještě stále nad Grónskem vykonává určitý patronát, Island, Norsko, částečně i Švédsko a Finsko a Ruská federace,“ uvedl Romancov s tím, že zejména Rusko, Dánsko, ale i Kanada vznášejí teritoriální nároky.

Vědci opakovaně varují před rychlostí, s níž se modrá planeta ohřívá. Podle NASA je letošní červenec už desátým měsícem v řadě, kdy byl překonán měsíční teplotní rekord. Rok 2016 se tak s největší pravděpodobností stane nejteplejším rokem na Zemi od začátku pravidelných meteorologických měření. Dramatická situace byla podle vědců způsobena zejména kombinací dvou faktorů – klimatického jevu El Niño a globálního oteplování zapříčiněného lidskou činností.

Hladina světových oceánů se loni pohybovala o sedm centimetrů výš než v roce 1993, kdy byl zaznamenán počátek růstu hladiny, vyplývá z výroční zprávy amerického Národního úřadu pro oceány a ovzduší (NOAA) o stavu klimatu na planetě za loňský rok. V souvislosti s oteplováním dále klesal objem ledového území v Arktidě a ledovců po celém světě. Podle vědců měl klimatický vývoj nepříznivý vliv na populace tučňáků či mrožů a projevil se i v dramatickém množení toxických řas, například u severozápadního pobřeží Tichého oceánu.

Na základě informací z předchozího textu odpověz na otázky:

- Proč je lokalita Severního ledového oceánu žádaná? _____
- O co se snaží organizace Greenpeace? _____
_____
- Proč se situace řeší až v posledním desetiletí? _____
- Kdo si může nárokovat území Arktidy? _____
- Co značí zkratka NOAA? _____
- Proč dochází k tání ledovců v oblasti Arktidy? _____

7) Doplně z nabídky vhodná slova.

Antarktida, proplutí, mezinárodní, obrannou, hraniční pásy, státní hranice, pobřežní moře, atmosféru, výlučná ekonomická zóna, plocha, pronajmout, volné moře, vlajkou, přilehlá zóna

_____ není pouze linie, ale smluvní _____, která ohraničuje prostor suverenity daného státu. Neprobíhá tedy pouze po pevnině, ale zahrnuje i _____ a podloží směrem k zemskému jádru. Hranice jsou velmi často místem konfliktů a s ohledem na _____ funkci, mohou mít _____ do šířky i několik kilometrů.

Bylo ale potřeba vyřešit i spory ohledně mořských hranic a tak byla roku 1982, přijata _____ Úmluva OSN o mořském právu. Kolem pevniny bylo stanoveno tzv. _____, kde mohou státy uplatňovat všechna svá práva jako na pevnině, s výjimkou pokojného _____, které musí umožnit všem subjektům mezinárodního práva. Na tuto hranici navazuje _____, která může mít maximální délku 12 námořních mil. Zóna již není součástí státního území, pobřežní stát má ale právo provádět kontroly proplouvajících lodí (celní, zdravotní, migrační). Další navazující zóna, s maximální šíří 200 námořních mil, je _____. Zde má pobřežní stát právo ekonomického využití (těžba, rybolov, aj.), toto právo však může prodat či _____ i jiným zemím. Za touto zónou se nachází _____. Lodě zde podléhají státům, pod jejichž _____ plují.

Speciální území s mezinárodním statutem má _____, kde platí omezení hospodářských aktivit, zákaz využití pro armádní účely, ale platí v něm úplná svoboda vědeckého výzkumu.

Stát

1) Zamysli se nad pojmem *stát* a zapiš si, co by podle tebe stát neměl postrádat.

---

2) **Doplň odpovědi:**

- a) Podle přístupu k moři dělíme státy na přímořské a _____.
- b) Podle vztahu hlavy státu k výkonné moci dělíme státy na: monarchie a _____.
- c) Z hlediska vnitřní organizace státu rozlišujeme státy na _____ a složené
- d) Způsob státní organizace je zakotven v _____.
- e) Nositeli státní moci jsou státní _____.
- f) Podle pravomocí panovníka se rozlišují 3 formy monarchií: konstituční, _____ a _____.

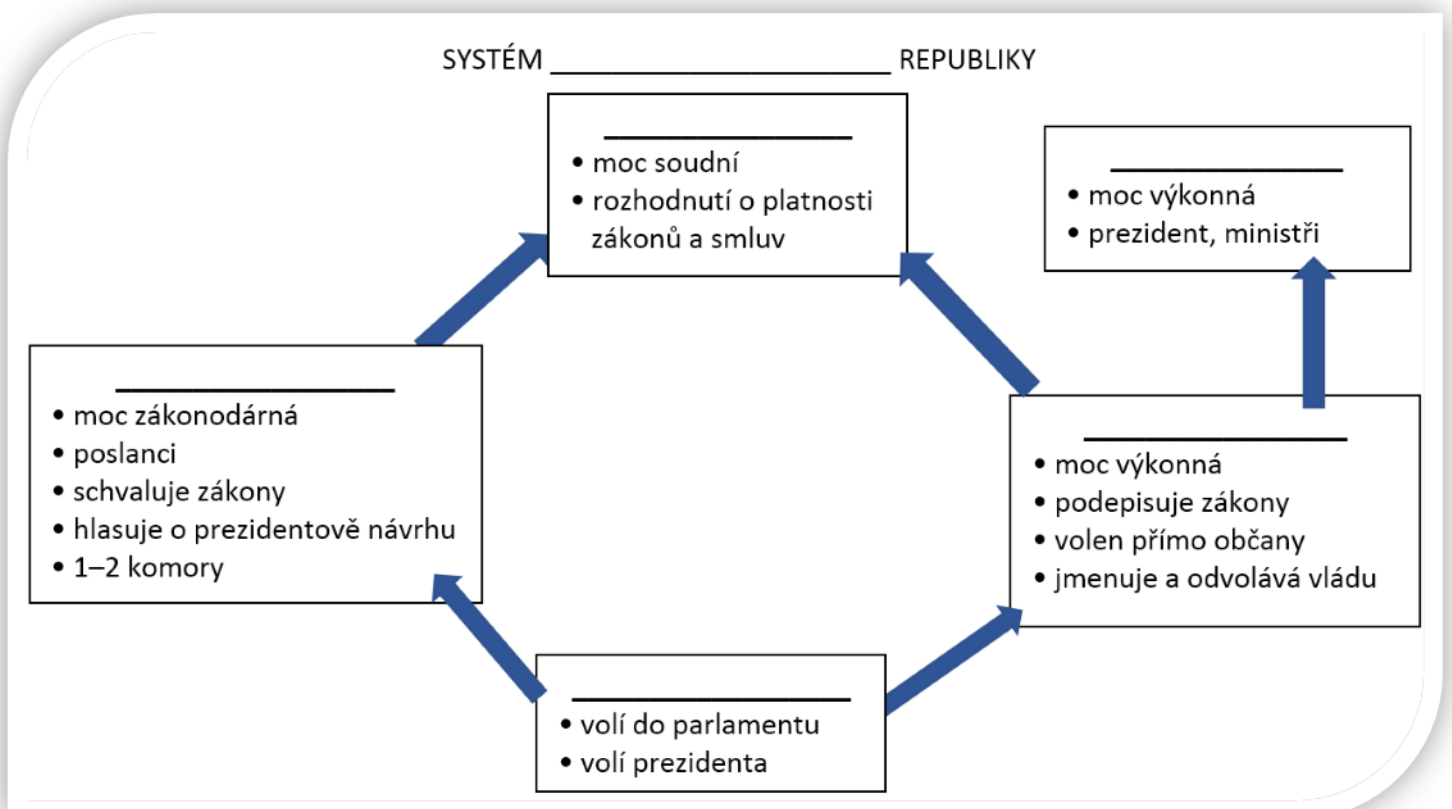
3) **Z nabídky vyber a podtrhni státy, kde je formou vlády republika.**

Ukrajina, Švédsko, Finsko, Lichtenštejnsko, Kanada, Francie, Japonsko, Brazílie, Angola, Kolumbie, Pobřeží Slonoviny, Thajsko, Paraguay, Austrálie, Rusko, Filipíny, Indie, Saúdská Arábie, Tanzanie, Nový Zéland, USA, Nizozemsko, Německo, Dánsko, Kuvajt, Maroko, Omán, Egypt, Jordánsko, Venezuela, Španělsko, Portugalsko, Albánie, Turecko, Kazachstán, Belgie, Panama

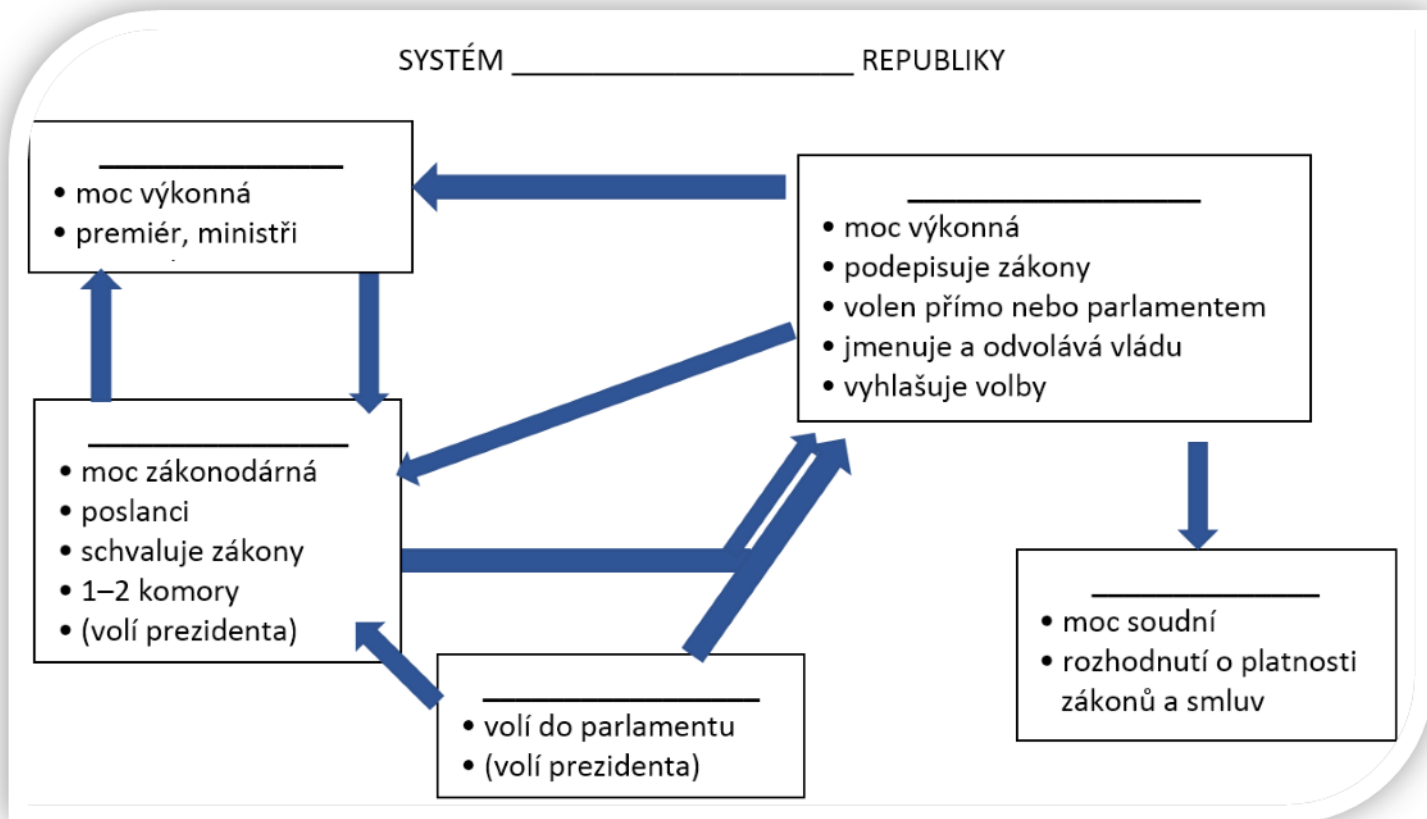
4) **Doplň text k odrážkám (nabídka textu je shodná pro obě schémata)**

moc zákonodárná, moc výkonná; moc výkonná; moc soudní

Ústavní soud, prezident, občané, parlament, vláda, parlamentní, prezidentský

5) Zamysli se nad výše uvedenými politickými systémy. Přijde ti výhodnější parlamentní nebo prezidentský systém? Svá tvrzení zdůvodni.

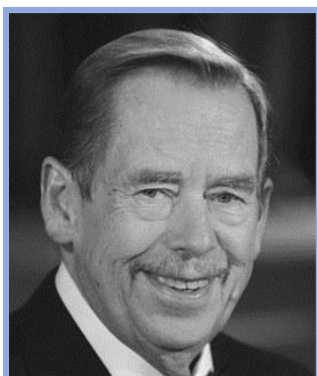
---

6) Nehodící se odpověď škrtni.

Unitární a složené státy rozlišujeme na základě územní organizace státní moci. *Unitární/Složené* státy mají jedno mocenské centrum, které vykonává moc nad celým územím státu. Většinou ale přenášejí mocenská centra, pro lepší efektivitu, část svých pravomocí na orgány *nižších/vyšších* územních jednotek. Například *parlament ČR/vláda ČR* poskytuje krajům právo vydávat obecně závazné vyhlášky kraje.

Naopak *unitární/složené státy* jsou tvořeny více členskými státy. Sdílí spolu ústavu, nejvyšší správní orgány a část svých kompetencí (např.: obrana, měnová a imigrační politika). Zbylé kompetence řeší členské státy *samostatně/společně*. Státy se mohou jmenovat různě: provincie (*Švýcarsko/Kanada*), spolkové země (*Rakousko/Kanada*), kantony (*Švýcarsko/Německo*) či státy (*Austrálie/USA*).

7) Poznáš prezidenty České republiky, Slovenska či Československa?

Závislá území

1) Svými slovy charakterizuj:

nezávislý stát: _____

závislé území: _____

mezinárodní území: _____

2) Označ pravdivá tvrzení:

- Stát Eritrea dříve patřil k Etiopii a roku 1993 získal nezávislost.
- Kontinentální stát Palau býval v minulosti pod správou USA.
- Východní Timor je stále pod nadvládou Indonésie.
- Roku 2006 se od Srbska, na základě referenda, oddělil stát Černá Hora.
- V roce 2008 se od Srbska oddělil stát Kosovo a byl celosvětově uznán.
- Africký stát Jižní Súdán se roku 2011 oddělil od státu Súdán.

3) Do křížovky doplň zámořská území daných států a vyjde ti jméno izraelské političky, která je známá svým výrokem:

„Let me tell you the one thing I have against Moses. He dragged us for 40 years through the desert in order to bring us to the one place in the Middle East that has no oil!”

a										L	O	U		
b			O		F			K						
c			B				T	A						
d		E	R				S	K	É	-			T	
e	C			A	C									
-							-							
f									T	T				
g			M				I	C			-	S		O
h			P				B				Y			
i			E				S	K		-			T	

- Zámořský department Francie. Oblast Karibského moře.
- Ostrovní zámořské území Austrálie.
- Území náleží Spojenému království. Oblast obývají i volně žijící opice.
- Zámořské území Spojeného Království. Zkrácený název v lidové češtině značí i jistý typ oděvu.
- Autonomní ostrov nizozemského království. Do roku 2010 byl součástí Nizozemských Antil.
- Francouzský department poblíž Madagaskaru.
- Ostrov v Karibském moři. Patří Spojeným státům americkým.
- Jiným názvem Svalbard. Území patří Norsku.
- Autonomní oblast Dánské koruny. Místo je známé vysokým počtem ovcí.

Územně-správní členění státu

1) Proč státy rozdělují své území na menší administrativní jednotky, kterým předávají určitou moc?

---

2) Státy mají pro své administrativní celky různá označení. Doplň ke každému z nich alespoň jeden příklad.

a) kraj - _____	h) vojvodství - _____
b) teritorium - _____	i) provincie - _____
c) stát - _____	j) regiony - _____
d) spolková země - _____	k) obecina - _____
e) župa - _____	l) republika - _____
f) prefektura - _____	m) hrabství - _____
g) kanton - _____	

3) Za použití Školního atlasu k souřadnicím doplň konkrétní názvy administrativních jednotek.

př: 49° s. š., 12° v. d. – spolková země Horní Falc (atlas str. 68)

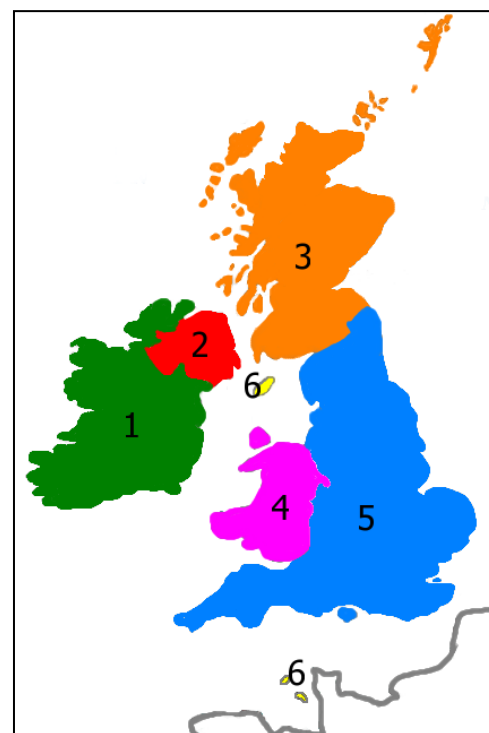
- 50° s. š., 5,5° v. d. – provincie _____
- 52° s. š., 18° v. d. – _____ vojvodství
- 48° s. š., 3,5° z. d. – region _____
- 66° 33' s. š., 100° z. d. – teritorium _____
- 40° s. š., 110° z. d. – stát _____
- 20° j. š., 135° v. d. – Severní _____

4) Doplň správnou odpověď:

Celé souostroví při SZ pobřeží Evropy se nazývá _____. Dva největší ostrovy tohoto souostroví jsou _____ a _____. Z menších ostrovů sem patří Shetlandy, Orkneje nebo ostrov Man.

Spojené království Velké Británie a Severního Irska (zkráceně _____) je parlamentní _____, hlavní město je _____ a hlavou státu je královna _____. II. Spojené království je tvořeno čtyřmi zeměmi: 5) _____ 3) _____ 4) _____ 2) _____. Speciální statut mají Normanské ostrovy (Jersey a Guernsey) a ostrov Man pro které platí mnohé výjimky.

_____ (zkráceně Irsko) je parlamentní _____ s hlavním městem _____. Název Irsko tak může označovat celý ostrov (1+2) nebo jen část ostrova (1), na níž se nalézá území Irské republiky.

5) Vysvětli, jaký je rozdíl mezi pojmy státní správa a samospráva. Uved' příklady.

státní správa _____

samospráva _____

6) Rozhodni, které výroky jsou pravdivé (v rámci ČR):

a) nižší administrativní jednotky mají přenesenou část moci výkonné	ANO / NE
b) mezi orgány vykonávající státní správu patří soudy ale i úřady práce	ANO / NE
c) nejnižší administrativní jednotkou je obvykle obec	ANO / NE
d) okres je v nejvyšší územní samosprávním celek	ANO / NE
e) vojenské újezdy jsou samosprávné	ANO / NE
f) Byla někdy ČR součástí federace?	ANO / NE

7) Pokus se doplnit vhodná slova tak, aby text dával smysl. Některá slova jsou navíc.

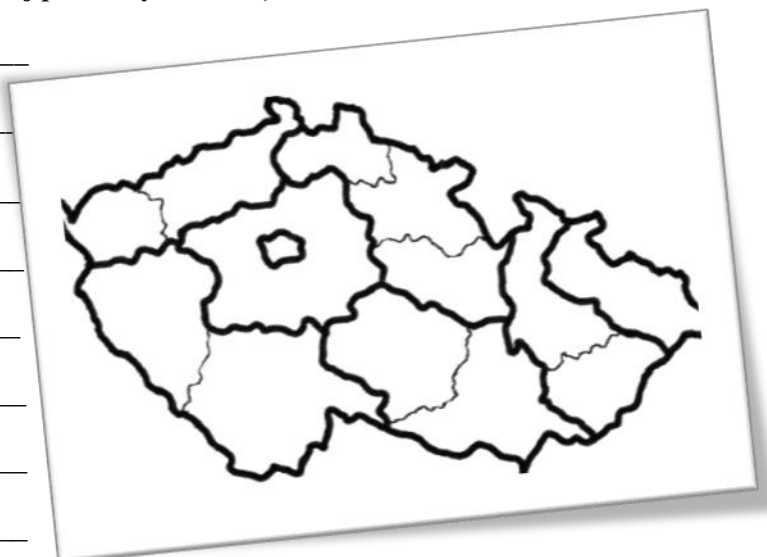
obyvatel, OSN, stát, 15, 7, NUTS, věřících, 14, dotací, okresů, obcí, 8, EU

Každý stát má jiný systém správního členění. Česká republika je aktuálně členěna na _____ krajů. V rámci EU ovšem navíc muselo být území ČR rozděleno na tzv. _____ územní celky, které slouží statistickému úřadu _____ zvanému Eurostat. Zkratka v originále zní Nomenclature of Units for Territorial Statistics. Úroveň NUTS 0 značí _____ úroveň NUTS 1, pak u nás zahrnuje celé území ČR. Statistické jednotky NUTS 2 musely být vytvořeny uměle, jelikož samotné kraje neměly požadovaný počet _____. Mimo shromažďování statických dat pro EU bylo rozdělení na NUTS 2 důležité i pro čerpání _____. Území ČR se člení na celkem _____ regionů NUTS 2. Zbývající kategorie NUTS 3 funguje na úrovni krajů.

8) Proč jsou NUTS jednotky omezené počtem obyvatel?

9) Dopíš k NUTS 2 regionům příslušné kraje ČR. (Využij pomocný obrázek)

1. Praha _____
2. Moravskoslezsko _____
3. Severozápad _____
4. Jihovýchod _____
5. Jihozápad _____
6. Střední Čechy _____
7. Severovýchod _____
8. Střední Morava _____

Volby

1) Volby se rozlišují dle různých kritérií. Utvoř logické dvojice/trojice a dopiš příklady.

Možnosti: *mimořádné, přímé, všeobecné, doplňovací, nepřímé, dílčí, řádné.*

přímé a _____ – _____

řádné a _____ – _____

všeobecné, dílčí a _____ – _____

2) Na základě informací z textu odpověz na otázky.

Organizace a průběh voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Volby do obou komor Parlamentu České republiky se podle Ústavy České republiky konají na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním. Parlamentních voleb se může účastnit každý občan České republiky starší 18 let, který je způsobilý k právním úkonům a jehož svoboda není omezena z důvodu ochrany zdraví. Volby vyhlašuje prezident republiky a konají se vždy ve dvou dnech (pátek a sobota). Hlasování probíhá ve stálých volebních okrscích. Volit lze také v zahraničí na českých zastupitelských úřadech. Korespondenční volba ani volba elektronickými prostředky není v České republice zavedena. Podrobná úprava voleb je obsažena v zákoně č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky.

- Je možné volit i v zahraničí? _____
- Kdo vyhlašuje volby do PS? _____
- Jsou volby do Parlamentu anonymní? _____
- Od kolika let je v ČR aktivní volební právo? _____
- Je možné v ČR volit elektronicky? _____

3) Přiřaď politické strany k jejich zaměření.

Politickou stranou je organizace, kde se sdružují občané s podobnými politickými názory. Politické strany se dělí

na: *a) levicové*   *b) pravicové*   *c) středové*

_____ - zaměřují se na rovnost občanů a snaží se zajistit stejnou životní úroveň,

_____ - zdůrazňují podporu jednotlivcům a snaží se o minimální zásahy státu do života občanů,

_____ - nejsou striktně vymezeny a zabývají se například o problémy regionálního, ekologického či náboženského charakteru.

4) Vyhledej názvy politických stran ČR a rozděľ je na levicové, pravicové a středové.

LEVICOVÉ	PRAVICOVÉ	STŘEDOVÉ

5) Co znamená výraz mandát? Kde se můžeš s tímto pojmenováním setkat?

- a) veřejné, zpravidla slavnostní prohlášení
- b) pravomocí voleného funkcionáře, které mu byly svěřeny voliči
- c) snaha o genderovou korektnost
- d) soustava názorů a idejí

6) Odpověz na otázky. Pomoci může tabulka ČSÚ (Český statistický úřad).

Výsledky voleb a referend	
Prezident republiky	2013 2018
Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR	1996 1998 2002 2006 2010 2013 2017
Senát Parlamentu ČR	1996 1998 1999 2000 2002 2003 2004 2006 2007 2008 2010 2011 2012 2014 2016 2017 2018 Aktuální složení
Zastupitelstva krajů	2000 2004 2008 2012 2016
Zastupitelstva obcí	1990 1994 1998 2002 2006 2010 2014 2018
Evropský parlament	2004 2009 2014

- a) Jak dlouho trvá funkční období krajského zastupitelstva ČR? _____
- b) Po kolikáté se v roce 2014 konaly v ČR přímé volby do Evropského parlamentu? _____
- c) Ve kterém roce se očekávají další volby prezidenta ČR? _____
- d) Jak dlouho trvá funkční období prezidenta republiky ČR? _____
- e) Proč začaly volby do zastupitelstev krajů až v roce 2000? _____
- f) Proč netrvalo funkční období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR zvolené v roce 2010 celé čtyři roky? _____

7) Systém voleb do Parlamentu ČR. Dopln vhodná slova z nabídky:

jednotlivci, 81, Poslanecké sněmovny, Senátu, 200, politické strany

většinový systém – volby do _____ Parlamentu ČR – _____ míst – volí se _____

systém poměrného zastoupení – volby do _____ Parlamentu ČR - _____ míst – volí se _____

- 8) Pojem „Gerrymandering“ označuje účelnou manipulaci hranic volebních obvodů při zachování přibližně stejné velikosti. Účelem je ovlivnění výsledků voleb ve prospěch jedné strany.

Úkol: **Body ve čtverci představují voliče: 60 % chce volit bílou stranu a 40 % je pro černou stranu. Jak by si změnil hranice volebních obvodů obrázku D tak, aby volby nadpoloviční většinou vyhrála černá strana? Pamatuj, že každý okrsek musí mít dostatek obyvatel (minimálně 10 bodů) a musí se jednat o souvislé území. Příklady A, B, C představují výhru pro bílou stranu.**

60 % bílých
40 % černých

A) 3 bílé
2 černé

B) 5 bílých
0 černých

C) 3 bílé
2 černé

D)

Obyvatelstvo

1) Seřad' státy podle hustoty obyvatelstva (od nejvyšší po nejnižší hustotu).

Nabídka: *Nigérie, Austrálie, Belgie, Egypt, Indie*

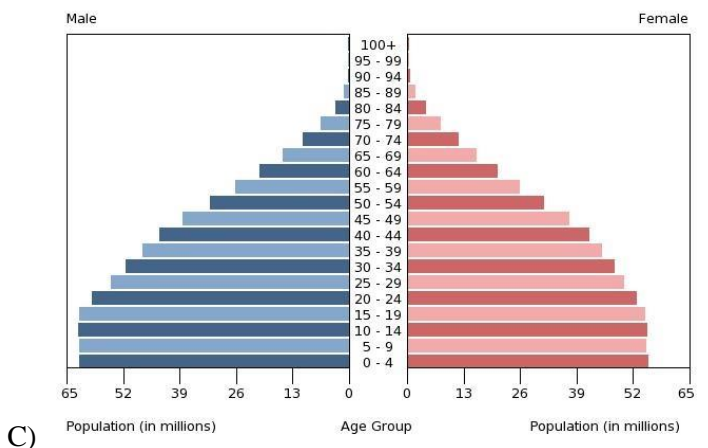
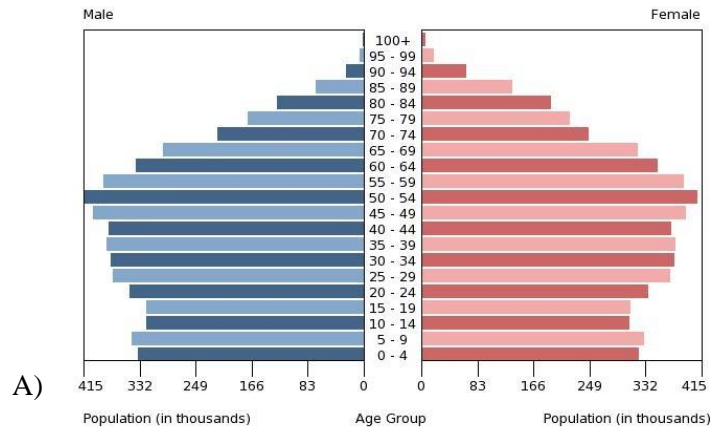
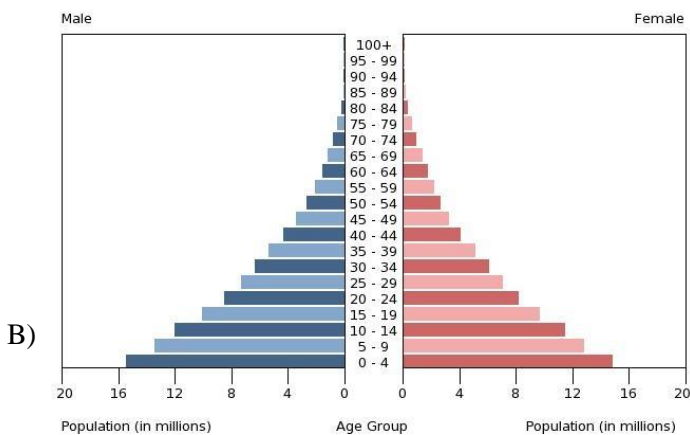
1. _____ (408/km²) 2. _____ (375/km²) 3. _____ (212/km²) 4. _____ (98/km²) 5. _____ (3,2/km²)

2) K jednotlivým státům přiřad' populační pyramidu věkové struktury obyvatelstva.

Nigérie - _____

Indie - _____

Belgie - _____

zdroj: *The World Factbook 2018*

3) Zařad' populační pyramidy z předchozího cvičení k příslušnému typu:

a) **progresivní:** _____

b) **stacionární:** _____

c) **regresivní:** _____

4) Vyhledej odpovědi na otázky z grafů prvního cvičení:

a) Je v Indii více mužů či žen? _____

b) Ve které věkové kategorii je v Nigérii nejvíce obyvatel? _____

c) Ve které věkové kategorii je nejvíce obyvatel v Belgii? _____

d) Ve kterém/kterých z uvedených států se lidé málokdy dožijí důchodového věku (65 let)? _____

e) Zamysli se nad poslední otázkou. Proč myslíš, že lidé umírají před důchodovým věkem?

5) Práce se školním atlasem. Mapa přirozeného přírůstku obyvatel:

a) Které státy mají záporný roční přírůstek (3 příklady)?? Co mohou tyto státy v budoucnu očekávat?

---

b) Které státy mají naopak velmi vysoký roční přírůstek obyvatel? (3 příklady)?

---

c) Který kontinent má celkově nejvyšší míru přirozeného přírůstku obyvatel? Proč? Zdůvodni.

---

6) V tabulce jsou údaje seřazené podle počtu obyvatel. Doplně ke každé hodnotě správný název státu z nabídky: Alžírsko, ČLR, Rusko, Singapur, Litva, Japonsko. V tabulce rovněž najdeš údaje o rozloze a hustotě. Chybějící údaje dopočítej.

	Stát	Počet obyvatel	Rozloha (km ²)	Hustota (obyv./km ²)
1.		2 823 859	65 300	
2.		5 888 926	719	
3.		40 969 443	2 381 740	
4.		126 451 398	377 915	
5.		142 257 519	17 098 242	
6.		1 379 302 771	9 596 960	

zdroj: *The World Factbook 2018*

7) Zakroužkuj pravdivá tvrzení.

- a) Legalizace potratů nemá na vývoj obyvatelstva žádný vliv.
- b) Úmrtnost v Africe je mnohonásobně vyšší jak v Austrálii a Oceánii.
- c) Na zemi je aktuálně 6,5 miliard lidí.
- d) Čína má zhruba 1,4 miliard obyvatel, Indie má 1,3 miliard a USA má 327 milionů a přitom je v pořadí třetím nejlidnatějším státem.
- e) Do kategorie postproduktivního věku řadíme osoby na 65 let.
- f) Poslední sčítání lidu, domů a bytů v ČR proběhlo v roce 2011.
- g) Rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými se označuje jako přirozený přírůstek.

8) Odpověz na otázky.

a) Co vyjadřuje úhrnná plodnost? _____

b) Jaký je minimální počet dětí narozených v průměru jedné ženě, aby byl zachován růst celkového počtu obyvatel (číslo)? _____

c) Proč došlo v ČR mezi roky 1955–1975 dvakrát k velkému snížení počtu narozených dětí?

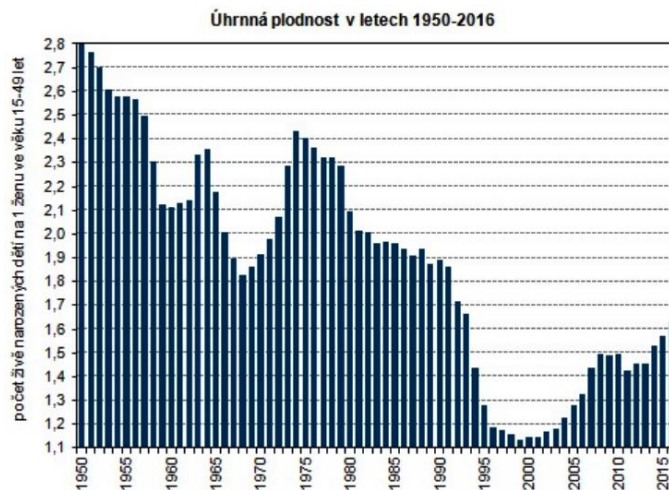

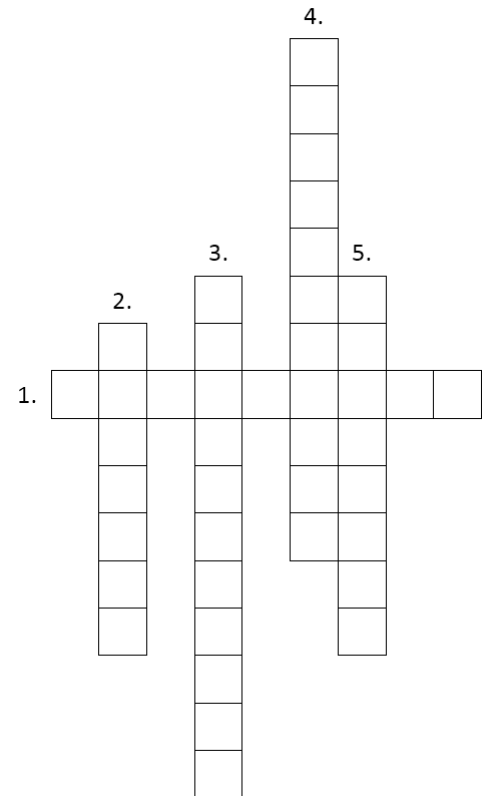
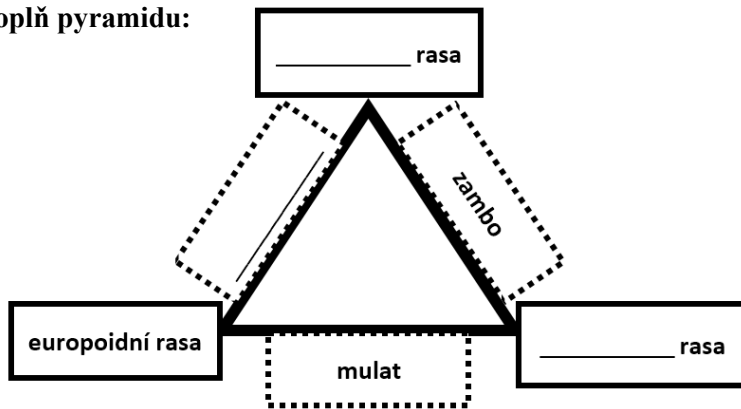
zdroj: ČSÚ

5) Napiš tři africké státy s převahou europoidní rasy: _____, _____, _____.

6) Doplň pyramidu:

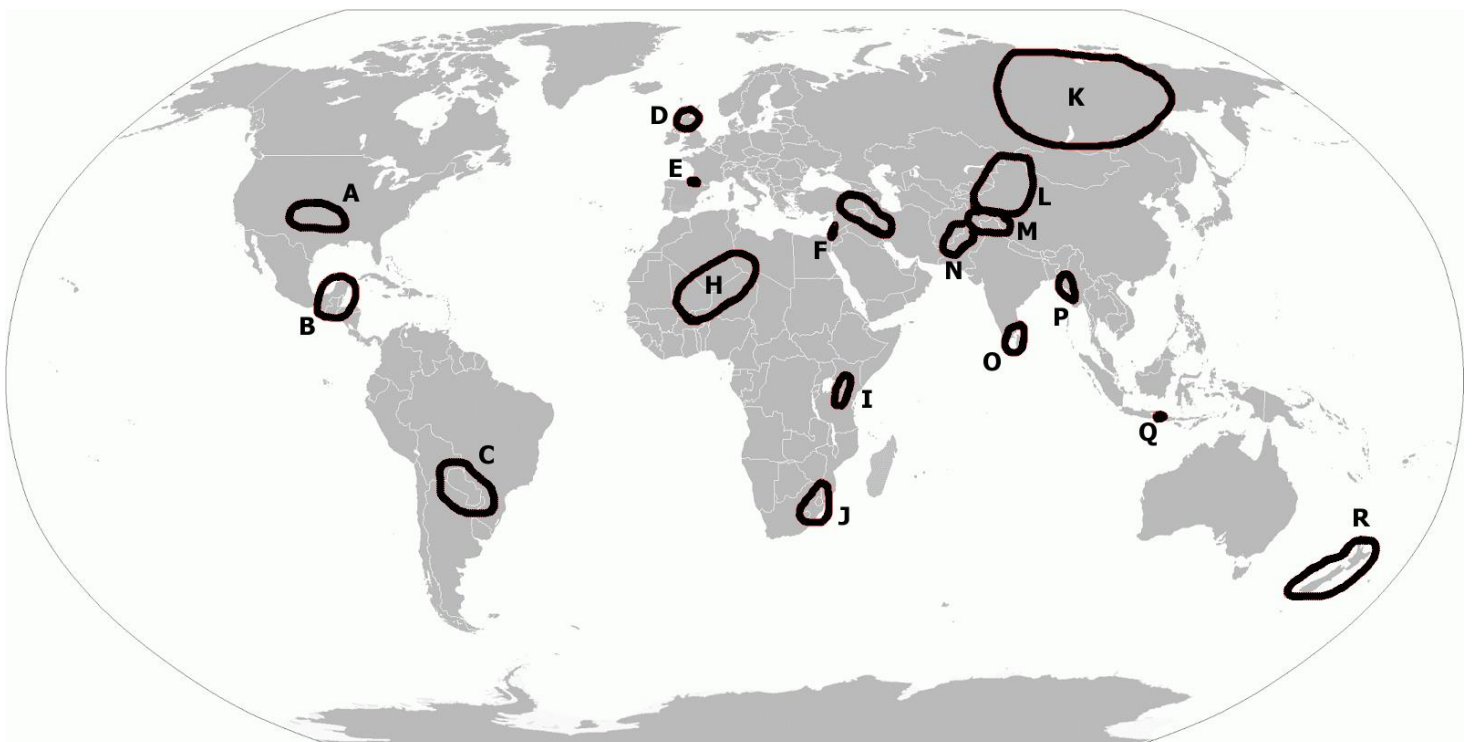

7) Doplň křížovku:

1. V roce 2017 se mezi pět nejrozšířenějších jazyků řadily: čínština, španělština, angličtina, _____ a hindština.
2. Evropský stát, který používá azbuku (abeceda).
3. Židovský jazyk.
4. Věda zkoumající jazyky.
5. Stěhování ze země původu do jiné země.

8) V mapě jsou zakresleny přibližné hranice oblastí určitých etnických skupin. Přiřaď správně nabízené možnosti. Pozor, tři jsou navíc.

	Velšané		Kašmírané		Jakuti		Balinésané
	Kurdové		Palestinci		Paštúnové		Katalánci
	Ujgurové		Skoti		Rohingyové		Tamilové
	Baskové		Zulové		Tuearegové		Maorové
	Šerpové		Komančové		Mayové		Guaraníové

Náboženství

1) Doplň tabulku pojmy a symboly z nabídky: *ISLÁM, BUDHISMUS, HINDUISMUS, SIKHISMUS*

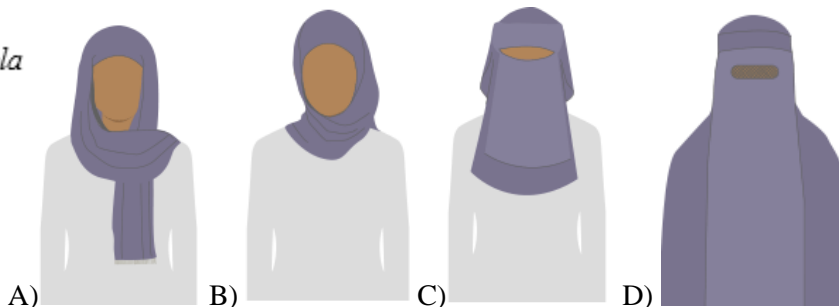

synagoga, karma, Vatikán, Korán, papež, Japonsko, Bible, mešita, Ganga, protiklady

1	2	3	4	5	6	7	8
							
	JUDAISMUS		TAOISMUS	KŘEŠŤANSTVÍ			ŠINTOISMUS
reinkarnace	Jeruzalém		Čína		Guru Nának	halal	
		Buddha			dýka kirpan		animismus
Krišna	košer	Dalajláma	Lao-c'		turban		brána Torii

2) S vírou souvisí i konkrétní typy oděvů, speciálních pomůcek či rituálů. Poslední dobou je v Evropě ožehavým tématem zahalování hlavy muslimských žen. Poznáš, vybrané typy zahalování šátkem?

možnosti: *hijáb, burka, nikáb, shayla*

3) Odpovědi zapiš do obrázku hada:

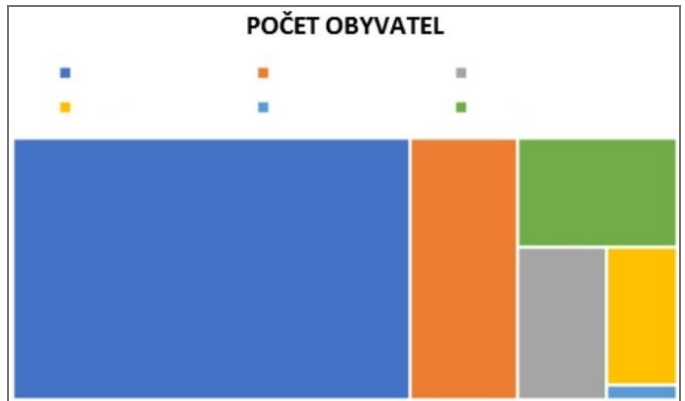
- Náboženství, které uctívá jednoho boha se odborně nazývá.
- Křesťanství zahrnuje několik odlišných směrů. Věřící tak mohou být například: _____, _____ či _____.
- Křesťanství je nejrozšířenějším náboženstvím. Které náboženství je v pořadí druhé nejrozšířenější?
- Mezi povinnosti muslima patří Hadždž, což je arabský výraz pro pouť do svatého města _____.
- Početnější skupinu muslimů tvoří _____, kteří po smrti Mohameda zvolili za jeho nástupce Abú Bakra.
- Judaismus uznává z Bible pouze starší hebrejskou část tzv. _____.

	S		S		T		C			T	E		
			V				A		P		N		
	S												
M			M		K			N	N			R	Ý

Rozmístění obyvatelstva

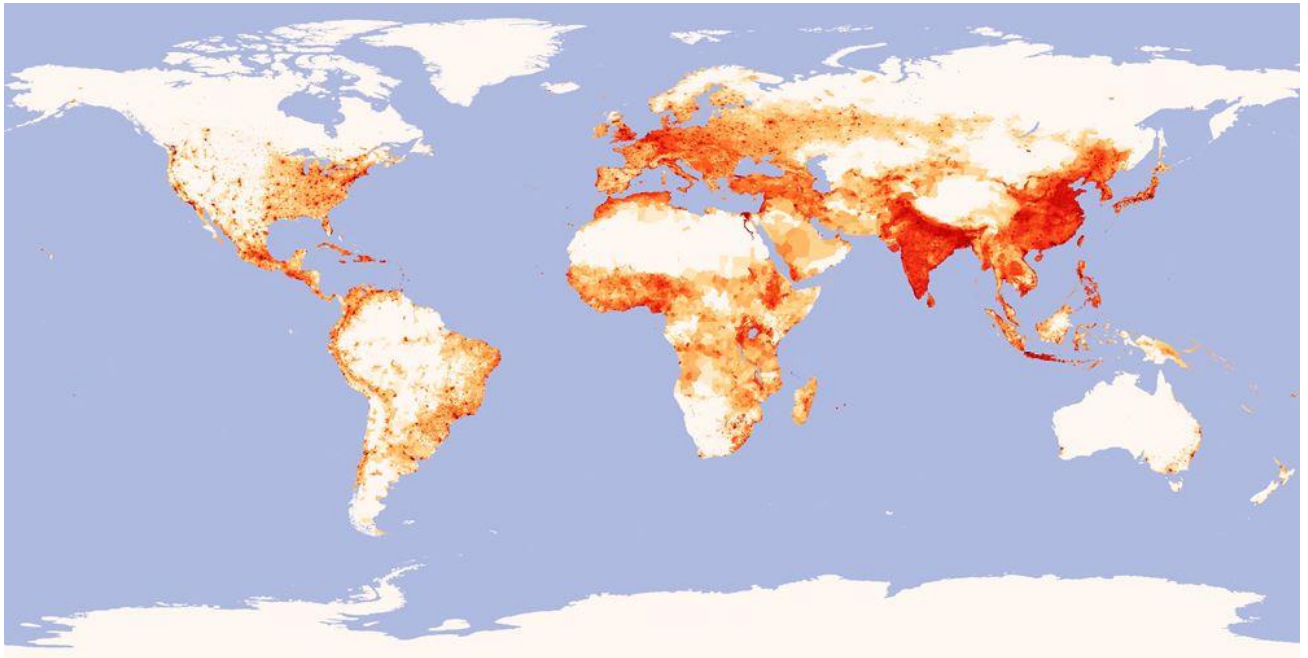
- 1) Pomocí tabulky vyplň prázdné legendy a grafy barevně vybarvi (pokud máš černobílou verzi).

SVĚTADÍL	ROZLOHA (km ²)	POČET OBYVATEL (mil.)
Afrika	30 370 000	1220
Asie	44 579 000	4 463
Austrálie a Oceánie	8 526 000	41
Evropa	10 180 000	742
Severní Amerika	24 709 000	579
Jižní Amerika	17 840 000	423

- 2) Je více obyvatel na severní polokouli nebo na jižní? Proč si myslíš, že to tak je? Zdůvodni.

- 3) Prohlédni si pořádně mapu. Najdi společné znaky rozmístění obyvatelstva.

4) Napiš důvody, které podle tebe ovlivňují migraci obyvatelstva.

---

5) S pomocí Školního atlasu najdi města s počtem obyvatel nad 10 milionů a jejich názvy, včetně názvů států ve kterých se nacházejí, vepiš do tabulky. Vyber města z různých světadílů.

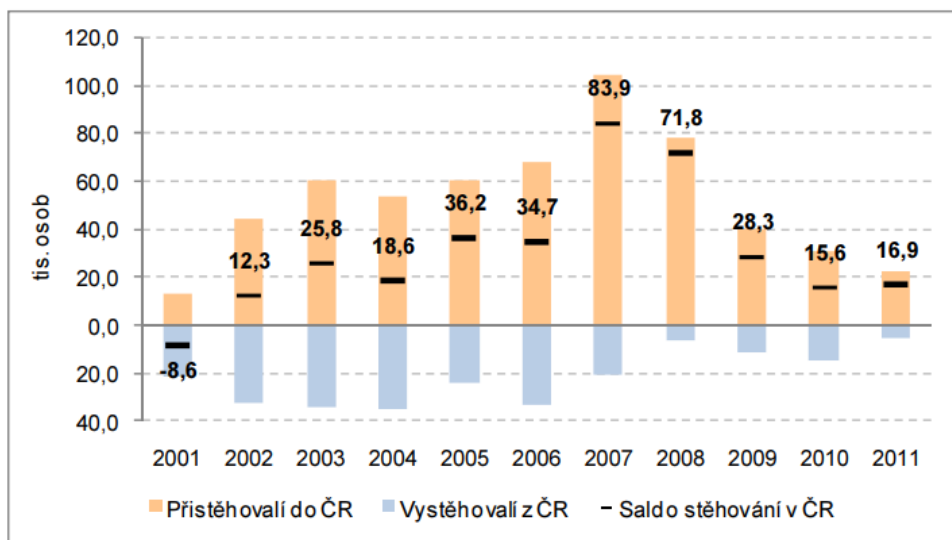
Město	Stát	Město	Stát

6) Odpověz na otázky.

Migrace v České republice

V roce 2011 změnilo v České republice obec bydliště 231,7 tis. osob. V průběhu let 2001 – 2011 se mezi obcemi ČR přestěhovalo 2,4 mil obyvatel ČR. Tyto osoby nadále zůstávají na území ČR, významně však působí na změnu složení obyvatel na nižších úrovních územního členění. Obrat zahraniční migrace (přistěhovalí do ČR a vystěhovalí z ČR) byl v roce 2011 28,3 tis. osob. Migrační aktivita přes hranice republiky je v posledních letech snižovaná. V celém období 2001 – 2011 byl obrat migrace v ČR 814,0 tis. osob, každoročně tak došlo k proměně 74,0 tis osob z celkového počtu 10,5 mil. obyvatel České republiky. Vzhledem k odlišným charakteristikám bydlicích a stěhujících se osob dochází ke změnám struktury obyvatel ČR i menších územních celků, kde migrační aktivita působí na změny ve složení obyvatel ještě výrazněji.

Složení vnitřního stěhování (změna obce bydliště v ČR) podle prostorového typu se dlouhodobě nemění. V roce 2011 bylo 63,9 % stěhování uskutečněno v rámci jednoho kraje, přes hranici kraje se stěhovalo 36,1 % stěhujících se v rámci ČR. Počet přestěhovaných uvnitř Prahy není do těchto souhrnných údajů zahrnut, neboť se jedná o změnu trvalého bydliště v rámci jedné obce.

Zdroj: ČSÚ – Zahraniční migrace v ČR v letech 2001 – 2011

- Co znamená pojem vnitřní migrace? _____
- Ve kterém roce se do ČR přistěhovalo nejvíce lidí? _____
- Stěhuje se v ČR průměrně více jak 50 % obyvatel přes hranice kraje? _____
- Co znamená pojem migrační saldo? _____
- Ve kterém roce převažovala emigrace nad imigrací? _____
- Kolik obyvatel ČR změnilo v rámci periody 2001–2011 své bydliště? _____

Klasifikace států z různých hledisek

1) Státy jsou neustále hodnoceny a porovnávány. K uvedeným mapám a grafům doplň z tabulky odpovídající nadpis. Vždy jen jedna možnost je správná.

lé nakažení HIV/AIDS (počet osob), rok 2017

daje na zbrojení (% HDP), rok 2016

čet obyvatel na km², rok 2018

ivatele internetu (na 100 obyvatel), rok 2016

čet dospělých trpících obezitou (%), rok 2017

ra demokracie, rok 1950

čet nukleárních hlavic, v letech 1950–2014

ibý domácí produkt (HDP), rok 2016

ční přírůstek obyvatel v letech 1950–2014

tní zřízení, rok 2017

rodnost (na 1000 obyvatel), 2016

štelný smog (poměr k přírodnímu jas), rok 2017

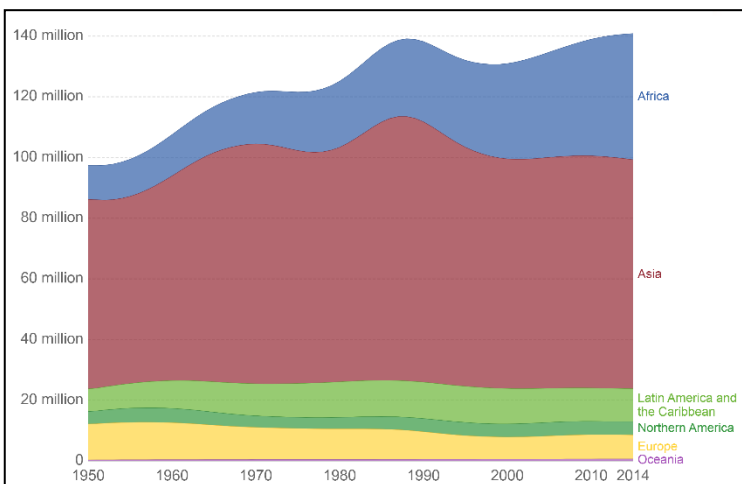
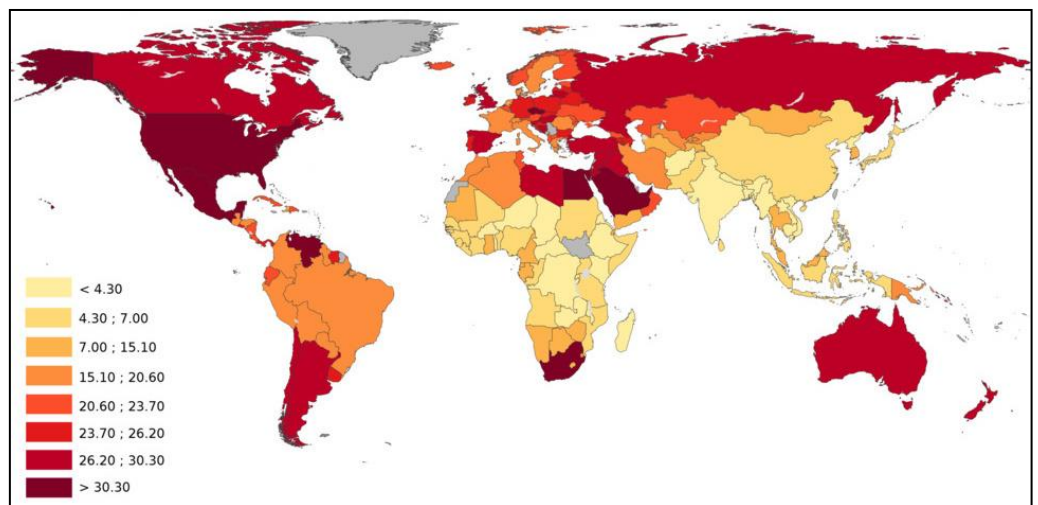
tská úmrtnost do věku pěti let (%), v letech 1800–2015

ří obyvatel, rok 2016

měrný věk, v letech 1950–2014

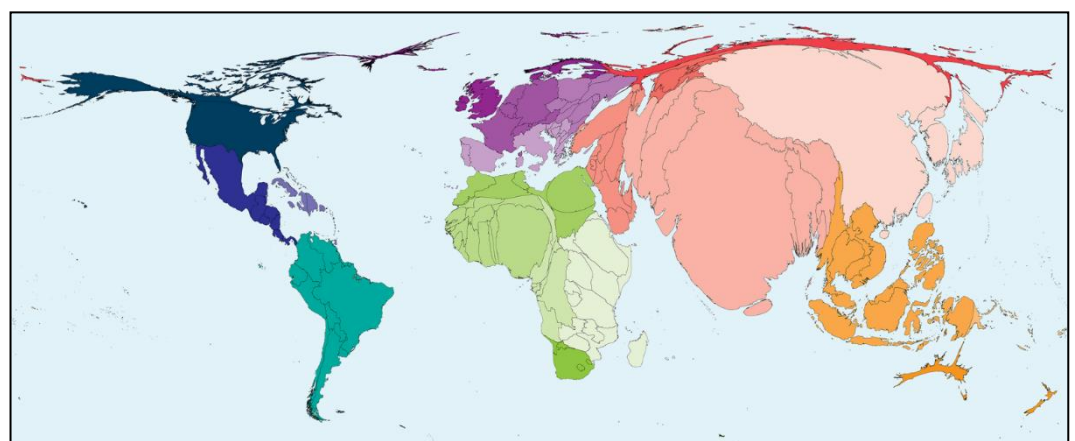
tská úmrtnost do věku pěti let (%), rok 2017

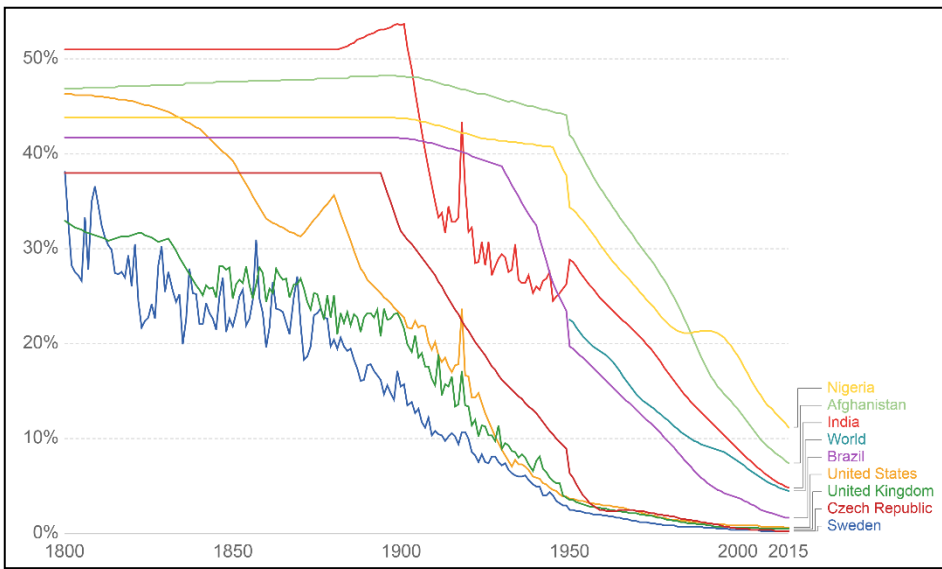
A _____

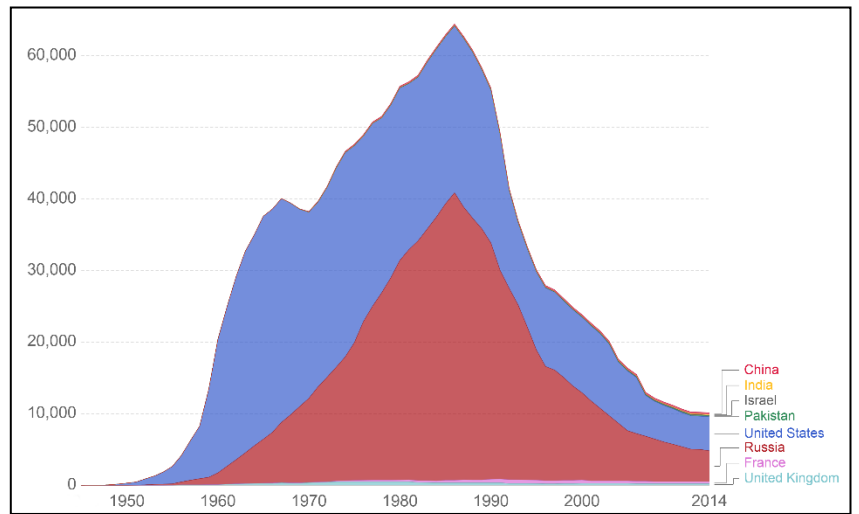
B _____

C _____

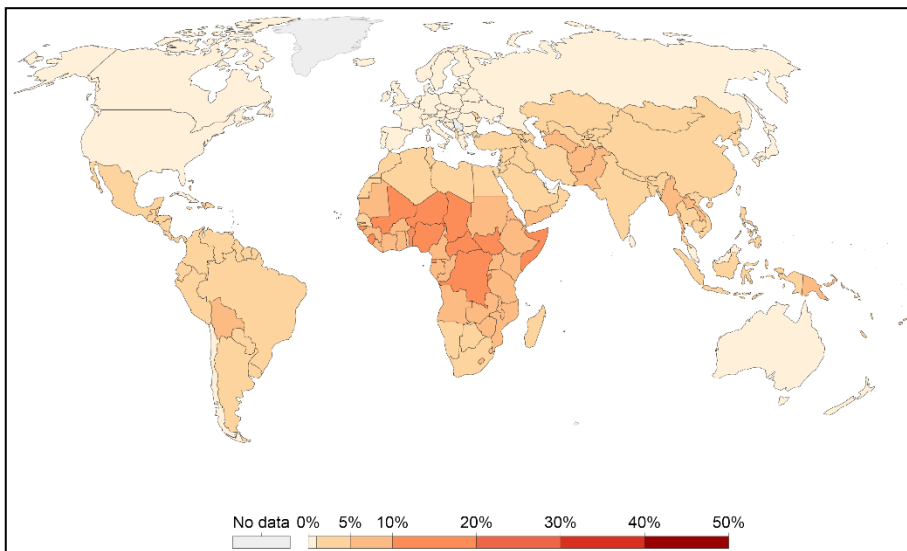

D _____

E _____

F _____

2) Při klasifikaci států se můžeš setkat se zkratkami HDP a HDI. Co znamenají?

HDP: _____

_____

HDI: _____

_____

Mezinárodní organizace

1) Proč je výhodná vzájemná spolupráce mezi státy?

---

2) Jedním slovem vysvětli pojmy:

integrace – _____

transformace – _____

3) Prohlédni si symboly významných mezinárodních organizací a spoj je s názvem organizace. Ke každé organizaci na internetu vyhledej celkový počet členů a jednu zajímavou informaci.

1. **APEC** – Asijsko-tichomořská hospodářská spolupráce

2. **ASEAN** – Sdružení národů Jihovýchodní Asie

3. **EU** – Evropská unie

4. **Liga arabských států**

5. **MERCOSUR** - Společný trh jihu

6. **NAFTA** – Severoamerická zóna volného obchodu

7. **NATO** – Severoatlantická aliance

8. **OAS** - Organizace amerických států

9. **OECD** – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

10. **OPEC** – Organizace zemí vyvážejících ropu

11. **OSN** - Organizace spojených národů

12. **Rada Evropy** – demokracie a lidská práva, sídlo Štrasburk

13. **SOS dětské vesničky**

14. **SRC** - Světová rada církví

4) Ve kterých organizacích z předchozího cvičení je ČR členem nebo daná organizace v ČR působí?

OSN

1) Dopln' slova z nabídky do textu: nadpoloviční, jeden, pět, generální tajemník, nezabránila, míru, politickou, rok, Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, Charta, United Nations, League of Nations.

Po první světové válce byla Evropa hospodářsky i politicky rozvrácená. Státy měly snahu zamezit vzniku dalších válek a toužily po řešení sporů mírovou cestou. S tímto cílem byla založena organizace Společnost národů (_____), která na počátku sdružovala téměř 40 států a každým rokem nabírala nové. Bohužel se organizačně ukázala jako nedostatečně silná a nejednotná v rozhodování a _____ agresivním okupacím probíhajícím jak v Evropě, tak i jinde po světě. Propukla tak druhá světová válka, která v Evropě skončila roku 1945.

V návaznosti na Společnost národů došlo roku 1945 v San Francisku k založení Organizace spojených národů (_____). Mezi 51 zakládajícími členy bylo i Československo. V současné době (rok 2018) organizace spojuje celkem 193 členů. Jedná se o největší _____ organizaci svrchovaných států. Mezi základní úkoly patří udržování mezinárodního _____ a dodržování zásad rovnoprávnosti a sebeurčení národů. Důležitým dokumentem je _____ OSN, která stanovuje zásady a cíle spolupráce mezi členskými státy.

Nejvyšším orgánem je _____. Všichni členové OSN jsou zde zastoupeni a každý stát má právě _____ hlas. O důležitých otázkách rozhoduje dvoutřetinová většina, například přijetí nového členu či stanovení rozpočtu. Méně zásadní otázky pak rozhodne _____ většina hlasů. V čele shromáždění stojí předseda, jehož funkční období trvá _____. V letech 2002–2003 měla Česká republika v předsednictví svého zástupce Jana Kavana. V současné době (2018–2019) je předsedkyně Valného shromáždění z Ekvádoru.

Druhým podstatným orgánem je _____, která přijímá rezoluce závazné pro všechny státy. Počet členů je 15, z toho jen _____ jich je stálých (Čína, Francie, Rusko, USA a Velká Británie). Zbývajících 10 je voleno Valným shromážděním a to na 2 roky. Zasedání jsou nepravidelná, schůze jsou svolávány podle potřeby.

Hlavou sekretariátu OSN je _____, který má k dispozici mezinárodní úředníky a který předkládá Valnému shromáždění či jiným orgánům OSN témata k projednání. Mimo jiné zajišťuje chod všech orgánů OSN, vyjednává dohody mezi státy a zároveň je i obhájcem.

2) Přiřaď k sobě hlavní orgány OSN a jejich funkce.

Poručenská rada, Mezinárodní soudní dvůr, Sekretariát OSN, Ekonomická a sociální rada (ECOSOC), Rada bezpečnosti, Valné shromáždění

- _____
- projednávání otázek obchodu, dopravy, hospodářského rozvoje a sociálních otázek
- snaha o lepší životní úroveň, zaměstnanost, ekonomický a sociální rozvoj
- řeší sociální a zdravotnické otázky, posiluje mezinárodní spolupráci v kultuře a vzdělávání

- _____
- projednává situace, které by mohly vést ke vzniku mezinárodních konfliktů
- navrhuje metody a podmínky smíru
- dokud i jediný z pěti stálých členů hlasuje proti, rezoluce schválena není (tzv. právo veta)

- _____
- poskytování služeb ostatním orgánům OSN
- realizace rozhodnutí členských států
- organizuje mezinárodní konference
- sídlo v New Yorku

- _____
- projednávání otázek obchodu, dopravy, hospodářského rozvoje a sociálních otázek
- snaha o lepší životní úroveň, zaměstnanost, ekonomický a sociální rozvoj
- řeší sociální a zdravotnické otázky, posiluje mezinárodní spolupráci v kultuře a vzdělávání

- _____
- zabývá se problematikou ozbrojených konfliktů a odzbrojení
- vede otázky o udržitelném rozvoji a lidských právech
- rozhoduje o výši příspěvků členských států do rozpočtu OSN a o jejich využití

- _____
- řeší například spory o hranice území
- všechny rozsudky jsou konečné a neodvolatelné
- sídlo v Paláci míru v Haagu
- mohou před něj předstoupit pouze státy, ne jednotlivci

3) Kontrolní otázky. Pokus se nedívat na předchozí dvě cvičení.

- a) Co znamená zkratka OSN? _____
- b) Jak zní název OSN v angličtině? _____
- c) Kdy oficiálně OSN vznikla? _____
- d) Kolik je aktuálně členů OSN? _____
- e) Patří mezi členy i ČR? _____
- f) Z jaké země pochází aktuální předseda/předsedkyně Valného shromáždění OSN? _____
- g) Co je úkolem Rady bezpečnosti? _____
- h) Která organizace předcházela OSN? _____

4) Které země nejsou členem OSN?

nečlenské země OSN – _____

5) Podtrhni oficiální jazyky OSN? Nápověda: je jich šest.

angličtina, arabština, čeština, čínština, svahilština, němčina, francouzština, ruština, portugalština, španělština.

6) Pokus se vysvětlit jaké jsou cíle uvedených fondů a přidružených organizací OSN.

WHO	Světová zdravotnická organizace	
UNICEF	Dětský fond OSN	
WFP	Světový potravinový program	
OPCW	Organizace pro zákaz chemických zbraní	
WTO	Světová obchodní organizace	
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství	
IMF	Mezinárodní měnový fond	
UNESCO	Organizace OSN pro vědu a kulturu	
UNDP	Rozvojový program OSN	

7) Doplně křížovku.

- a) OSN i někteří její pracovníci získali _____ cenu míru.
- b) Roku 2017 na následky _____ zemřel téměř milion lidí.
- c) Dětská _____ se v současnosti týká přibližně 220 milionů dětí.
- d) Roku 1992 bylo na seznam UNESCO zapsáno historické centrum města _____.
- e) Jedním z úkolů fondu UNICEF je snížení _____ úmrtnosti.
- f) OSN určila 22. 3. jako den _____.

a
b
c
d
e
f

N	O	B	E	L	O	V	U
		A	I	D	S		
	P	R	Á	C	E		
		T	E	L	Č		
	D	Ě	T	S	K	É	
V	O	D	Y				

Tajenka: OSN má k dispozici mírové síly (tzv. Modré _____).

EU

1) Seřad' události od nejstarší po nejnovější: _____.

- A. Amsterodamská smlouva (začlenila dohodu o Schengenském prostoru)
- B. Římské smlouvy - Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom) a Evropské společenství hospodářství (EHS)
- C. Lisabonská smlouva (prezident ČR požadoval výjimku)
- D. Maastrichtská smlouva - Evropská unie (EU)
- E. Pařížská smlouva - Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)
- F. Niceská smlouva (snaha zjednodušit systém unijních institucí)

2) Podle čeho jsou pojmenovány unijní smlouvy?

---

3) Do tabulky dokresli barvy vlajek a dopiš názvy členských států EU.

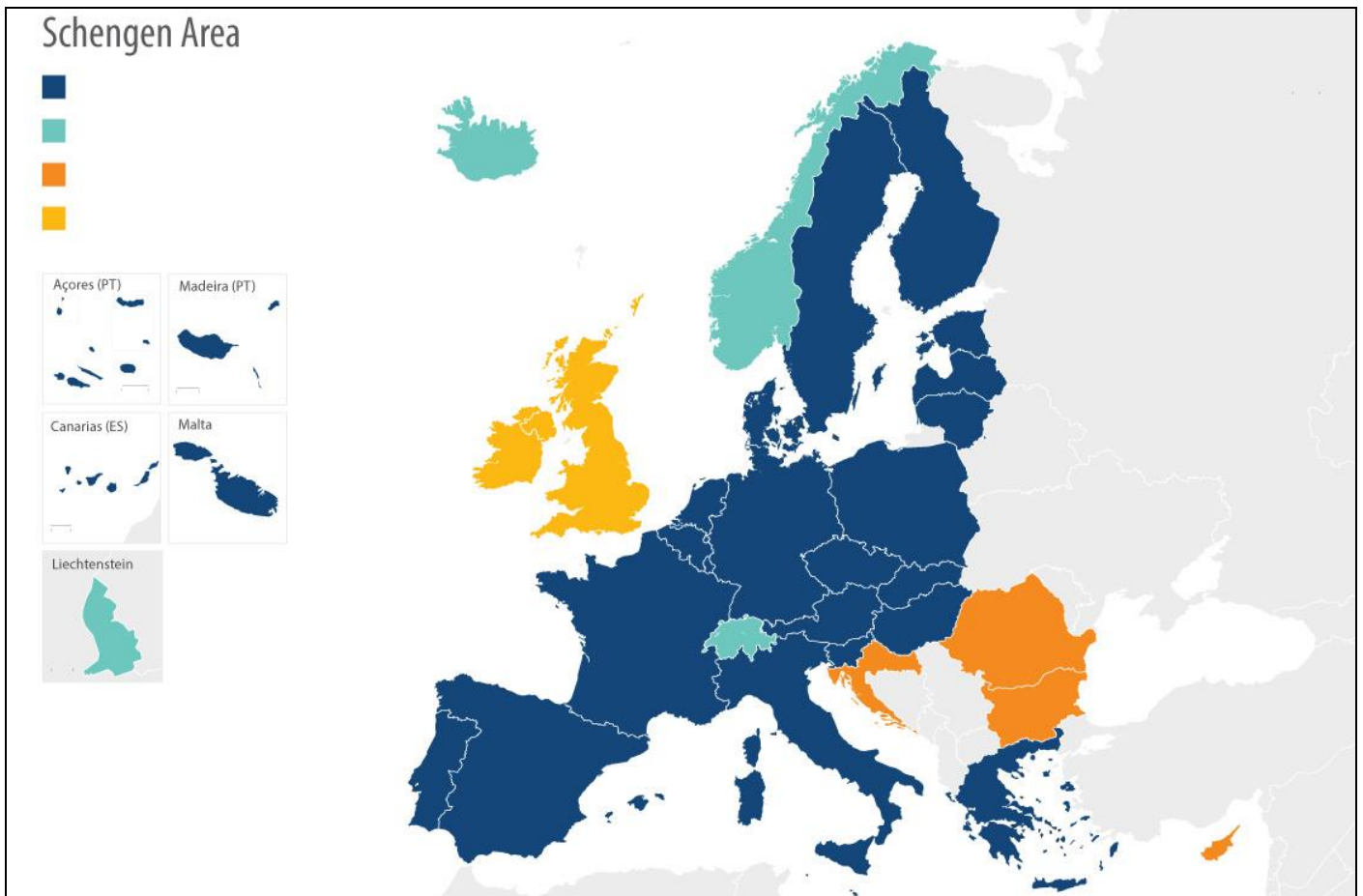
1958				
1973				
1981				
1986				
1995				
2004				
2007				
2013				

4) **Rozhodni, zda je tvrzení pravdivé či ne.**

- a) Členy EU jsou svrchované státy, které ale část své suverenity dobrovolně sdílejí..... ANO/NE
- b) Členem EU může být pouze demokratický stát. ....ANO/NE
- c) Členem EU jsou všechny evropské státy. ....ANO/NE
- d) EU prosazuje decentralizaci státní moci. ....ANO/NE
- e) Motto Evropské unie v češtině zní „Jednotná v rozmanitosti“ .....ANO/NE
- f) Obyvatelé Spojeného království si v referendu zvolili odchod z EU..... ANO/NE

5) **Přiřaď správně popisky do legendy:**

- A. členské státy EU, které **jsou** součástí Schengenského prostoru,
- B. členské státy EU, které **nejsou** součástí Schengenského prostoru,
- C. **nečlenské** státy EU, které **jsou** součástí Schengenského prostoru,
- D. členské státy EU, které **nejsou** součástí Schengenského prostoru, ale jsou kandidáty.

6) **Co umožňuje Schengenský prostor? Jaké jsou jeho výhody a nevýhody?**

---

7) **Pro lepší ekonomickou integraci byla zavedená společná měna euro. Které členské státy EU stále měnu nepřijaly? Jaké jsou výhody jednotné měny?**

---

8) Odpověz na otázky:

Turecko chce být plnohodnotným členem Evropské unie, uvedl Erdogan

Pro Turecko zůstává strategickým cílem plné členství v Evropské unii. Prohlásil to v pondělí turecký prezident Recep Tayyip Erdogan v bulharské Varně před svou večerní schůzkou s vrcholnými představiteli EU. Šéf Evropské rady Donald Tusk před pracovní večeří uvedl, že doufá ve znovuoobnovení dialogu s Ankarou.

„Budeme pokračovat v cestě k naplnění našeho cíle, kterým je plné členství v EU,“ řekl Erdogan novinářům před schůzkou, již se účastní také předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker a bulharský premiér Bojko Borisov za zemi, která nyní EU předsedá.

Vztahy EU a Turecka byly v předchozích měsících napjaté. Například Juncker loni v září v Evropském parlamentu řekl, že Turecko se v dohledné době nestane členem EU a že Ankara se už dlouho vzdaluje Evropě mílovými kroky. Erdogan loni několikrát prohlásil, že Ankara se bez unie obejde.

Bulharský premiér Borisov v pondělí uvedl, že dobré vztahy s Tureckem jsou důležité pro zvládnání přílivu migrantů, který v posledních letech působil EU značné problémy. Právě díky migrační dohodě s Ankarou z března 2016 se podařilo zastavit masový příliv běženců z Blízkého východu do Evropy přes Balkán. EU za to Turecku slíbila finanční pomoc a bezvízový styk podmíněný splněním několika kritérií. Ty podle Bruselu zatím Ankara nesplnila.

Turecko jedná o vstupu do EU už od října 2005, rozhovory ale dlouhodobě stagnují zejména kvůli výhradám EU k dodržování svobody slova v Turecku a autoritářskému způsobu vlády prezidenta Erdogana.

- Kdo je hlavou Evropské rady?
- Jak se jmenuje předseda Evropské komise?
- Chce se Turecko stát součástí EU, nebo si to rozmyslelo?
- Proč je pro EU důležitý kladný vztah s Tureckem?
- Co brzdí přijetí Turecka mezi členy EU?

9) Které státy mají aktuálně statut kandidátské země?

A _____, M _____, Č _____, S _____, T _____

10) Doplně slova z nabídky do textu.

nabídka: *summit, výkonnou, parlament, není, politice, komisaři, ministrů, soudní, 5, 28, 28, 751*

_____ **dvůr** EU vydává rozsudky, zajišťuje dodržování zákonů, na kterých se členské státy dohodly.

Evropská komise zastupuje zájmy celé EU. Jedná se o _____ složku. Navrhuje právní předpisy a kontroluje plnění dohod. Má _____ členů (tzv. _____). Sídlem je Brusel.

Rada (rada _____) zastupuje vlády členských států. Ministři z členských zemí EU se pravidelně setkávají a přijímají nové právní předpisy EU. Má _____ členů a sídlem je Brusel a Lucemburk.

Evropský _____ zastupuje občany EU a je občanů přímo volen. Evropská rada je ve funkci _____ let. Parlament diskutuje a rozhoduje o nových právních předpisech EU společně s Radou. Celkem má _____ členů (rozděleno podle podílu počtu obyvatel). Sídla jsou ve Štrasburku, Bruselu a Lucemburku.

V **Evropské radě** se scházejí hlavy států, předsedové vlád členských států, předseda Evropské rady a předseda Evropské komise. Je nejvyšším orgánem rozhodujícím o _____ EU, proto se její zasedání často nazývají „vrcholné schůzky“ nebo „_____“.

Rada Evropy je mezivládní organizace s cílem chránit lidská práva a demokracii. _____ **orgánem EU**.

Globální problémy lidstva

- 1) Vyber si jeden z globálních problémů, vysvětli, jakým způsobem ohrožuje lidskou populaci a vymysli způsob, kterým by si omezil jeho negativní dopady.
oteplování, úbytek lesů, znečištění ovzduší, znečištění vod, znečištění půdy, eroze půdy, vytváření hluku, světelný smog, hromadění pevných odpadů, radioaktivní znečištění, přelidnění, války, nedostatek zdrojů, pandemie
-
-
-
-
- 2) V současné době se hojně používá pojem „živelní katastrofa“. Jaké události si pod tímto pojmem představuješ?
-
- 3) Co je cílem „Fair trade“?
-
- 4) Vysvětli pojem cirkulární ekonomika.
-
- 5) Rozhodni, která možnost je správná:
- a) Který americký stát je nejchudší? *Haiti / Argentina / Guyana*
  - b) Z jakého důvodu trpí hladem lidé v KLR? *špatná úroda / tsunami / politický režim-ekonomika*
  - c) Ropná plošina Deepwater Horizon měla roku 2010 ohromné úniky ropy v oblasti: *Adenský záliv / Mexický záliv / Perský záliv*
  - d) Co v překladu znamená Sustainable development? *udržitelný rozvoj / recyklační rozvoj / výměnný rozvoj*
  - e) Který stát nemá jaderné zbraně? *Indie / Pákistán / Afghánistán*
  - f) Chudinské čtvrti na okraji měst se nazývají: *aglomerace / suburbanizace / slumy*
  - g) Ve kterém státě byla mezi lety 1979–2015 tzv. politika jednoho dítěte? *KLR / ČLR / Jižní Korea*
  - h) Které z uvedených států loví velryby? *Japonsko / Island / Itálie / Norsko / Indonésie / Nový Zéland*
  - i) Katastrofa v japonské Fukušimě se týkala: *úniku ropy / havárie jaderné elektrárny / masivní požáry*
- 6) Ve městech je spousta obyvatel na velmi malé ploše. Téměř každý by chtěl mít své auto. Jenže města již byla postavena před mnoha dekádami a s tolika auty se nepočítalo. Navrhni alespoň tři realizovatelné nápady pro zlepšení dopravy ve městě ve tvém blízkém okolí. Ke každému nápadu doplň i jeho možná negativa.
-
-
-

Politické konflikty

1) Války mezi lidmi se vedly odedávna. Napiš alespoň tři důvody, které zapříčiňují války.

_____

2) Co znamená výraz anexe? Roku 2014 se spojoval pojem s Krymem. O jako událost se jednalo?

_____

_____

_____

3) Jaký je rozdíl mezi separatismem a iredentismem?

separatismus – _____

iredentismus – _____

4) Které slovo mezi ostatní logicky nepatří?

- a) Izrael – Hamás – Pásmo Gazy – Palestina – Západní břeh Nilu
- b) Španělsko – ETA – IRA – Baskicko – Katalánci
- c) občanská válka – imigrace – Bašár al-Asad – Sýrie – emigrace
- d) ropa – prosperující stát – prezident Maduro – Venezuela – ekonomická krize
- e) Ulster – Irsko – Irská republikánská armáda – Wales
- f) občanská válka – drogové kartely – Mexiko – sexuální násilí – přestřelky
- g) Charlie Hedbo – 2015 – Paříž – Londýn

5) Doplň vhodná slova.

Konflikty mohou mít různé příčiny a odráží se v nich charakter regionu. Velká část útoků je založena na etnických a n _____ ch rozdílech, ale důvodem může být i neuspokojivá p _____ á situace, korupce nebo sociální problémy.

V minulosti se například vedly nábožensky motivované kř _____ é výpravy mířené proti pohanům, kacířům a m _____ m. Rozsáhlé etnické boje propukly po de _____ i Afriky. Obzvláště kruté bylo masakrování mezi kmeny Hutuů a Tutsiů ve R _____ ě, kde v krvavé občanské válce zemřela cca 1/5 obyvatel.

Na území USA se v 19. století vedla občanská válka známá pod jménem „_____ p _____ J _____“. Občanské války probíhají v rámci jednoho státu. V současné době se s občanskou válkou potýkají státy: K _____ e, J _____ n, P _____ n, S _____ o, S _____ n, S _____ e a další.

Další formou násilí je terorismus. Jedná se o plánované násilí, které slouží k vynucení násilnickových cílů. Převážná většina obětí jsou nevinní c _____ é. Nejčastější je bombový útok (např. _____ vražedný bombový útok v Manchester aréně na koncertě popové zpěvačky Ariana Grande), únos osoby a požadování výkupného (v roce 2018 unesena žena ve Francii a vrácena po zaplacení několika milionů eur), únos l _____ (11. 9. 2001, New York, World Trade Center „Dvojčata“) a najetí k _____ em do davu (Berlínské vánoční trhy). Uvedené příklady jsou z Evropy a USA, protože jsou nám mediálně blízké, ale je nutné podotknout, že většina útoků se odehrává v A _____ a A _____.

6) Z uvedených nadpisů novinových článků si vyber dva a na internetu nebo z jiného zdroje najdi informace o příčině problému, a údaje o tom, mezi kým spor probíhá a proč se nedaří situaci zklidnit. Do mapy zakresli lokality všech zmíněných událostí.

1.
V Kašmíru vypukly krvavé střety. 12 mrtvých a desítky zraněných (1. 4. 2018)

2.
Části Mexika připomínají válečnou zónu v Sýrii nebo Iráku. Může za to válka drogových kartelů (23. 1. 2018)

3.
Spojené státy mají podle tamního ministerstva důkaz, že syrský režim použil chemické zbraně v Dúmě. Zemřely při něm desítky lidí (13. 4. 2018)

4.
Izrael a Hamás uzavřely příměří. To ukončuje největší konfrontaci od roku 2014, šance na klid zbraní je prý vysoká (30. 5. 2018)

5.
Čína se mstí tropickému ráji kvůli Tchaj-wanu, odřízla ho od svých turistů (21. 8. 2018)

6.
Iráčané našli 200 masových hrobů na území, které ovládal Islámský stát (6. 11. 2018)

7.
Boje s islamisty na jihu Filipín jsou u konce. Nikdo neví, co je s vůdcem teroristů Hapilonem (30. 5. 2017)

8.
Nová válka o Karabach si vyžádala již 64 mrtvých, boje pokračují (5. 4. 2016)

9.
Drsné boje v Jemenu: Civilisté jsou v obklíčení, rebelové slibují "peklo na zemi" (8. 11. 2018)

7) Spoj k sobě (nebo barevně odliš) název organizace, vůdce, zemi vzniku a událost.

Název organizace	Vůdce	Země vzniku	Událost
Tálibán	† Mohamed Omar (1994–2013)	Afghánistán	snaha obnovit chalífát v Íráku a Levantě
–	† Abú Bakr al-Bagdádí	Norsko	11.9.2001, New York
Islámský stát	† Saddám Husajn	Irák, Sýrie	drogy, organizovaný zločin
al-Káida	Ismael Zambada García	Irák	snaha zničit Izrael
al-Šabáb (aš-Šabáb)	Anders Behring Breivik	Afghánistán	21.9.2013 nákupní centrum v Nairobi, 71 mrtvých
Hizballáh	Hasan Nasralláh	Somálsko	22.7.2011, Utøya
–	Ahmad Umar	Mexiko	snaha vládnout Afghánistánu + nacionalismus
Sinaloa (kartel)	† Usáma bin Ládín	Libanon	Válka v Perském zálivu

8) Vysvětli pojem Arabské jaro a napiš alespoň pět států, kterých se událost týká.

---

9) Zamysli se nad současnou politickou situací. Které mezinárodní organizace se snaží nastolit mír? Jak? Dělej podle tebe něco špatně?

Zdroje:

Novinové články:

Ohrožená příroda v tající Arktidě: Oblast „okupují“ mraky turistů, těžařů i rybářů

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1878050-ohrozena-priroda-v-tajici-arktide-oblast-okupuji-mraky-turistu-tezaru-i-rybaru>

Organizace a průběh voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=300>

Turecko chce být plnohodnotným členem Evropské unie, uvedl Erdogan

https://www.lidovky.cz/svet/pro-turecko-zustava-strategickym-cilem-plne-clenstvi-v-eu-rekl-erdogan.A180326_194244_In_zahranici_ele

nadpisy článků z kapitoly Politické konflikty:

1. <https://eurozpravy.cz/zahranicni/asie-a-australie/219637-v-kasmiru-vypukly-krvave-strety-12-mrtvych-a-desitky-zranenych/>
2. <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/nejezdete-do-mexika/r~f83a558eff6e11e7adc2ac1f6b220ee8/>
3. <https://domaci.ihned.cz/c1-66109810-spojene-staty-pry-maji-dukaz-ze-syrsky-rezim-pouzil-chemicke-zbrane-v-dume-utajovane-dokumenty-ale-zatim-nezverejni>
4. <https://domaci.ihned.cz/c1-66153340-izrael-a-hamas-uzavreli-primeri-to-ukoncuje-nejvetsi-konfrontaci-od-roku-2014-sance-na-klid-zbrani-je-pry-vysoka>
5. https://zpravy.idnes.cz/tchaj-wan-palau-cina-diplomacie-vztahy-politika-jedne-ciny-turiste-turistika-18p-/zahranicni.aspx?c=A180820_134838_zahranicni_dtt
6. <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/iracane-nasli-200-masovych-hrobu-na-uzemi-ktere-ovladal-isl/r~2c939416e1b011e8b5590cc47ab5f122/>
7. https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/boje-s-islamisty-na-jihu-filipin-jsou-u-konce-nikdo-nevi-co-je-s-vudcem_1705300838_dp
8. <https://eurozpravy.cz/zahranicni/evropa/150847-nova-valka-o-karabach-si-vyzadala-jiz-64-mrtvych-boje-pokracuji/>
9. <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/boje-o-hudajda-se-priostruji/r~4b36c0e4e33311e898daac1f6b220ee8/>

Obrazový materiál:

Václav Havel: <https://www.englishcollege.cz/cs/vaclav-havel-2/>

Andrej Kiska: <https://globe24.cz/svet/60493-andrej-kiska-pozadal-o-mimoradne-vystoupeni-v-televizi-a-rozhlasu-21-srpna/fotografie-23526>

Klement Gottwald: <http://www.panovnici.cz/klement-gottwald>

Tomáš Garrigue Masaryk <http://www.panovnici.cz/tomas-garrigue-masaryk>

náboženské symboly <https://www.flaticon.com/packs/religion-symbols>

muslimské šátky <https://www.bbc.com/news/uk-45112792>

mapa hustoty obyvatel - <http://i.imgur.com/KlaqvDG.jpg>

slepá mapa světa <https://printable-maps.blogspot.com/2008/07/printable-blank-world-map.html>

mapy použité v kapitole Klasifikace států <https://worldmapper.org/maps/>

mapy a grafy použité v kapitole Klasifikace států <https://ourworldindata.org/>

mapa schengenského prostoru

<http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/security/20180216STO98008/schengen-enlargement-of-europe-s-border-free-area>

APEC <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC/APEC-Logo-Use>

SOS dětské vesničky <https://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/sos-detske-vesnicky-slavi-40-let>

Světová rada

http://www.churchofscotland.org.uk/resources/children_and_youth/community/world_council_of_churches_commitments_to_children

NATO <https://www.nato.int/vigs/pdf/NATO-VIGs-2016-en.pdf>

Rada Evropy <https://euroclio.eu/2017/09/council-europe-learning-live-together-shared-commitment-democracy/>

OSN <https://1000logos.net/united-nations-logo/>

EU <https://www.schengenvisainfo.com/eu-countries/>

OAS <http://en.mercopress.com/2008/04/28/oas-mediation-to-prevent-armed-conflict-in-bolivia>

OPEC <https://think.ing.com/articles/opec-meeting-output-set-to-jump/>

OECD https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/oced/index.html

NAFTA <https://www.brandeps.com/logo/O/OECD-01>

ASEAN <https://logos-download.com/9316-asean-logo-download.html>

Liga arabských států https://en.wikipedia.org/wiki/Arab_League

MERCOSUR <http://vectorslike.com/mercosur-logo-vector/>

2018

9 Použití v praxi

Při tvorbě pracovního sešitu je velmi důležitá zpětná vazba. Vzhledem k rozsáhlosti pracovního sešitu, byly vybrány jen určité kapitoly, které byly následně vyzkoušeny v praxi. Průzkum probíhal v:

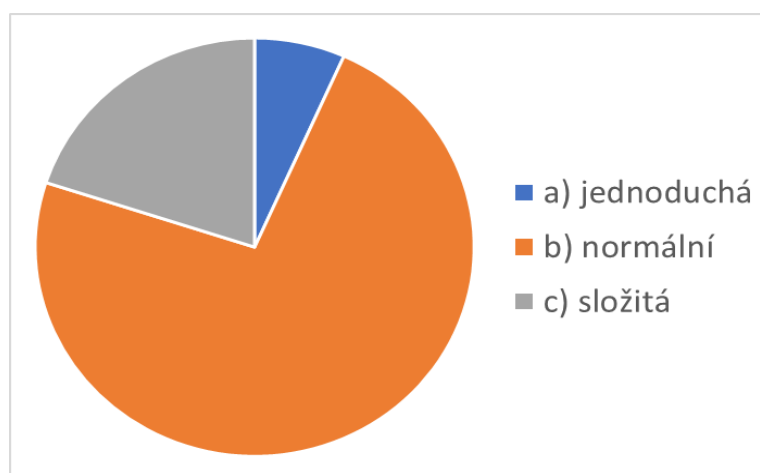
- Gymnázium Brno, třída Kapitána Jaroše, třída 1.B
- Gymnázium Brno, Elgartova, třída 1.C.

Testování se celkem zúčastnilo 62 studentů. Ročník studia nebyl odpovídající obtížnosti pracovního sešitu, který je určen zejména pro poslední ročníky gymnázií a středních škol. Nicméně byli žáci snaživí a po celou dobu vyplňování se aktivně snažili vyhledat informace v atlase a pracovní listy vyplnit.

Žáci na konci dostali k vyplnění dotazník (obr. 4), kde mohli vyjádřit svůj názor na obtížnost pracovního listu, zda byla některá otázka extrémně těžká nebo jestli žáci pracují v hodině s pracovními listy či sešitem pravidelně.

Před začátkem vyplňování byli žáci požádáni, aby jakoukoliv chybu nebo nejasnost zakroužkovali, popřípadě aby přímo do listu napsali komentář. S ohledem na tuto zpětnou vazbu, byla některá cvičení poupravena.

V celkovém hodnocení pracovních listů byla žáky nejčastěji uvedena úroveň na hodnotě *normální*. V menší míře pak pracovní listy žákům přišly jako složité (viz obr. 3).

Obr. 3 Práce s pracovním listem pro tebe byla...

Nerozhodně dopadlo hodnocení používání pracovního sešitu/pracovních listů v hodině. Necelá polovina žáků uvedla, že pracovní sešit používají v hodině velmi často a druhá necelá polovina uvedla odpověď jak kdy (viz obr. 5).

Dotazník pro žáky

Prosím o vyplnění následujícího dotazníku k pracovnímu listu, který jsi obdržel/a k vyplnění.
Zakroužkuj, případně doplň odpověď.
Celý dotazník je anonymní, prosím nepodepisuj se.

Škola:
Název pracovního listu:

Třída:
Datum:

---

1. Práce s pracovním listem pro tebe byla:

- a) jednoduchá
- b) normální
- c) složitá

2. Která otázka pro tebe byla nejobtížnější?

Otázka číslo: .....

Proč?.....

3. Která otázka pro tebe byla nejjednodušší?

Otázka číslo: .....

Proč?.....

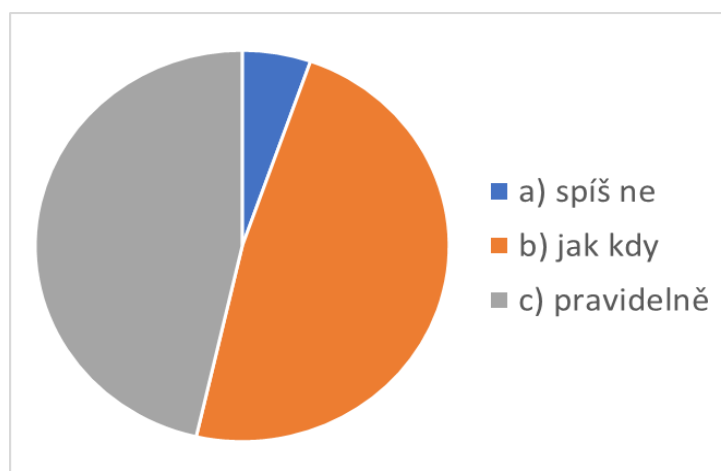
4. Pracujete v hodinách zeměpisu s pracovními listy/sešitem pravidelně?

- a) spíš ne
- b) jak kdy
- c) pravidelně

Pokud máš nějaké náměty na zlepšení, něco ti v listech chybělo, tak prosím napiš zde:

Obr. 4 Dotazník pro žáky (zpracovala Mušálková)

V poznámkách pak bylo uvedeno, že jsou někdy otázky z pracovních listů použity při ověřování učiva („písemka“).

Obr. 5 Pracujete v hodinách zeměpisu s pracovními listy/sešitem pravidelně?

V následujících podkapitolách jsou podrobně rozebrány jednotlivé pracovní listy, které žáci vyplnili a ohodnotili.

9.1 Pracovní list: Stát

Tento pracovní list byl vyplňován žáky z Elgartova gymnázia. Průměrný čas, který žáci potřebovali, byl 40 minut. Odpovědi byly z velké části zodpovězeny správně. S ohledem na obtížnost tématu a na věkové určení, se jednalo o relativně úspěšnou práci.

Překvapivě velké procento žáků bylo nespokojeno s propojením tématu se základy společenských věd a žáci vnímali mezipředmětové vazby negativně.

Žáci našli v listech tyto chyby:

- ve cvičení č. 3 byla v nabídce dvakrát uvedena *Brazílie* a rovněž dvakrát i *Paraguay*.

Mimo uvedené chyby měli žáci připomínky k nedostatečnému množství času, prezidentů patří do dějepisu, cvičení 3 s atlasem je jen vyhledávání.

S ohledem na dané připomínky bylo změněno zadání cvičení č. 3 a byla odebrána možnost použití atlasu. Odstraněny byly rovněž zdvojené názvy.

Celkově byla dle žáků práce s pracovním listem normální až složitá.

Nejobtížnější otázka byla pro žáky jednoznačně úloha č. 4, kde se doplňuje schéma parlamentního a prezidentského systému. Nejjednodušší otázkou byla podle žáků otázka č. 1 a 3.

9.2 Pracovní list: Náboženství

Tento pracovní list byl rovněž vyplňován žáky z Elgartova gymnázia. Průměrný čas, který žáci potřebovali, byl necelých 15 minut. Odpovědi byly téměř všechny zodpovězeny správně.

Žáci měli tendenci do tabulky v prvním cvičení zdlouhavě malovat symboly. Došlo tudíž ke změně, kdy byly k symbolům doplněny písmena, která stačí do tabulky dopsat.

Nejobtížnější otázka byla pro žáky 2 a 3. Nejjednodušší otázkou byla podle žáků otázka č. 1, která se prý dala logicky odvodit.

9.3 Pracovní list: Obyvatelstvo

Pracovní list byl vyplňován žáky z Gymnázia kapitána Jaroše. Průměrný čas, který žáci potřebovali, byl 25 minut. Odpovědi byly z velké části zodpovězeny správně. S ohledem na obtížnost tématu a na věkové určení, se jednalo o úspěšnou práci. Převážné většině žáků přišla úroveň obtížnosti jako normální. Pokud by ale byl list použit jako test, tak by jej několik žáků považovalo za nepřiměřený, jelikož některá cvičení na sebe navazovala.

Mezi nejobtížnější otázky patřila otázka č. 3 a 6. Otázka číslo 3 má jednoduché opodstatnění, jelikož se jednalo o pojmy, se kterými se žáci ještě nesetkali a těžko se logicky odvozují. U otázky číslo 6 byl problém v matematických výpočtech, kdy někteří žáci nedokázali dopočítat hustotu obyvatelstva, nebo se jim nechtělo počítat.

9.4 Pracovní list: Závislá území

Pracovní list byl opět vyplňován žáky z Gymnázia kapitána Jaroše. Průměrný čas, který žáci potřebovali, byl 15 minut.

Žáci našli v otázce č. 2 chybu. Namísto „Označ pravdivá tvrzení“, bylo v zadání uvedeno: „Označ pravdivé tvrzení“. Chyba vedla ke zmatení žáků, kteří si nebyli jisti, zda mají mezi šesti nabízenými možnostmi hledat pouze jednu správnou.

Velký problém měli žáci s otázkou č. 3, kdy se doplňují názvy závislých území do křížovky. Mezi nejčastějšími správně doplněnými odpověďmi byl: Guadeloupe, Špicberky a Faerské ostrovy. S ohledem na vysokou obtížnost, byla do křížovky doplněny některá předvyplněná písmena navíc.

Naopak otázka č. 1 přišla žákům velmi jednoduchá. Nejčastěji byla doplněna poznámka: „odpověď si prostě nějak logicky odvodím“.

U otázky č. 2 nastal problém při využití atlasu, kdy jen malé procento žáků napadlo využít menší mapy, které obsahují historické informace a všechny potřebné údaje.

10 Diskuze a závěr

Cílem této práce byla především tvorba pracovního sešitu z oblasti politické geografie. Pracovní sešit měl za úkol být v souladu s RVP G, měl by být aktuální, přehledný a měl by se vyvarovat stereotypnímu opakování úloh. Tematický obsah je rozdělen do tematických celků. V práci jsou využity různé informační materiály jako: statistiky, atlas, odborné texty, internetové zdroje či filmové dokumenty.

Tematických celků je celkem 16. Na konci sešitu jsou uvedeny i zdroje, a tudíž je možné dohledat například novinové články, ze kterých byly čerpány informace.

Řešení je přiloženo zvlášť jako příloha.

Po vypracování pracovního sešitu byly čtyři kapitoly vyzkoušeny v praxi. Na základě poznámek žáků došlo k přepracování některých úloh.

Mimo jiné byla provedena rozsáhlá analýza dostupných pracovních sešitů zeměpisu. I po přezkoumání, databáze Moravské zemské knihovny v Brně, Vědecké knihovny v Olomouci či e-shopů s učebnicemi, nebyl k nalezení pracovní sešit zeměpisu/geografie, určený pro žáky středních škol. Nanejvýš byly sešity určeny pro žáky druhého stupně základních škol nebo nižších ročníků gymnázií. Úplná absence pracovních sešitů pro starší žáky je zarážející.

Z pohledu autora musím říci, že tvorba pracovního sešitu, tak aby splňoval předem stanovená kritéria, není lehký. Zejména správná formulace zadání, tak aby byla jednoznačná, mi dělala velké potíže. Nicméně mne potěšila zpětná vazba žáků, kteří se při testování aktivně podíleli na kritice a kontrole vybraných pracovních listů a kteří mi podali kladnou zpětnou vazbu.

Vytvořit kreativní pracovní sešit, kde se neopakují stejné typy úloh, je náročnější, než se na první pohled zdá. I přesto doufám, že se mi nakonec povedlo vytvořit pracovní sešit, který si najde své místo v praxi nejen tím, že je zadarmo dostupný na internetu, ale i tím, že je zpracovaný atraktivně, kvalitně a funkčně.

11 Literatura a elektronické zdroje

ANDĚL, Jiří, Ivan BIČÍK a Tomáš HAVLÍČEK. *Makroregiony světa: regionální geografie pro gymnázia*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2010. ISBN 978-80-86034-78-2.

BAAR, Vladimír a Barbara BAAROVÁ. *Hospodářský zeměpis: regionální aspekty světového hospodářství : učebnice pro obchodní akademie a jiné střední školy*. 3., přepracované vydání. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2018. ISBN 978-80-86034-99-7.

BAAR, Vladimír. *Politická mapa dnešního světa: zeměpis pro 8. a 9. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií*. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-776-6.

BAAR, Vladimír a Zuzana HOUDKOVÁ. *Výchova k myšlení v globálních a evropských souvislostech: učební text k průřezovému tématu podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2010. ISBN 978-80-86034-83-6.

BIČÍK, Ivan. *Hospodářský zeměpis: globální geografické aspekty světového hospodářství : učebnice pro obchodní akademie a jiné střední školy*. 3., upravené vydání. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2017. ISBN 978-80-87476-00-0.

BIČÍK, Ivan. *Regionální zeměpis světadílů. Učebnice zeměpisu pro střední školy*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2000. 135 s. ISBN 80-86034-43-7

BIRČÁKOVÁ, Lenka. *Inovativne prístupy vo výučbe geológie na základných školách*. Acta Geologica Slovacae, 3(2). 2011, s. 193 – 197.

BRAUN, Richard. *Zeměpis 9: kapitoly ze zeměpisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1996. ISBN 80-85937-22-0.

BRINKE, Josef. *Zeměpis Ameriky, Asie a Evropy: zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-820-7.

BRINKE, J.: *Vybrané kapitoly z politické geografie*. 1996. ISBN 99-00-03489-X.

BURDA, Roman a Jozef MEČIAR. *Zeměpis: putování po světadílech : pracovní sešit 1. díl, Amerika, Afrika*. 3., aktualizované vydání. Brno: Nová škola, 2016. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-765-0.

BURDA, Roman a Jozef MEČIAR. *Zeměpis: putování po světadílech : pracovní sešit 2. díl, Asie, Austrálie a Oceánie, Antarktida*. 3. aktualizované vydání. Brno: Nová škola, 2015. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-743-8.

BÝČKOVSKÝ, Petr; ZVÁRA, Karel. *Konstrukce a analýza testu pro přijímací řízení*. Praha: Pedf UK, 2007. 79 s. ISBN 978-80-7290-331-3.

ČERVENKOVÁ, Iva. *Žák a učebnice: užívání učebnic na 2. stupni základních škol*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7368-924-7.

DEMEK, Jaromír. *Geografie 3: regionální geografie světa pro střední školy*. 2., přeprac. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7235-526-6.

DEMEK, Jaromír a Ivan MALIŠ. *Zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy: pracovní sešit*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2003. ISBN 80-7235-234-2.

DEMEK, Jaromír a Ivan MALIŠ. *Zeměpis 7: pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7235-383-5.

DOLEČEK, Josef, Zdeněk SKOUPIL a Miloš ŘEŠÁTKO. *Teorie tvorby a hodnocení učebnic pro odborné školství*. Praha, 1975.

FŇUKAL, Miloš. *Politická geografie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3900-6.

FRÝZOVÁ, Iva. Pracovní list nejen v přírodovědném vzdělávání. Komenský, Brno: Masarykova univerzita, 2014, roč. 139, 01/2014, s. 48 - 54. ISSN 0323-0449.

GÉRINGOVÁ, Jana, Markéta HLOŽKOVÁ, Zuzana KLOPACZ, Vlasta KŘENKOVÁ, Iveta MARTINCOVÁ, Petr ŠIMON, Jana VÁCHOVÁ a Petra VENHUDOVÁ. *Hravý zeměpis 8*. 3. vydání. Praha: Taktik International, 2016. ISBN 978-80-87881-99-6.

GÉRINGOVÁ, Jana, Markéta HLOŽKOVÁ, Zuzana KLOPACZ, Kateřina KNŮROVÁ, Iveta MARTINCOVÁ, Petr ŠIMON a Petra VENHUDOVÁ. *Hravý zeměpis 9: lidé a hospodářství : pracovní sešit pro 9. ročník ZŠ a víceletá gymnázia : v souladu s RVP*. 2. vydání. Praha: Taktik, 2015. ISBN 978-80-87881-93-4.

Hájková (1986) in *Dovednostní model učitelovy profese: sborník příspěvků řešitelů resortního úkolu RŠ V-11/5 "Utváření profesionálních dovednostní pedagogických pracovníků v přípravném i dalším vzdělávání"*. Praha: Univerzita Karlova. 1986. Informační bulletin.

HANUS, Martin a Luděk ŠÍDLO. *Školní atlas dnešního Česka* [Měřítko různá]. Praha: Terra, 2015. ISBN 978-80-905403-4-7.

HERINK, Josef a Václav VALENTA. *Současný svět: učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia : pro 8. nebo 9. ročník : základy společenského, hospodářského a politického zeměpisu, lidé a příroda - životní prostředí*. 3. upr. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2010. ISBN 978-80-86034-94-2.

HOFMANN, Eduard a Jaroslav VRBAS. *Zeměpis pro 8. a 9. ročník základní školy: pracovní sešit*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2003. ISBN 80-7235-235-0.

HOLEČEK, Milan a Stanislav TLACH. *Česká republika: pracovní sešit k učebnici zeměpisu : pro 8. a 9. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií*. Praha: Fortuna, 1999. ISBN 80-7168-669-7.

HOLEČEK, Milan, Bohumír JANSKÝ a Stanislav TLACH. *Zeměpis světa 1: učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia : oceány, polární oblasti, Afrika, Austrálie a Océánie*. 4., upr. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2014. ISBN 978-80-86034-95-9.

HOLEČEK, Milan a Bohumír JANSKÝ. *Zeměpis světa 2: učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia : Amerika, Asie*. 4., upr. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2014. ISBN 978-80-86034-91-1.

HŮBELOVÁ, Dana. *Zeměpis: pracovní sešit 2. díl, Česká republika*. 3. aktualizované vydání. Brno: Nová škola, 2015. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-758-2.

HYNEK, Alois, M. DRÁPAL a René WOKOUN. *Úvod do politické a regionální geografie 1*. Brno, 1988.

CHRÁSKA, Miroslav. *Didaktické Testy*. Brno: Paido, 1999. 87 s. ISBN 80-85931-68-0.

CHALUPA, Petr, Jaromír DEMEK, Jaromír RUX, Eduard HOFMANN a Jaroslav VRBAS. *Zeměpis 8: pro základní školy. 2.*, upr. a rozš. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7235-439-9.

CHALUPA, Petr a Dana HÜBELOVÁ. *Zeměpis 8: pracovní sešit 1. díl, Evropa*. 3. aktualizované vydání. Brno: Nová škola, 2015. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-755-1.

CHALUPA, Petr a Dana HÜBELOVÁ. *Zeměpis 9: lidé a hospodářství*. 5. aktualizované vydání. Brno: Nová škola, 2016. Duhová řada. 978-80-7289-771-1.

CHALUPA, Petr a Dana HÜBELOVÁ. *Zeměpis 9: pracovní sešit Lidé a hospodářství*. 2. vyd. Brno: Nová škola, 2014. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-602-8.

CHALUPA, Petr, Stanislav HORNÍK a Jaromír DEMEK. *Zeměpis 9: pro základní školy. 2.* vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2015-. ISBN 978-80-7235-563-1.

IŠTOK, Robert. *Politická geografia a geopolitika*. 2. vyd. Prešovská Univerzita v Prešově, 2004. 392 s. ISBN 80-8068-313-1

KALHOUS, Z.; OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. 2.vyd. Praha: Portál, 2009. 447 s. ISBN 978-80-7367-571-4

KASTNER, Jiří. *Geografie 4 pro střední školy: Česká republika*. 2., přeprac. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2004. ISBN 80-7235-266-0.

KASTNER, Jiří, Milan HOLEČEK a Libor KRAJÍČEK. *Zeměpis naší vlasti: učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia pro 8. nebo 9. ročník*. 4., upravené vydání. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2016. ISBN 978-80-86034-82-9.

KOLLMANN, Miloslav. *Zeměpis pro 9. ročník zvláštní školy: pracovní sešit*. 5. vyd. Praha: Parta, 2002. ISBN 80-7320-024-4.

KRAUSOVÁ, Marie a Petr KRAUS. *Světadíly: zeměpis pro 6. - 7. ročník ZŠ a nižší ročníky víceletých gymnázií*. Všeň: alter, 1999. ISBN 80-85775-81-6.

KÜHNLOVÁ, Hana. *Zeměpis naší vlasti: pracovní sešit k učebnicím zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2002. ISBN 80-86034-51-8.

KÜHNLOVÁ, Hana. *Zeměpis světa - kontinenty: pracovní sešit k učebnicím zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2004. ISBN 80-86034-59-3.

KÜHNLOVÁ, Hana. *Znám Českou republiku: pracovní sešit pro žáky základních škol a nižších ročníků výběrových škol*. Praha: Česká geografická společnost, 1996. Pracovní sešity. ISBN 80-86034-01-1.

LEPIL, Oldřich. *Teorie a praxe tvorby výukových materiálů: zvyšování kvality vzdělávání učitelů přírodovědných předmětů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2489-7.

LNĚNÍČKA, Libor. *Vybrané texty z politické geografie (1. vydání)* Elportál, Brno : Masarykova univerzita. ISSN 1802-128X. 2011

LORENC, Petr. *Lidé na živé planetě: zeměpis obyvatelstva, hospodářský a politický zeměpis*. Praha: Moby Dick, 1998. Socioekonomický zeměpis. ISBN 80-902223-9-0.

MAŇÁK, Josef a Dušan KLAPKO, ed. *Učebnice pod lupou*. Brno: Paido, 2006. Pedagogický výzkum v teorii a praxi (Paido), svazek: 4. ISBN 80-7315-124-3.

MAŇÁK, Josef a Petr KNECHT, ed. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2007. Pedagogický výzkum v teorii a praxi, sv. 7. ISBN 978-80-7315-148-5.

MARADA, Miroslav, Martin HANUS a Tereza KOCOVARÁ. *Zeměpis 9: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2017. ISBN 978-80-7489-310-0.

MATUŠKOVÁ, Alena. *Geografie 2: socioekonomická část : pro střední školy*. 2., přeprac. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7235-545-7.

MIRVALD, Stanislav. *Socioekonomický zeměpis: Pro zákl. šk. a víceletá gymnázia*. Praha: Scientia, 1995. ISBN 80-85827-50-6.

MIRVALD, Stanislav a Jan KOPP. *Společenské a hospodářské složky krajiny: pracovní sešit k zeměpisu pro 8. a 9. ročník základní školy*. Praha: Fortuna, 1998. ISBN 80-7168-598-4.

MIRVALD, Stanislav a Miloslav ŠTULC. *Společenské a hospodářské složky krajiny: zeměpis pro 8. a 9. ročník základní školy a nižší ročníky víceletých gymnázií*. 2., upr. vyd. Praha: Fortuna, 2008. ISBN 978-80-7373-052-9.

MŠMTa, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Kolektiv autorů. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001, 90 s. ISBN 80-211-0372-8.

MŠMTb, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Kolektiv autorů. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007, 100 s. ISBN 978-80-87000-11-3.

MŠMTc, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Kolektiv autorů. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou: RVP GSP*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2007, 108 s. ISBN 978-80-87000-12-0.

NOPOVÁ, Alice. *Letem světem: pracovní sešit k učebnicím zeměpisu Alter pro 6.-9. ročník základních škol a příslušné ročníky víceletých gymnázií*. Všeň: Alter, 2006. ISBN 80-7245-067-0.

PEŠTOVÁ, Jana. *Zeměpis 9 pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2008. ISBN 978-80-7238-590-4.

PLUSKAL, M.; BRADÁČ, P.; KRAUS, P.; KRAUSOVÁ, M. *Společenské složky krajiny. Politická mapa světa*. Praha: Alter, 2003. 127 s. ISBN 80-7245-049-2

PLUSKAL, Miroslav. *Společenské složky krajiny: Politická mapa světa: zeměpis pro 8. ročník ZŠ a příslušné ročníky gymnázií*. Praha: Alter, 2003. ISBN 80-7245-049-2.

POHL, Milan. *Hrej si a naučíš se! Amerika, Asie, Evropa. Sešit pro práci ve škole i doma*. Praha: Velryba, 1994. 64 s.

PROKOPOVÁ MACHALOVÁ, Petra. *Zeměpis 9. Pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2008. 64 s. ISBN 978-80-7238-592-8

PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média. Příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1998. 148s. ISBN 80-85931-49-4

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.

PRŮCHA, Jan. *Učení z textu a didaktická informace*. Praha: Academia, 1987.

ŘEZNÍČKOVÁ, Dana. *Současný svět: pracovní sešit k učebnicím zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2006. ISBN 80-86034-65-8.

ŘEZNÍČKOVÁ, Dana. *Zeměpis světa: Evropa: pracovní sešit k učebnicím zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2004. ISBN 80-86034-58-5.

ŘEZNÍČKOVÁ, Dana a Tomáš MATĚJČEK. *Úlohy ve výuce geografie*. Praha: P3K, 2014. ISBN 978-80-87343-46-3.

SIKOROVÁ, Zuzana. *Hodnocení a výběr učebnic v praxi*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007. ISBN 978-80-7368-412-9.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.

SKOKAN, Ladislav. *Hospodářský zeměpis: pro obchodní akademie a ostatní střední školy*. 5. vyd., Ve Fortuně 4., aktualiz. Praha: Fortuna, 2012. ISBN 978-80-7373-115-1.

SKOKAN, Ladislav. *Hospodářský zeměpis: Pro obch. akad. a obch. šk. 2., přeprac. vyd, 1. ve Fortuně*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-202-0.

SVATOŇOVÁ, Hana, Jaromír KOLEJKA, Petr CHALUPA a Dana HŮBELOVÁ. *Zeměpis: putování po světadílech: učebnice*. 1. díl, Amerika, Afrika. Brno: Nová škola, 2008, 95 s. ISBN 80-7289-095-6.

SVATOŇOVÁ, Hana. *Zeměpis: putování po světadílech: učebnice*. 2. díl, Asie, Austrálie a Oceánie, polární oblasti. Brno: Nová škola, 2008, 72 s. ISBN 80-7289-096-4.

SÝKORA, Miloslav. *Učebnice: její úloha v práci učitele a ve studijní činnosti žáků a studentů*. Praha: EM-Effect, 1996. ISBN 80-900566-1-x.

ŠIMON, Petr, Jana VÁCHOVÁ, Lucie MÜLLEROVÁ, Pavel TAUŠ, Iveta MARTINCOVÁ a Jana GÉRINGOVÁ. *Hravý zeměpis 7*. 3. vydání. Praha: Taktik International, 2016. ISBN 978-80-87881-79-8.

ŠINDLER, P.: *Základy politické geografie*. Ostrava: Pedagogická fakulta, 1986.

Školní atlas světa. 3. vyd. Praha: Kartografie Praha, 2011. ISBN 978-80-7393-074-5.

ŠUPKA, Jan a Jan ŠUPKA. *Svět, ve kterém žijeme: učebnice zeměpisu pro 9. ročník základní školy*. Praha: Prospektrum, 1996. ISBN 80-85431-76-9.

TOLLINGEROVÁ, Dana. *Úvod do teorie a praxe programované výuky a výcviku*. Brno: Středisko pro výzkum učebních metod a prostředků, 1971.

TYMRÁKOVÁ, Iva; JEDLICKOVÁ, Helena; HRADILOVÁ, Lenka. *Pracovní list a tvorba pracovního listu pro přírodovědné vzdělávání*. In DYTRTOVÁ, R. ed. *Metodologické aspekty a výzkum v oblasti didaktik přírodovědných poľnohospodárskych a príbuzných oborov*. Nitra: Přírodovědec č. 171 : Přírodovědec č. 171, 2005. od s. 104 - 110, 7 s. ISBN 80- 8050-848-8.

VOŽENÍLEK, Vít a Miloš FŇUKAL. *Zeměpis 3: zeměpis oceánů a světadílů (2): pracovní sešit: Amerika, Asie, Evropa*. Olomouc: Prodos, 2001. ISBN 80-7230-107-1.

Voženílek, Vít – Fňukal, Miloš (2014): *Zeměpis 3 s komentářem pro učitele. Zeměpis oceánů a světadílů (2). Amerika, Asie, Evropa*. Aktualizované vydání. Olomouc: Prodos, 136 s. ISBN 80-7230-105-5

Voženílek, Vít – Fňukal, Miloš – Nováček, Pavel – Szczyrba, Zdeněk (2015): Zeměpis 5. Hospodářství a společnost. 2. Aktualizované vydání. Olomouc: Prodos, 80 s. ISBN 978-80-7230-128-7.

Voženílek, Vít – Fňukal, Miloš – Nováček, Pavel – Szczyrba, Zdeněk (2015): Zeměpis 5 s komentářem pro učitele. Hospodářství a společnost. 2. Aktualizované vydání. Olomouc: Prodos, 80 s. ISBN 978-80-7230-129-4.

Voženílek, Vít – Fňukal, Miloš – Szczyrba, Zdeněk (2015): Zeměpis 5. Hospodářství a společnost. Pracovní sešit. Aktualizované vydání. Olomouc: Prodos, 48 s. ISBN 978-80-7230-130-0

WAISOVÁ, Šárka. *Atlas mezinárodních vztahů: prostor a politika po skončení studené války*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-015-4.

WAHLA, Arnošt. *Strukturní složky učebnic geografie*. Praha: SPN, 1983.

ZUJEV, Dmitrij Dmitrijevič. *Ako tvorit' učebnice*. Bratislava, 1986.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

Příručka k učebnicím zeměpisu alter [online]. Dostupné z:

<https://www.alter.cz/obchod/zemepis-221/prirucka-k-uczemepisu-2st-248>

Evropská unie [online]. Dostupné z:

https://europa.eu/european-union/documents-publications_cs

The World Factbook 2018. Washington, DC: Central Intelligence Agency. [online]. Dostupné z:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/index.html>

Český statistický úřad (ČSÚ) *Migrace v České republice*. [2018-10-15]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/20567025/104035-12k01.pdf/91f72d10-2f63-484b-991d-89a1d8135758?version=1.0>

12 Seznam příloh

Příloha č. 1 Pracovní sešit, učitelská verze včetně řešení

PRACOVNÍ SEŠIT: POLITICKÁ GEOGRAFIE

Učitelská verze včetně řešení

Mušálková Markéta

Úvodní slovo

Milí učitelé či dobrovolní zájemci o politickou geografii. Do rukou se vám dostává pracovní sešit včetně výsledného řešení. Cílem bylo vytvoření pracovního sešitu pro žáky středních škol. Publikace je dostupná online a zdarma a snad najde své uplatnění i s ohledem na to, že většina pracovních sešitů je určena pouze pro základní školy.

Obtížnost cvičení je různá, některá jsou jednoduchá, jiná vyžadují delší čas. Úlohy na procvičení znalostí jsou tvořené v souladu s informacemi z učebnic, které jsou dostupné na českém trhu. Složitější úlohy většinou vyžadují mezipředmětové vazby nebo přehled o aktuálním dění ve světě.

Zde je několik bodů, které mohou pomoci k orientaci:

- **správné řešení je zvýrazněno zelenou barvou,**
- **otevřené úlohy většinou nemají doslovné řešení, proto je nutné úlohy posoudit individuálně. Většinou jsou uvedeny alespoň příklady,**
- **pro lepší přehlednost je zachováno shodné formátování stran (téměř identické s žákovským pracovním sešitem),**
- **všechny použité literární a obrazové zdroje je možné dohledat.**

Autor: Mušálková Markéta

Fotografie na přebalu: <https://www.maxpixel.net/>

Obsah

1. Politická mapa a její vývoj.....	4
2. Hranice.....	6
3. Stát.....	8
4. Závislá území.....	10
5. Územně-správní členění státu	11
6. Volby	13
7. Obyvatelstvo.....	15
8. Rasy, národy, jazyky.....	17
9. Náboženství	19
10. Rozmístění obyvatelstva	20
11. Klasifikace států z různých hledisek	22
12. Mezinárodní organizace.....	24
13. OSN	25
14. EU.....	27
15. Globální problémy lidstva	30
16. Politické konflikty.....	31
17. Zdroje:.....	34

Politická mapa a její vývoj

Politická mapa není stálým objektem, neustále se mění a hlavními činiteli jsme my, lidé.

1) Vyber správná tvrzení:

Současná politická mapa pro rok 2018 obsahuje přes 200/300 územně správních jednotek (zemí), jenže z toho jen 165/195 je všeobecně mezinárodně uznáno. Významným politicko-geografickým mezníkem byl/a z roku 1648 Pařížská mírová konference /Vestfálský mír, kdy došlo k potvrzení územní suverenity mezi kontinenty/státy. V minulosti bývalo nezávislých států méně/více, protože rozsáhlá území zabíraly kolonie evropských zemí. Po druhé světové válce se naprostá většina z nich osamostatnila a počet nezávislých států proto klesal/roste.

2) Práce se Školním atlasem (str. 52-53; 85; 115). Vyčti z map.

- V roce 1914 se označovalo území Turecka jako: **Osmanská říše** a území dnešního Íránu jako: **Persie**
- V roce 1968 bylo Srbsko spolu s dnešními státy **Slovinsko, Chorvatsko, Bosna a Hercegovina Černá Hora, Kosovo a Makedonie** součástí státu: **Jugoslávie**
- Který asijský stát byl roce 1914 známý pod názvem Siam? **Thajsko**
- Byla někdy Jižní Korea pod správou jiného státu? **v letech 1910–1945 Japonská okupace celého Korejského poloost.**
- Které tři současné africké státy bývaly belgickými koloniemi? **Dem. rep. Kongo (Belgické Kongo), Rwanda a Burundi (v té době společně jako Ruanda-Urundi)**
- V 17. století byl dnešní stát **Guyana** britskou kolonií a stát **Surinam** nizozemskou kolonií. **Francouzská Guyana** již v současnosti není francouzskou kolonií, ale zůstává k ní stále připojena jako department.

3) Nalezneš v osmisměrce všech 12 států, které vznikly po rozpadu SSSR (Sovětského svazu) roku 1991? Všechny státy vypiš. Pomoci může atlas.

N	Á	T	S	I	K	E	B	Z	U	J	Č
P	K	L	O	U	K	R	A	J	I	N	A
O	K	S	U	R	O	L	Ě	B	N	N	G
N	Ř	R	N	I	L	M	Y	P	G	Á	O
Á	Á	E	Á	S	Á	T	Í	R	A	Ž	K
T	D	T	T	A	Y	F	U	A	M	D	S
S	E	Á	S	Ž	O	Z	D	I	O	J	R
I	H	S	H	Z	I	V	Y	S	L	A	U
K	G	F	C	E	Y	W	H	Á	D	B	S
I	V	Y	A	D	P	G	T	E	A	R	K
Ž	M	J	Z	V	É	G	R	F	V	E	O
D	O	A	A	E	T	Q	A	Y	S	Z	H
Á	I	B	K	J	G	Ž	B	L	K	Á	I
T	E	I	N	É	M	R	A	S	O	L	Ě
T	U	R	K	M	E	N	I	S	T	Á	N

_____

Arménie; Azerbájdžán; Bělorusko; Gruzie; Kazachstán;

Kyrgyzstán; Moldavsko; Rusko; Tádžikistán;

Turkmenistán; Ukrajina; Uzbekistán

_____

_____

_____

Ještě před rokem 1991 byly součástí státního území ještě 3 evropské státy. Víš které? **(atlas 52-53)**

Estonko, Litva, Lotyšsko

_____

4) **Přiřaď pojmy k definicím:**

pojmy: *suverenita, geopolitika, státní moc*

geopolitika – věda, která studuje pohyb moci v geografickém prostoru

suverenita – též svrchovanost, je nezávislost moci daného státu (může být omezena mezinárodním právem)

státní moc – schopnost státu tvořit systém závazných pravidel a vynucovat jejich dodržování

5) **Poznáš, plošně nejmenší státy světa? Zkus přiřadit názvy k obrázkům.** (Pozor, měřítko není stejné)

5 Vatikán, **2** Monako, **3** Nauru, **4** Tuvalu, **1** San Marino

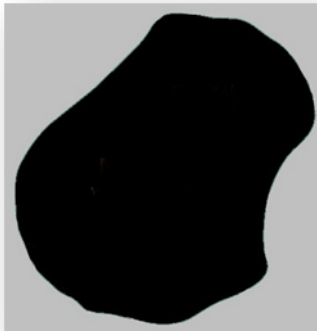
1

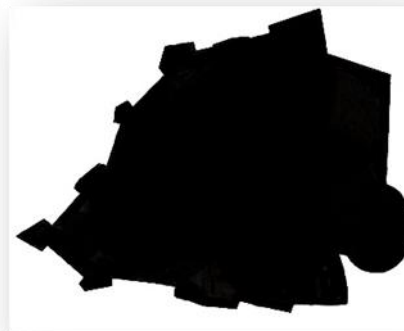
2

3

4

5

6) **Spoj správně letopočty s událostmi, které změnily politickou mapu světa.** **(zde seřazeno)**

1776	Deklarace nezávislosti USA
1854	konec dovozu britských vyhnanců do Austrálie
11.–13. století	křížácké výpravy
1492	Kryštof Kolumbus doplul do Ameriky
4. století př. n. l.	dobytí Perské říše Alexandrem Velikým
13. století	Čingischánovo dobývání Číny
16. století	kolonizace Ameriky
1299–1922	Osmanská (Otomanská) říše
1867–1918	Rakousko-uherská monarchie
1960	Rok Afriky, hromadná dekolonizace

Hranice

- 1) Hranice vedou velmi často po přírodních překážkách, případně oddělují oblasti s odlišnými geografickými podmínkami. Zkus uvést nějaké konkrétní příklady.

přírodní: střed vodního toku, reliéf, typ pásmovité vegetace, okraj pouště aj.

umělé: etnické, historické, astronomické, kulturních prvky (jazyk, náboženství aj.), historické souvislosti

- 2) Pokus se do mapy ČR zakreslit, kde jsou hranice (modře) a kde jsou naopak přírodní (zeleně).
3) Doplň do mapy vzájemné hranice našich sousedních států (červeně) a napiš do ní jejich názvy.

- 4) Sousední státy ČR už máš doplněné v mapě, ale dokážeš vyjmenovat i všechny sousedy Slovenska?

ČR, Rakousko, Maďarsko, Ukrajina, Polsko

- 5) Rozhodni o pravdivosti tvrzení:

a) Hranice vznikaly zejména v závislosti na dobré úrodě	ANO / NE – kolonizace, přirozené hranice
b) Všechny hranice jsou jasně dané	ANO / NE – některá jsou dodnes sporné
c) Hranice dělíme na mořské a pevninské	ANO / NE
d) Oceány a moře patří všem	ANO / NE
e) Enkláva je území uvnitř jiného území	ANO / NE

- 6) Ohrožená příroda v tající Arktidě: Oblast „okupují“ mraky turistů, těžařů i rybářů

17. 8. 2016

Rychlé oteplování Země dělá ze Severního ledového oceánu nové geopolitické hřiště. Probíhá zde boj o nerostné suroviny a tající kry navíc uvolňují nový prostor pro lodě plné turistů i rybáře. V této oblasti lov neregulují zákony, ekologové proto upozorňují, že příroda může být nevratně zdevastovaná, ještě než nějaká nařízení vejdou v platnost.

V Severním ledovém oceánu umožnily tající kry žně rybářům. Lodě monitoruje organizace Greenpeace. „Nikdo neříká, že se nemá lovit, jen říkáme, že to nejde všude a bez hranic,“ podotkl mořský biolog Carl Safina. Organizace potápí kamery až ke dnu oceánu a pozoruje i život pod hladinou. Proměny jsou po invazi rybářských lodí podle ekologů už zjevné. „Jsou tam korály, které mohou být staletí staré, až do dne, než je odtrhne síť. A to je ono, na další staletí. I když se už síť znovu nevrátí,“ zdůraznil Safina.

Někteří z předních britských prodejců ryb společně s dalšími velkými rybářskými společnostmi uzavřeli dohodu, díky které by se arktická oblast mohla dočkat aspoň částečné ochrany. To ale nestačí. „Norská vláda musí zodpovědně zajistit ochranu oblastí, které jsou zranitelné a které se tu objevují. Je tu nový oceán a co chránil dosud led, bude k mání, pokud nic neuděláme,“ podotkla ekoložka Greenpeace Daniela Montaltonová. Zákon ale rybářství v nově přístupné oblasti nereguluje, a tak budoucnost života v arktických vodách zůstává nejistá.

Přirozenými hráči v oblasti Severního ledového oceánu jsou podle politického geografa Michaela Romancova **všechny státy, které v regionu leží. „Spojené státy díky Aljašce, Kanada, Grónsko, respektive Dánsko, které ještě stále nad Grónskem vykonává určitý patronát, Island, Norsko, částečně i Švédsko a Finsko a Ruská federace.“** uvedl Romancov s tím, že zejména Rusko, Dánsko, ale i Kanada vznášejí teritoriální nároky.

Vědci opakovaně varují před rychlostí, s níž se modrá **planeta ohřívá**. Podle NASA je letošní červenec už desátým měsícem v řadě, kdy byl překonán měsíční teplotní rekord. Rok 2016 se tak s největší pravděpodobností stane nejteplejším rokem na Zemi od začátku pravidelných meteorologických měření. Dramatická situace byla podle vědců způsobena zejména kombinací dvou faktorů – **klimatického jevu El Niño a globálního oteplování** zapříčiněného lidskou činností.

Hladina světových oceánů se loni pohybovala o sedm centimetrů výš než v roce 1993, kdy byl zaznamenán počátek růstu hladiny, vyplývá z **výroční zprávy amerického Národního úřadu pro oceány a ovzduší (NOAA)** o stavu klimatu na planetě za loňský rok. V souvislosti s oteplováním dále klesal objem ledového území v Arktidě a ledovců po celém světě. Podle vědců měl klimatický vývoj nepříznivý vliv na populace tučňáků či mrožů a projevil se i v dramatickém množení toxických řas, například u severozápadního pobřeží Tichého oceánu.

7) Na základě informací z předchozího textu odpověz na otázky:

- Proč je lokalita Severního ledového oceánu žádána? **nerostné suroviny (ropa), ryby, námořní trasa, turismus, příroda**
- O co se snaží organizace Greenpeace? **monitoring lovu ryb a stanovení pravidel pro jejich lov, monitoring organismů pod vodou a jejich ochrana,**
- Proč se situace řeší až v posledním desetiletí? **roztává led a místa dříve nepřístupná jsou nyní volně dostupná lodí**
- Kdo si může nárokovat území Arktidy? **USA díky Aljašce, Kanada, Grónsko (+Dánsko), Island, Norsko, částečně i Švédsko a Finsko a Ruská federace**
- Co značí zkratka NOAA? **Národního úřadu pro oceány a ovzduší**
- Proč dochází k tání ledovců v oblasti Arktidy? **globální oteplování + El Niño**

8) Dopln z nabídky vhodná slova.

Antarktida, proplutí, mezinárodní, obrannou, hraniční pásy, státní hranice, pobřežní moře, atmosféru, výlučná ekonomická zóna, plocha, pronajmout, volné moře, vlajkou, přílehlá zóna

Státní hranice není pouze linie, ale smluvní **plocha**, která ohraničuje prostor suverenity daného státu. Neprobíhá tedy pouze po pevnině, ale zahrnuje i **atmosféru** a podloží směrem k zemskému jádru. Hranice jsou velmi často místem konfliktů a s ohledem na **obránnou** funkci, mohou mít **hraniční pásy** do šířky i několik kilometrů.

Bylo ale potřeba vyřešit i spory ohledně mořských hranic a tak byla roku 1982, přijata **mezinárodní Úmluva OSN o mořském právu**. Kolem pevniny bylo stanoveno tzv. **pobřežní moře**, kde mohou státy uplatňovat všechny svá práva jako na pevnině, s výjimkou pokojného **proplutí**, které musí umožnit všem subjektům mezinárodního práva. Na tuto hranici navazuje **přílehlá zóna**, která může mít maximální délku 12 námořních mil. Zóna již není součástí státního území, pobřežní stát má ale právo provádět kontroly proplouvajících lodí (celní, zdravotní, migrační). Další navazující zóna, s maximální šíří 200 námořních mil, je **výlučná ekonomická zóna**. Zde má pobřežní stát právo ekonomického využití (těžba, rybolov, aj.), toto právo však může prodat či **pronajmout** i jiným zemím. Za touto zónou se nachází **volné moře**. Lodě zde podléhají státům, pod jejichž **vlajkou** plují.

Speciální území s mezinárodním statutem má **Antarktida**, kde platí omezení hospodářských aktivit, zákaz využití pro armádní účely, ale platí v něm úplná svoboda vědeckého výzkumu.

Stát

1) Zamysli se nad pojmem *stát* a zapiš si, co by podle tebe stát měl mít.

př: území, obyvatelstvo, ústava, vlajka, státní moc, historie, hranice, hlavní město, hymna, ekonomika, infrastruktura, politický systém, vládcé, zdroj pitné vody apod.

2) Doplň odpovědi:

- Podle přístupu k moři dělíme státy na přímořské a **vnitrozemské**
- Podle vztahu hlavy státu k výkonné moci dělíme státy na: monarchie a **republiky**
- Z hlediska vnitřní organizace státu rozlišujeme státy na **unitární** a složené
- Způsob státní organizace je zakotven v **ústavě**
- Nositeli státní moci jsou státní **orgány**
- Podle pravomocí panovníka se rozlišují 3 formy monarchií: **absolutní**, konstituční, **parlamentní**

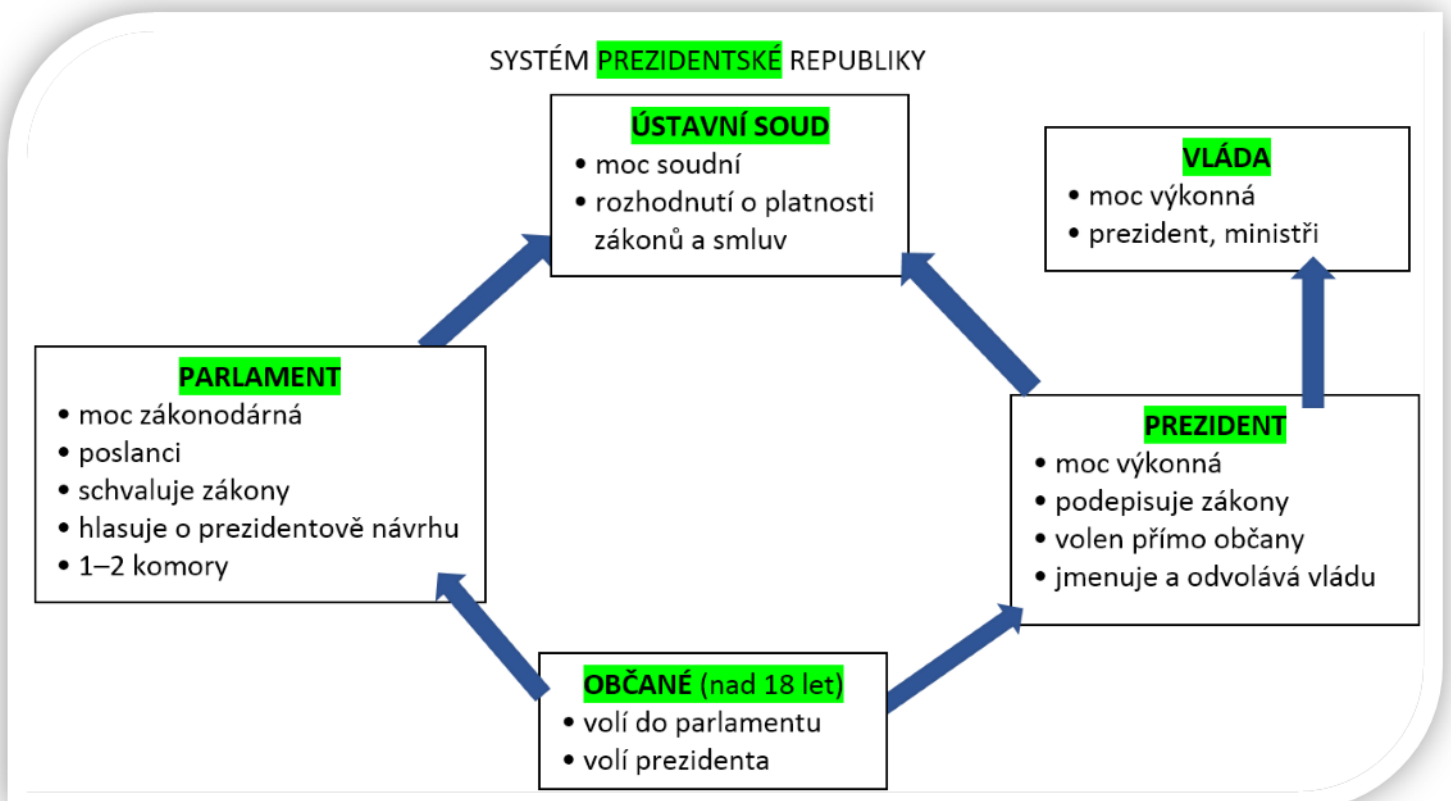
3) Z nabídky vyber a podtrhni státy, kde je formou vlády republika. (atlas str. 24 pro kontrolu)

Ukrajina, Švédsko, Finsko, Lichtenštejnsko, Kanada, Francie, Japonsko, Brazílie, Angola, Kolumbie, Pobřeží Slonoviny, Thajsko, Paraguay, Austrálie, Rusko, Filipíny, Indie, Saúdská Arábie, Tanzanie, Nový Zéland, USA, Nizozemsko, Německo, Dánsko, Kuvajt, Maroko, Omán, Egypt, Jordánsko, Venezuela, Španělsko, Portugalsko, Albánie, Turecko, Kazachstán, Belgie, Panama

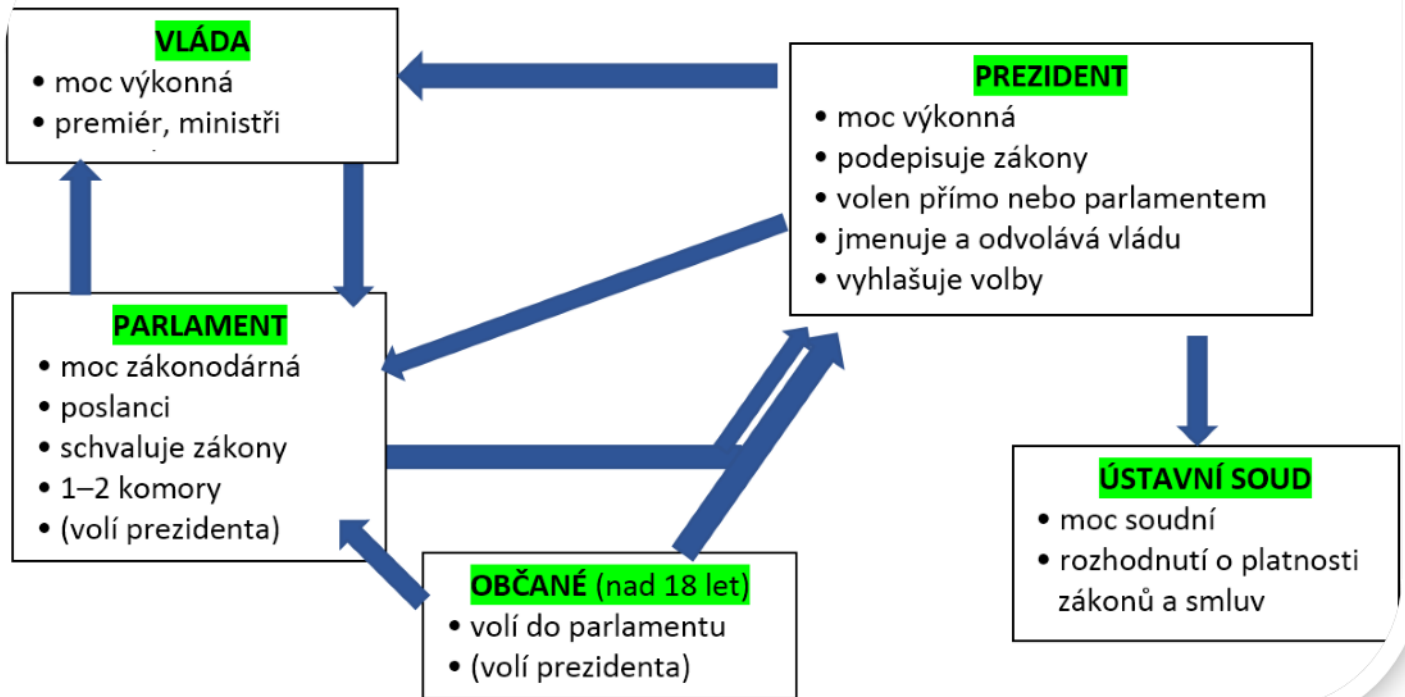
4) Doplň text k odrážkám (nabídka textu je shodná pro obě schémata)

moc zákonodárná, moc výkonná; moc výkonná; moc soudní

Ústavní soud, prezident, občané, parlament, vláda, parlamentní, prezidentský

SYSTEM PARLAMENTNÍ REPUBLIKY

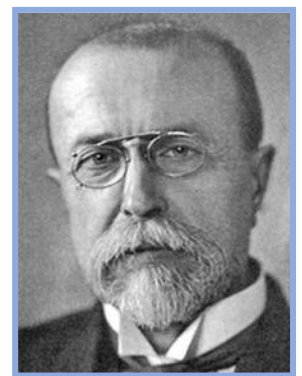
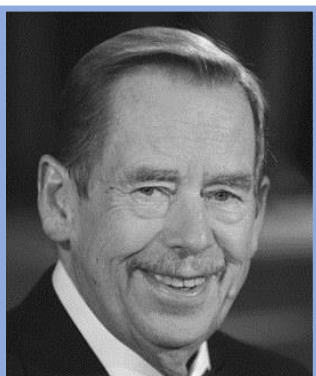
5) Zamysli se nad výše uvedenými politickými systémy. Přijde ti výhodnější parlamentní nebo prezidentský systém? Svá tvrzení zdůvodni.

6) Nehodící se odpověď škrtni.

Unitární a složené státy rozlišujeme na základě územní organizace státní moci. **Unitární/Složené** státy mají jedno mocenské centrum, které vykonává moc nad celým územím státu. Většinou ale přenášejí mocenská centra, pro lepší efektivitu, část svých pravomocí na orgány **nižších/vyšších** územních jednotek. Například **parlament ČR/vláda ČR** poskytuje krajům právo vydávat obecně závazné vyhlášky kraje.

Naopak **unitární/složené státy** jsou tvořeny více členskými státy. Sdílí spolu ústavu, nejvyšší správní orgány a část svých kompetencí (např.: obrana, měnová a imigrační politika). Zbylé kompetence řeší členské státy **samostatně/společně**. Státy se mohou jmenovat různě: provincie (**Švýcarsko/Kanada**), spolkové země (**Rakousko/Kanada**), kantony (**Švýcarsko/Německo**) či státy (**Austrálie/USA**).

7) **Poznáš prezidenty České republiky, Slovenska či Československa?** zleva: Václav Havel, Klement Gottwald, Andrej Kiska, Tomáš Garrigue Masaryk

Závislá území

1) Svými slovy charakterizuj:

nezávislý stát: **správní jednotka, která má své území, státní moc, je suverénní, má obyvatelstvo a**

závislé území: **nejednotné, nevystupuje jako subjekt mezinárodní práva (je zastoupen nezávislým suverénním státem)**

mezinárodní území: **území, které nepodléhá státní moci žádného státu (např. volné moře)**

2) Označ pravdivá tvrzení:

- Stát Eritrea dříve patřil k Etiopii a roku 1993 získal nezávislost. - **pravda**
- Kontinentální stát Palau býval v minulosti pod správou USA. - **ne, ostrovní stát (souostroví)**
- Východní Timor je stále pod nadvládou Indonésie - **ne, je nezávislý**
- Roku 2006 se od Srbska, na základě referenda, oddělil stát Černá Hora. - **pravda**
- V roce 2008 se od Srbska oddělil stát Kosovo a byl celosvětově uznán. - **ne, uznala ho jen asi polovina států**
- Africký stát Jižní Súdán se roku 2011 oddělil od státu Súdán. - **pravda**

3) Do křížovky doplň zámořská území daných států a vyjde ti jméno izraelské političky, která je známá svým výrokem:

„Let me tell you the one thing I have against Moses. He dragged us for 40 years through the desert in order to bring us to the one place in the Middle East that has no oil!”

a					G	U	A	D	E	L	O	U	P	E			
b		N	O	R	F	O	L	K									
c	G	I	B	R	A	L	T	A	R								
d	B	E	R	M	U	D	S	K	É	-	O	S	T	R	O	V	Y
e	C	U	R	A	C	A	O										
-						-											
f						M	A	Y	O	T	T	E					
g			A	M	E	R	I	C	K	Á	-	S	A	M	O	A	
h			Š	P	I	C	B	E	R	K	Y						
i	F	A	E	R	S	K	É	-	O	S	T	R	O	V	Y		

- Zámořský department Francie. Oblast Karibského moře.
- Ostrovní zámořské území Austrálie.
- Území náleží Spojenému království. Oblast obývají i volně žijící opice.
- Zámořské území Spojeného Království. Zkrácený název v lidové češtině značí i jistý typ oděvu.
- Autonomní ostrov nizozemského království. Do roku 2010 byl součástí Nizozemských Antil.
- Francouzský department poblíž Madagaskaru.
- Ostrovy v Karibském moři. Patří Spojeným státům americkým.
- Jiným názvem Svalbard. Území patří Norsku.
- Autonomní oblast Dánské koruny. Místo je známé vysokým počtem ovcí.

Územně-správní členění státu

1) Proč státy rozdělují své území na menší administrativní jednotky, kterým předávají určitou moc?

efektivnější spravování státu, statistické důvody, volby a jiné

2) Státy mají pro své administrativní celky různá označení. Doplně ke každému z nich alespoň jeden příklad.

a) kraj - ČR, Slovensko

h) vojvodství - Polsko

b) teritorium - Kanada, Austrálie

i) provincie - Kanada, ČLR

c) stát - USA, Nigérie

j) regiony - Itálie, Francie

d) spolková země - Německo, Rakousko

k) obecina - Slovinsko

e) župa - Maďarsko, Chorvatsko

l) republika - Rusko

f) prefektura - Japonsko, Středoafriická republika

m) hrabství - Irsko

g) kanton - Švýcarsko, Bosna a Hercegovina

3) Za použití Školního atlasu k souřadnicím doplň konkrétní názvy administrativních jednotek.

př: 49° s. š., 12° v. d. – spolková země Horní Falc (atlas str. 68)

a) 50° s. š., 5,5° v. d. – provincie Luxembourg (str. 68)

b) 52° s. š., 18° v. d. – Velkopolské vojvodství (str. 69)

c) 48° s. š., 3,5° z. d. – region Bretaň (str. 73)

d) 66° 33' s. š., 100° z. d. – teritorium Nunavut (str. 126)

e) 40° s. š., 110° z. d. – stát Utah (str. 127)

f) 20° j. š., 135° v. d. – Severní teritorium (str. 134)

4) Doplně správnou odpověď:

Celé souostroví při SZ pobřeží Evropy se nazývá Britské ostrovy. Dva největší ostrovy tohoto souostroví jsou Velká Británie a Irsko.

Z menších ostrovů sem patří Shetlandy, Orkneje nebo ostrov Man. Spojené království Velké Británie a Severního Irska (zkráceně Spojené království)

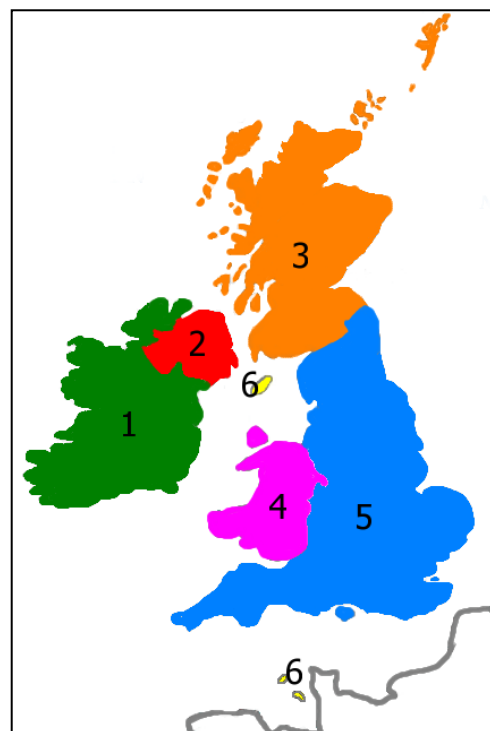
je parlamentní monarchií, hlavní město je Londýn, a hlavou státu je

královna Alžběta II.. Spojené království je tvořeno čtyřmi zeměmi: 5)

Anglie 3) Skotsko 4) Wales 2) Severní Irsko. Speciální statut mají

Normanské ostrovy (Jersey a Guernsey) a ostrov Man pro které platí mnohé výjimky.

Irská republika (zkráceně Irsko) je parlamentní republikou s hlavním městem Dublin. Název Irsko tak může označovat celý ostrov (1+2) nebo jen část ostrova (1), na níž se nalézá území Irské republiky.

5) Vysvětli, jaký je rozdíl mezi pojmy státní správa a samospráva. Uveď příklady.

státní správa **vykonává ji stát nebo orgány jmenované státem a podřízené státu – v ČR např. činnost úřadů práce, soudů apod.**

samospráva **vykonávají ji sami obyvatelé územní jednotky prostřednictvím svých volených orgánů – u nás obecních a krajských zastupitelstev**

6) Rozhodni, které výroky jsou pravdivé (v rámci ČR):

- a) nižší administrativní jednotky mají přenesenou část moci výkonné **ANO** / NE
- b) mezi orgány vykonávající státní správu patří soudy ale i úřady práce **ANO** / NE
- c) nejnižší administrativní jednotkou je obvykle obec **ANO** / NE
- d) okres je v nejvyšší územní samosprávné celek ANO / **NE** – ne, kraj
- e) vojenské újezdy jsou samosprávné ANO / **NE**
- f) Byla někdy ČR součástí federace? **ANO** / NE – 1969/1990–1992

7) Pokus se doplnit vhodná slova tak, aby text dával smysl. Některá slova jsou navíc.

obyvatel, OSN, stát, 15, 7, NUTS, věřících, 14, dotací, okresů, obcí, 8, EU

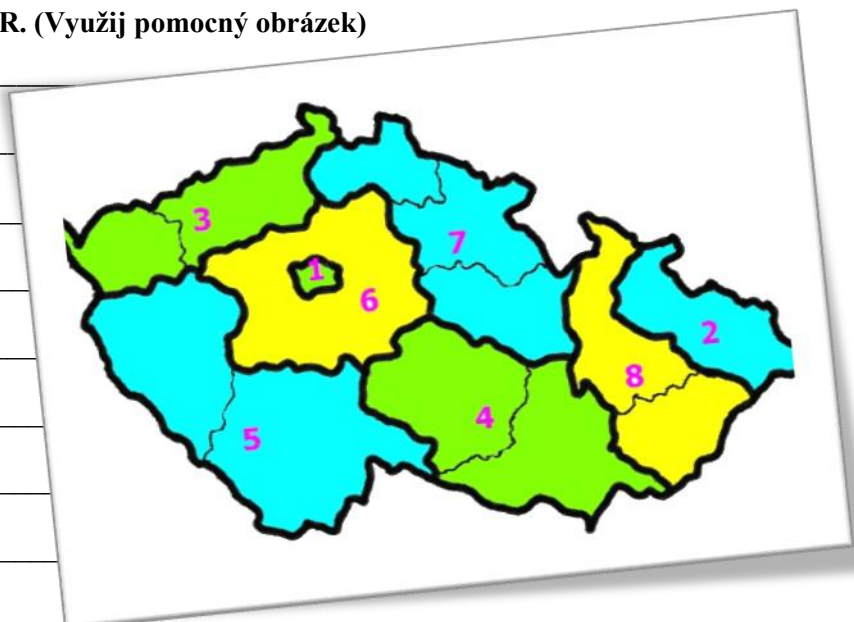
Každý stát má jiný systém správního členění. Česká republika je aktuálně členěna na **14** krajů. V rámci EU ovšem navíc muselo být území ČR rozděleno na tzv. **NUTS** územní celky, které slouží statistickému úřadu **EU** zvanému Eurostat. Zkratka v originále zní Nomenclature of Units for Territorial Statistics. Úroveň NUTS 0 značí **stát**, úroveň NUTS 1, pak u nás zahrnuje celé území ČR. Statistické jednotky NUTS 2 musely být vytvořeny uměle, jelikož samotné kraje neměly požadovaný počet **obyvatel**. Mimo shromažďování statických dat pro EU bylo rozdělení na NUTS 2 důležité i pro čerpání **dotací**. Území ČR se člení na celkem **8** regionů NUTS 2. Zbývající kategorie NUTS 3 funguje na úrovni krajů.

8) Proč jsou NUTS jednotky omezené počtem obyvatel?

Aby bylo pro celou Evropskou unii dosaženo srovnatelnosti jednotlivých statistických celků.

9) Dopiš k NUTS 2 regionům příslušné kraje ČR. (Využij pomocný obrázek)

- 1. Praha _____
- 2. Moravskoslezsko _____
- 3. Severozápad _____
- 4. Jihovýchod _____
- 5. Jihozápad _____
- 6. Střední Čechy _____
- 7. Severovýchod _____
- 8. Střední Morava _____

Volby

1) Volby se rozlišují dle různých kritérií. Utvoř logické dvojice/trojice a dopiš příklady.

Možnosti: *mimořádné, přímé, všeobecné, doplňovací, nepřímé, dílčí, řádné.*

přímé a nepřímé – příklady: **přímo občané volí př.dolní komora; dříve např. volby prezidenta ČR poslanci**

řádné a mimořádné – příklady: **po uplynutí funkčního období; volí se dříve**

všeobecné, dílčí a doplňovací – příklady: **volí se všichni; volí se jen část např. v ČR Senát (6 let + 2 roky 1/3); volí se jen na uvolněná místa (smrt, rezignace)**

2) Na základě informací z textu odpověz na otázky.

Organizace a průběh voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Volby do obou komor Parlamentu České republiky se podle Ústavy České republiky konají na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva **tajným hlasováním**. Parlamentních voleb se může účastnit každý **občan České republiky starší 18 let**, který je způsobilý k právním úkonům a jehož svoboda není omezena z důvodu ochrany zdraví. Volby vyhlašuje prezident republiky a konají se vždy ve **dvou dnech (pátek a sobota)**. Hlasování probíhá ve stálých volebních okrscích. Volit lze také v **zahraničí** na českých zastupitelských úřadech. Korespondenční volba ani volba **elektronickými prostředky není** v České republice zavedena. Podrobná úprava voleb je obsažena v zákoně č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky.

- Je možné volit i v zahraničí? **ano**
- Kdo vyhlašuje volby do PS? **prezident**
- Jsou volby do Parlamentu anonymní? **ano**
- Od kolika let je v ČR aktivní volební právo? **18 let**
- Je možné v ČR volit elektronicky? **ne**

3) Přiřaď politické strany k jejich zaměření.

Politickou stranou je organizace, kde se sdružují občané s podobnými politickými názory. Politické strany se dělí na:

- a) *levicové*   b) *pravicové*   c) *středové*

a) _____ - zaměřují se na rovnost občanů a snaží se zajistit stejnou životní úroveň,

b) _____ - zdůrazňují podporu jednotlivcům a snaží se o minimální zásahy státu do života občanů,

c) _____ - nejsou striktně vymezeny a zabývají se například o problémy regionálního, ekologického či náboženského charakteru.

4) Vyhledej názvy politických stran ČR a rozděl je na levicové, pravicové a středové. **příklady**

LEVICOVÉ	PRAVICOVÉ	STŘEDOVÉ
Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM)	Občanská demokratická strana (ODS) Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura (SPD) TOP 09	ANO 2011 (ANO) Česká pirátská strana (Piráti) Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL) Starostové a nezávislí (STAN) Strana zelených

5) Co znamená výraz mandát? Kde se můžeš s tímto pojmenováním setkat?

- a) veřejné, zpravidla slavnostní prohlášení
- b) pravomoce voleného funkcionáře, které mu byly svěřeny voliči
- c) snaha o genderovou korektnost
- d) soustava názorů a idejí

např: mandát poslance, senátora či ředitele školy; v TV často diskuze o „má k tomu (nebo nemá) mandát“ – zda má pravomoce o daném rozhodnutí či ne; dalším častým spojením je: rozdělení mandátů politickým stranám apod.

6) Odpověz na otázky. Pomoci může tabulka ČSÚ (Český statistický úřad).

Výsledky voleb a referend	
Prezident republiky	2013 2018
Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR	1996 1998 2002 2006 2010 2013 2017
Senát Parlamentu ČR	1996 1998 1999 2000 2002 2003 2004 2006 2007 2008 2010 2011 2012 2014 2016 2017 2018 Aktuální složení
Zastupitelstva krajů	2000 2004 2008 2012 2016
Zastupitelstva obcí	1990 1994 1998 2002 2006 2010 2014 2018
Evropský parlament	2004 2009 2014

- a) Jak dlouho trvá funkční období krajského zastupitelstva ČR? čtyři roky Zdroj: ČSÚ
- b) Po kolikáté se v roce 2014 konaly v ČR přímé volby do Evropského parlamentu? potřetí
- c) Ve kterém roce se očekávají další volby prezidenta ČR? 2023
- d) Jak dlouho trvá funkční období prezidenta republiky ČR? pět let
- e) Proč začaly volby do zastupitelstev krajů až v roce 2000? protože samosprávné kraje vznikly až v roce 2000
- f) Proč netrvalo funkční období Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR zvolené v roce 2010 celé čtyři roky? prezident Miloš Zeman podal žádost o rozpuštění Poslanecké sněmovny, ještě ten rok se volilo znovu

7) Systém voleb do Parlamentu ČR. Doplně vhodná slova z nabídky:

jednotlivci, 81, Poslanecké sněmovny, Senátu, 200, politické strany

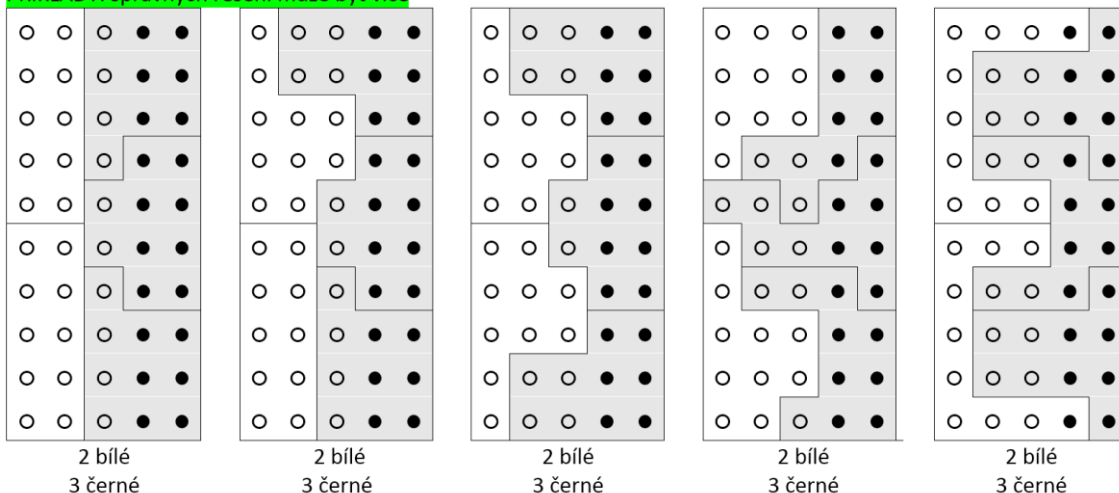
většinový systém – volby do Senátu Parlamentu ČR – 81 míst – volí se jednotlivci

systém poměrného zastoupení – volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR - 200 míst – volí se politické strany

- 8) Pojem „Gerrymandering“ označuje účelnou manipulaci hranic volebních obvodů při zachování přibližně stejné velikosti. Účelem je ovlivnění výsledků voleb ve prospěch jedné strany.

Úkol: Body ve čtverci představují voliče: 60 % chce volit bílou stranu a 40 % je pro černou stranu. Jak by si změnil hranice volebních obvodů obrázku D tak, aby volby nadpoloviční většinou vyhrála černá strana? Pamatuj, že každý okrsek musí mít dostatek obyvatel (minimálně 10 bodů) a musí se jednat o souvislé území. Příklady A, B, C představují výhru pro bílou stranu.

PŘÍKLADY: správných řešení může být více

Obyvatelstvo

1) Seřad' státy podle hustoty obyvatelstva (od nejvyšší po nejnižší hustotu).

Nabídka: *Nigérie, Austrálie, Belgie, Egypt, Indie*

údaje pro rok 2016

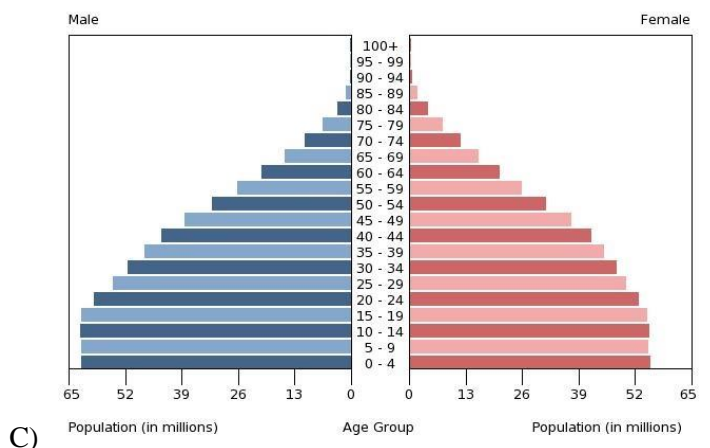
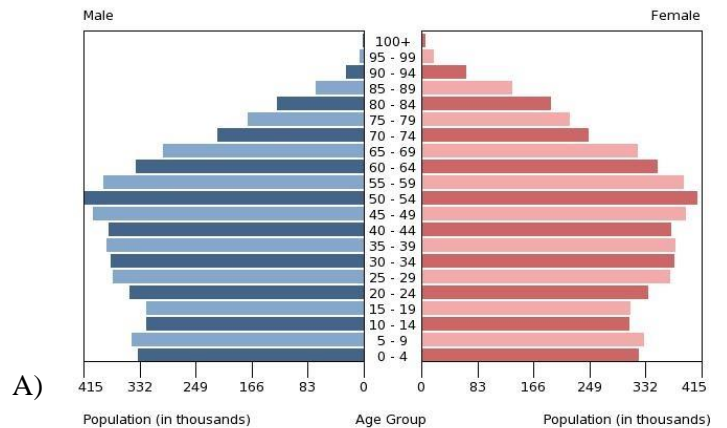
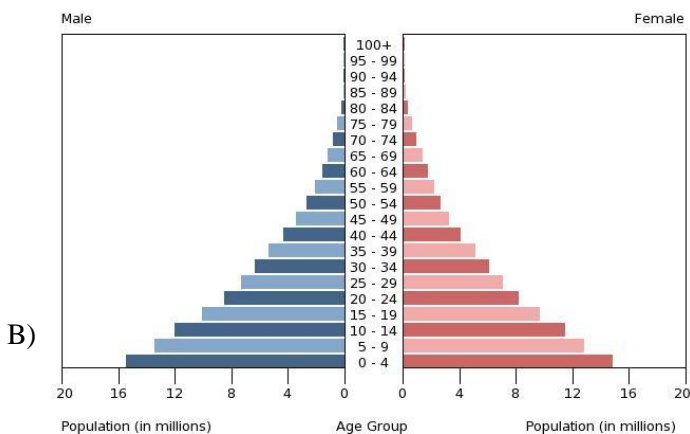
1. **Indie** (408/km²) 2. **Belgie** (375/km²) 3. **Nigérie** (212/km²) 4. **Egypt** (98/km²) 5. **Austrálie** (3,2/km²)

2) K jednotlivým státům přiřad' populační pyramidu věkové struktury obyvatelstva.

Nigérie - **B**

Indie - **C**

Belgie - **A**

zdroj: *The World Factbook 2018*

3) Zařad' populační pyramidy z předchozího cvičení k příslušnému typu:

- a) **progresivní**: B) **Nigérie**
- b) **stacionární**: C) **Indie**
- c) **regresivní**: A) **Belgie**

4) Vyhledej odpovědi na otázky z grafů prvního cvičení:

- a) Je v Indii více mužů či žen? **mužů**
- b) Ve které věkové kategorii je v Nigérii nejvíce obyvatel? **věk 0-4**
- c) Ve které věkové kategorii je nejvíce obyvatel v Belgii? **věk 50-54**
- d) Ve kterém/kterých z uvedených států se lidé málokdy dožijí důchodového věku (65 let)? **Nigérie**
- e) Zamysli se nad poslední otázkou. Proč myslíš, že lidé umírají před důchodovým věkem?
-

5) Práce se školním atlasem. Mapa přirozeného přírůstku obyvatel: (str. 26)

a) Které státy mají záporný roční přírůstek (3 příklady)? Co mohou tyto státy v budoucnu očekávat?

modře zbarveny; př: Rusko, Ukrajina, Estonsko, Litva, Lotyšsko

stárnutí populace, pokud nedojde k imigraci mladých obyvatel

b) Které státy mají naopak velmi vysoký roční přírůstek obyvatel? (3 příklady)?

oranžová až červená barva; př: africké státy (Niger, Burkina Faso, Madagaskar), Afghánistán

c) Který kontinent má celkově nejvyšší míru přirozeného přírůstku obyvatel? Proč? Zdůvodni.

Afrika; stále převládá rodinný model: muž pracuje, žena rodí a stará se o děti. Navíc se jedná o chudé oblasti a nemusí být dostupná ochrana proti početí.

6) V tabulce jsou údaje seřazené podle počtu obyvatel. Doplně ke každé hodnotě správný název státu z nabídky: Alžírsko, ČLR, Rusko, Singapur, Litva, Japonsko. V tabulce rovněž najdeš údaje o rozloze a hustotě. Chybějící údaje dopočítej. počet obyvatel/rozloha

	Stát	Počet obyvatel	Rozloha (km ²)	Hustota (obyv./km ²)
1.	Litva	2 823 859	65 300	43
2.	Singapur	5 888 926	719	8190
3.	Alžírsko	40 969 443	2 381 740	17
4.	Japonsko	126 451 398	377 915	335
5.	Rusko	142 257 519	17 098 242	8
6.	ČLR	1 379 302 771	9 596 960	148

Zdroj: The World Factbook 2018

7) Zakroužkuj pravdivá tvrzení.

a) Legalizace potratů nemá na vývoj obyvatelstva žádný vliv. NEPRAVDA

b) Úmrtnost v Africe je mnohonásobně vyšší jak v Austrálii a Oceánii. PRAVDIVÉ

c) Na zemi je aktuálně 6,5 miliard lidí. NEPRAVDA

d) Čína má zhruba 1,4 miliard obyvatel, Indie má 1,3 miliard a USA má 327 milionů a přitom je v pořadí třetím nejlidnatějším státem. PRAVDIVÉ

e) Do kategorie postproduktivního věku řadíme osoby na 65 let. PRAVDIVÉ

f) Poslední sčítání lidu, domů a bytů v ČR proběhlo v roce 2011. PRAVDIVÉ

g) Rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými se označuje jako přirozený přírůstek. PRAVDIVÉ

8) Odpověz na otázky.

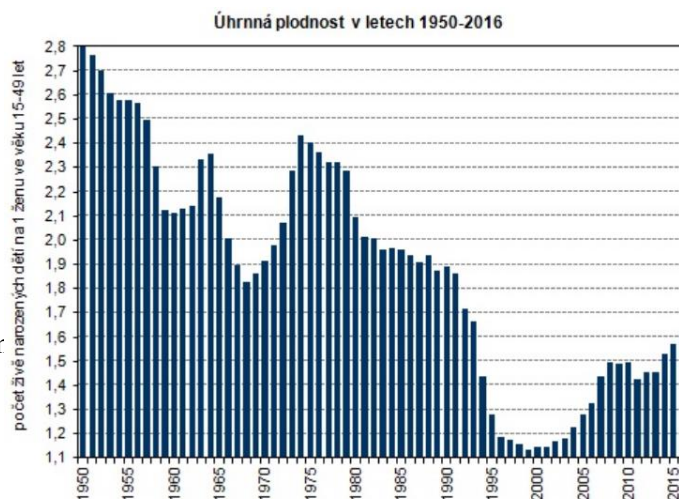
a) Co vyjadřuje úhrnná plodnost?

počet živě narozených dětí na 1 ženu ve věku 15-49 let

b) Jaký je minimální počet dětí narozených v průměru jedné ženě, aby byl zachován růst celkového počtu obyvatel (číslo)? 2,1

c) Proč došlo v ČR mezi roky 1955–1975 dvakrát k velkému snížení počtu narozených dětí?

dospělosti dosáhly ženy narozené po světových válkách (kdy se rodilo málo dětí)

zdroj: ČSÚ

Rasy, národy, jazyky

1) Najdi v přesmyčkách pojmy týkající se obyvatelstva. Poté pojmy svými slovy vysvětli.

S A R S M I U S : nadřazování/nenávist jedné rasy oproti jiným .

M A N O C I S L N I S U A : ideologie, klade důraz na společný původ.

A H A E R P D T I : politika rasové segregace čili zákonem stanovené oddělení ras.

M L T U L R I K U L U T A I S S M U : ideologie o společném soužití skupin s rozdílnou kulturou v rámci jednoho státu.

R I D A K I E M I N C S : rozdílný přístup k jedné skupině než ke skupině jiné.

I E M T K N U : skupina lidí, kterou spojuje společný původ, zvláštní kulturní znaky, jazyk, tradice a mentalita.

I. _____ rasismus _____, II. _____ nacionalismus _____, III. _____ apartheid _____

IV. _____ multikulturalismus _____, V. _____ diskriminace _____, VI. _____ etnikum _____

2) Poznáš světové jazyky?

Originál	Překlad	Jazyk
Żądam zwrotu pieniędzy.	Chci zpátky moje peníze.	poštiná
تلك من ببطء تكلم (takallam bibuṭ' min fadlak/ik)	Mluv prosím pomaleji.	arabština
Jeg har fått motorstopp. Hvor kan jeg finne service?	Auto má poruchu. Kde je autoservis, prosím Vás?	norština
你会讲英语吗? (ni chuej tiang jing-jü ma)	Hovoříte anglicky?	čínština
Disculpe, no entiendo.	Promiňte, nerozumím.	španělština
すみません (Sumimasen)	Omlouvám se/Promiňte.	japonština
Vous pouvez le répéter s'il vous plaît.	Můžete to zopakovat, prosím.	francouzština
Negyed három múlt öt perccel.	Je čtvrt na tři a pět minut.	maďarština
Спокойной ночи	Dobrou noc.	ruština

3) Proč se v některých afrických státech běžně hovoří evropskými jazyky? Napiš 3 příklady.

bývalé kolonie – převzali jazyk dobyvatelů _____

příklady: např. Mali, Niger, Guinea (francouzština) _____

4) Přečti si text a slova, která jsou vynechána dopiš podle čísla v závorce do křížovky. V tajence je ukryt neoficiální název asijského státu, ve kterém dochází k masakrování neuznané etnické skupiny Rohingyů.

Některé národy nemají vlastní stát a žijí na území jiného státu. V Evropě jsou to například (1), kteří žijí při západním okraji Pyrenejí, na hranicích Španělska a Francie. Mají vlastní jazyk i vlajku. Na opačném okraji Pyrenejí žije ještě jeden národ bez vlastního území. (2)

jsou soustředěni především podél východního pobřeží a jsou součástí španělského království. V současné době probíhají protesty bojující za úplnou nezávislost.

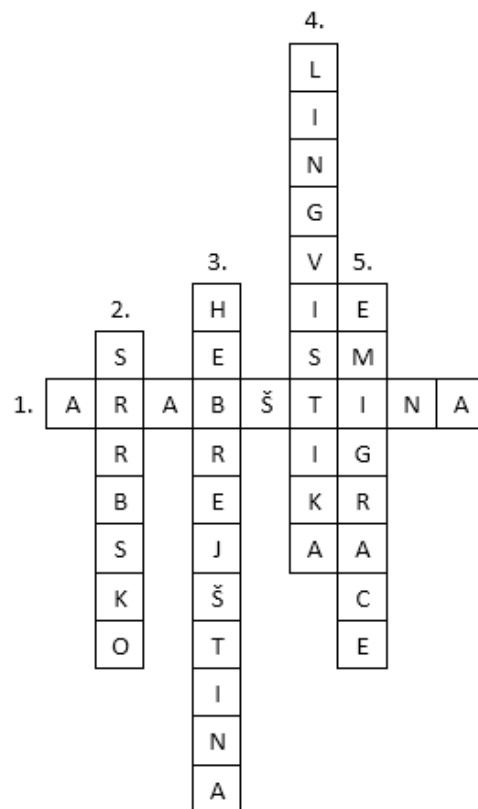
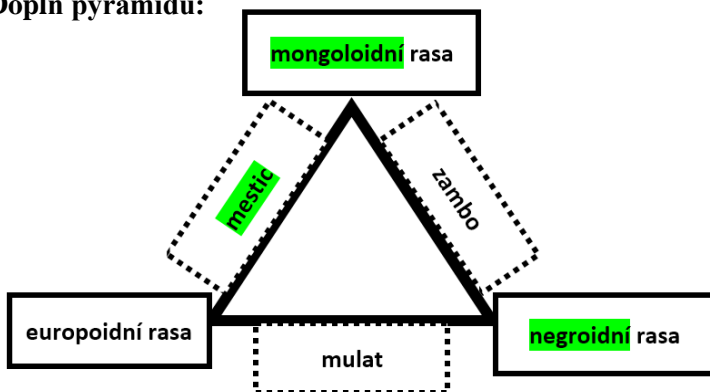
Před tím, než Evropané vtrhli do Afriky, měly

domorodé kmeny své vlastní hranice a kulturní uskupení. Po umělém vytyčení hranic tak došlo k narušení původních vazeb a mnohé skupiny byly roztrženy na menší části. Příkladem mohou být (3) ze severu Afriky, nízcí (4) ze střední Afriky, známí také jako pralesní lidé, z Keni a Tanzanie bojovní (5) a na jihu Sanové (známí pod názvem Křováci).

			1.	B	A	S	K	O	V	É
2.	K	A	T	A	L	Á	N	C	I	
3.	B	E	R	B	E	Ř	I			
4.	P	Y	G	M	E	J	O	V	É	
			5.	M	A	S	Á	J	O	V

5) Napiš tři africké státy s převahou europoidní rasy: př: **Egypt, Alžírsko, Maroko.**

6) Doplň pyramidu:

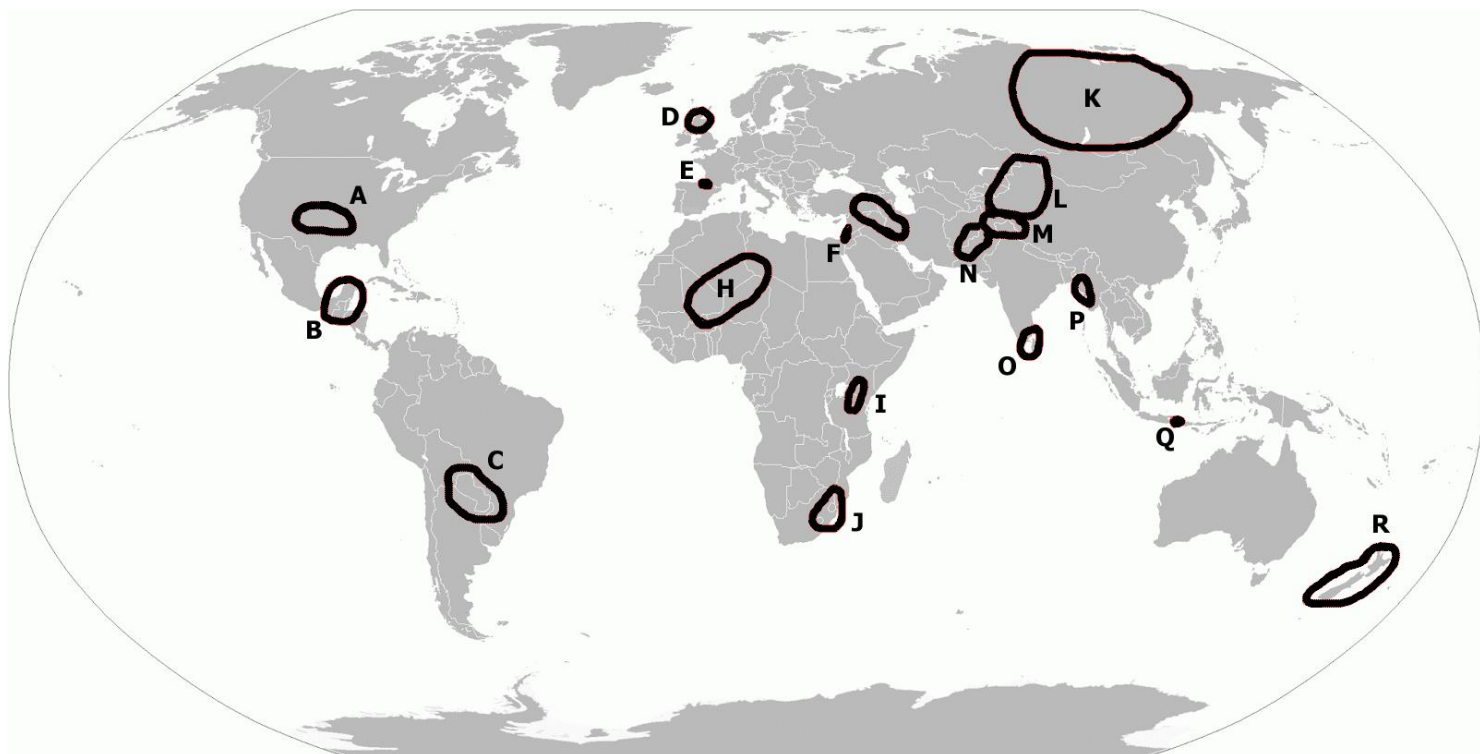

7) Doplň křížovku:

1. V roce 2017 se mezi pět nejrozšířenějších jazyků řadily: čínština, španělština, angličtina, _____ a hindština.
2. Evropský stát, který používá azbuku (abeceda).
3. Židovský jazyk.
4. Věda zkoumající jazyky.
5. Stěhování ze země původu do jiné země.

8) V mapě jsou zakresleny přibližné hranice oblastí určitých etnických skupin. Přiřaď správně nabízené možnosti. Pozor, tři jsou navíc.

V	Velšané	M	Kašmířané	K	Jakuti	Q	Balinésané
G	Kurdové	F	Palestinci	N	Paštúnové	I	Katalánci
L	Ujgurové	D	Skoti	P	Rohingyové	O	Tamilové
E	Baskové	J	Zulové	H	Tuaregové	R	Maorové
S	Šerpové	A	Komančové	B	Mayové	C	Guaraníové

Náboženství

1) Doplň tabulku pojmy a symboly z nabídky: ISLÁM, BUDHISMUS, HINDUISMUS, SIKHISMUS

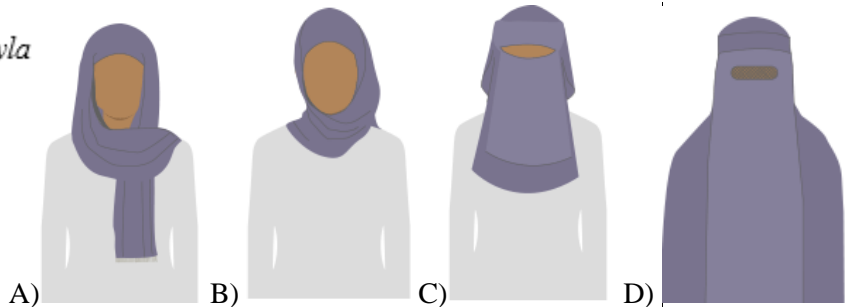

synagoga, karma, Vatikán, Korán, papež, Japonsko, Bible, mešita, Ganga, protiklady

1	2	3	4	5	6	7	8
e	a		b	c	d		
HINDUISMUS	JUDAISMUS	BUDHISMUS	TAOISMUS	KŘEŠŤANSTVÍ	SIKHISMUS	ISLÁM	ŠINTOISMUS
reinkarnace	Jeruzalém	karma	Čína	Vatikán	Guru Nának	halal	Japonsko
Ganga	synagoga	Buddha	protiklady	papež	dýka kirpan	Korán	animismus
Krišna	košer	Dalajláma	Lao-c'	Bible	turban	mešita	brána Torii

2) S vírou souvisí i konkrétní typy oděvů, speciálních pomůcek či rituálů. Poslední dobou je v Evropě ožehavým tématem zahalování hlavy muslimských žen. Poznáš, vybrané typy zahalování šátkem?

možnosti: hijáb, burka, nikáb, shayla

pořadí: shayla, hijáb, nikáb, burka

3) Odpovědi zapiš do obrázku hada:

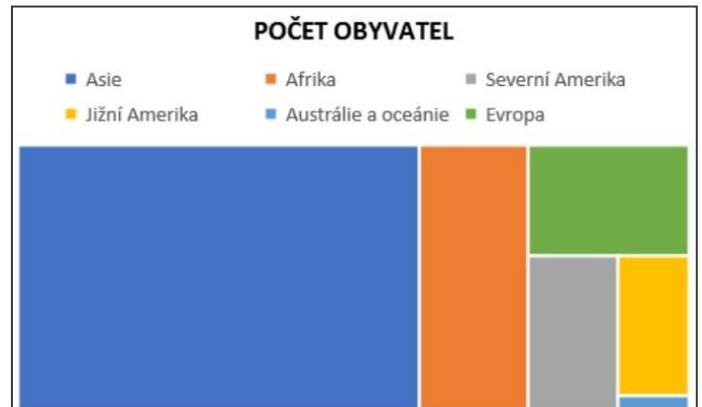
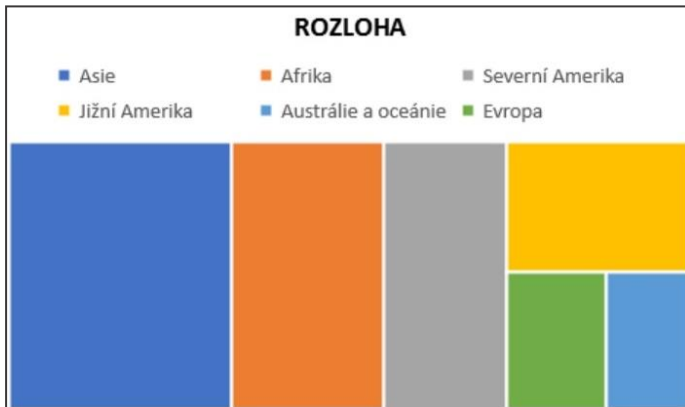
- Náboženství, které uctívá jednoho boha se odborně nazývá.
- Křesťanství zahrnuje několik odlišných směrů. Věřící tak mohou být například: _____, _____ či _____.
- Křesťanství je nejrozšířenějším náboženstvím. Které náboženství je v pořadí druhé nejrozšířenější?
- Mezi povinnosti muslima patří Hadždž, což je arabský výraz pro pouť do svatého města _____.
- Početnější skupinu muslimů tvoří _____, kteří po smrti Mohameda zvolili za jeho nástupce Abú Bakra.
- Judaismus uznává z Bible pouze starší hebrejskou část tzv. _____.

E	I	S	M	U	S	K	A	T	O	L	Í	C	I	P	R	O	T	E	N
T																		S	O
O	I	Í	N	V	A	L	S	O	V	A	R	P	I	T	N	A	T		K
N	S																		Á
O	L																		Z
M	Á	M	M	E	K	K	A	S	U	N	N	I	T	É	S	T	A	R	Ý

Rozmístění obyvatelstva

- 1) Pomocí tabulky vyplň prázdné legendy a grafy barevně vybarvi (pokud máš černobílou verzi).

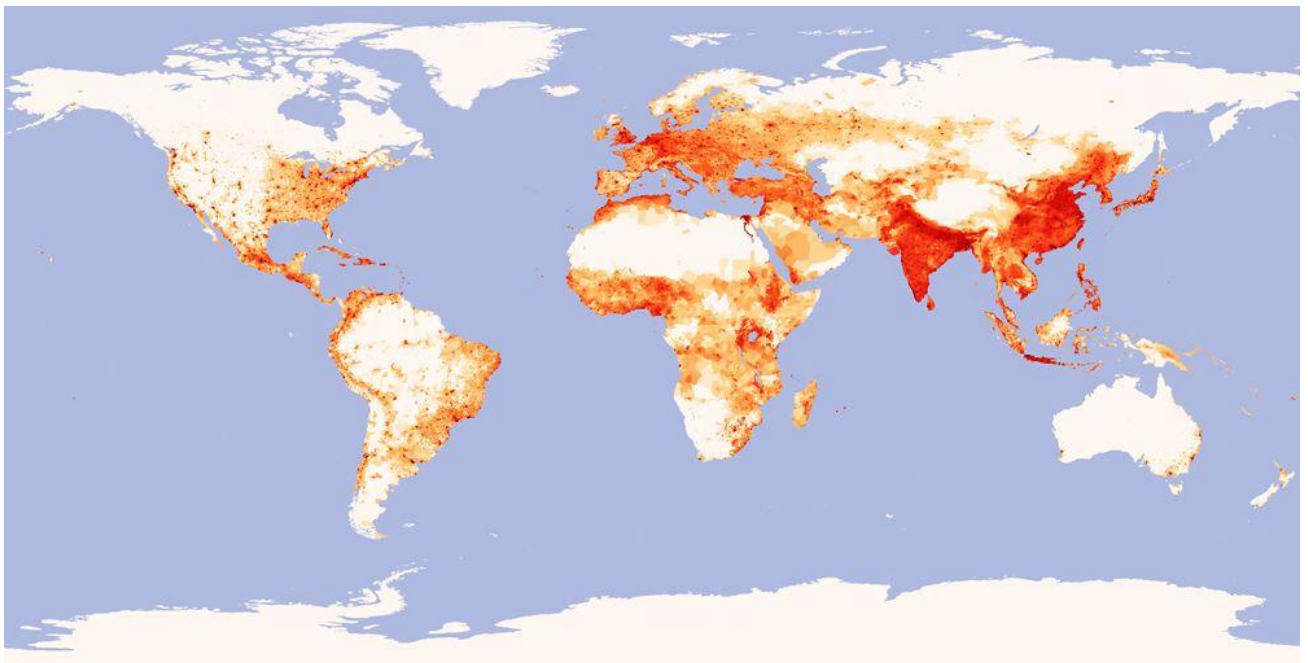
SVĚTADÍL	ROZLOHA (km ²)	POČET OBYVATEL (mil.)
Afrika	30 370 000	1220
Asie	44 579 000	4 463
Austrálie a Oceánie	8 526 000	41
Evropa	10 180 000	742
Severní Amerika	24 709 000	579
Jižní Amerika	17 840 000	423

- 2) Je více obyvatel na severní polokouli nebo na jižní? Proč si myslíš, že to tak je? Zdůvodni.

severní; např.: více pevniny na severu aj

- 3) Prohlédni si pořádně mapu. Najdi společné znaky rozmístění obyvatelstva.

např: starý kontinent (Evropa) je hustě osídlen – historie; převládá celosvětový trend hustého osídlení při pobřeží

(jídlo, práce, rekreace); prázdná Antarktida, Grónsko, Aljaška, severní Kanada, střed Austrálie; Indie je celá

osídlená – nemají kam expandovat; ČLR má obyvatelstvo natěsnané u východního pobřeží a Tibetská náhorní

plošina je víceméně pustá – těžké podmínky pro život; a další

4) Napiš důvody, které podle tebe ovlivňují migraci obyvatelstva.

Např. ekonomická situace, úroveň zdravotnictví, jiní členové rodiny se odstěhovali, válka, aj.

5) S pomocí Školního atlasu najdi města s počtem obyvatel nad 10 milionů a jejich názvy, včetně názvů států, ve kterých se nacházejí, vepiš do tabulky. Vyber města z různých světadílů. atlas str. 26-27, příklady

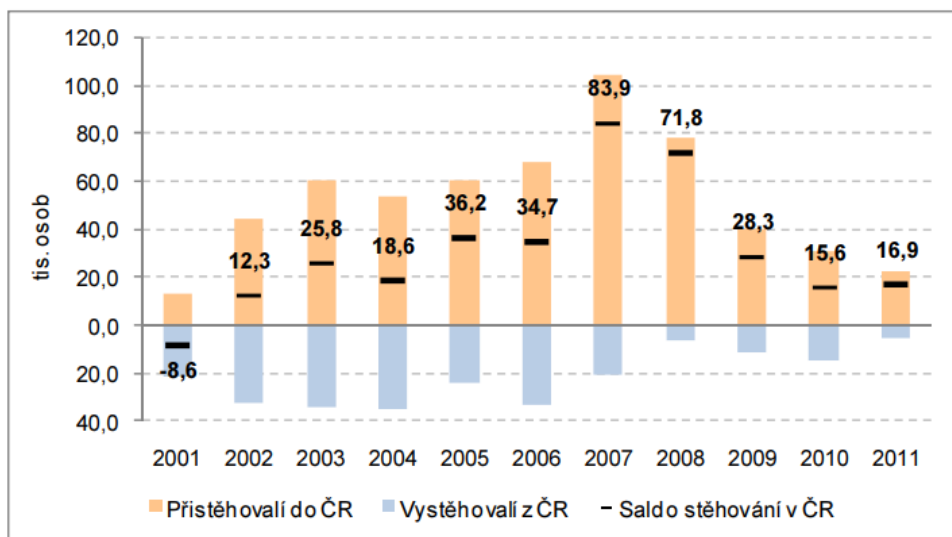
Město	Stát	Město	Stát
Bogota	Kolumbie	Lagos	Nigérie
Rio de Janeiro	Brazílie	Kapské město	JAR
Los Angeles	USA	Dháka	Indie
Paříž	Francie	Teherán	Írán
Istanbul	Turecko	Manila	Filipíny

6) Odpověz na otázky.

Migrace v České republice

V roce 2011 změnilo v České republice obec bydliště 231,7 tis. osob. V průběhu let 2001 – 2011 se mezi obcemi ČR přestěhovalo 2,4 mil obyvatel ČR. Tyto osoby nadále zůstávají na území ČR, významně však působí na změnu složení obyvatel na nižších úrovních územního členění. **Obrat zahraniční migrace (přistěhovalí do ČR a vystěhovalí z ČR)** byl v roce 2011 28,3 tis. osob. Migrační aktivita přes hranice republiky je v posledních letech snižována. V celém období 2001 – 2011 byl obrat migrace v ČR 814,0 tis. osob, každoročně tak došlo k proměně 74,0 tis osob z celkového počtu 10,5 mil. obyvatel České republiky. Vzhledem k odlišným charakteristikám bydlicích a stěhujících se osob **dochází ke změnám struktury obyvatel ČR** i menších územních celků, kde migrační aktivita působí na změny ve složení obyvatel ještě výrazněji.

Složení **vnitřního stěhování (změna obce bydliště v ČR)** podle prostorového typu se dlouhodobě nemění. V roce 2011 bylo 63,9 % stěhování uskutečněno v rámci jednoho kraje, **přes hranici kraje se stěhovalo 36,1 % stěhujících se v rámci ČR.** Počet přestěhovaných uvnitř Prahy není do těchto souhrnných údajů zahrnut, neboť se jedná o změnu trvalého bydliště v rámci jedné obce. zdroj: ČSÚ

Graf č. : Zahraniční migrace v ČR v letech 2001 – 2011, Zdroj: ČSÚ

- a) Co znamená pojem vnitřní migrace? **pohyb obyvatel v rámci hranic daného státu**
- b) Ve kterém roce se do ČR přistěhovalo nejvíce lidí? **2007**
- c) Stěhuje se v ČR průměrně více jak 50 % obyvatel přes hranice kraje? **ne, 36,1 % za periodu 2001–2011**
- d) Co znamená pojem migrační saldo? **rozdíl mezi počtem imigrantů a emigrantů**
- e) Ve kterém roce převažovala emigrace nad imigrací? **2001**
- f) Kolik obyvatel ČR změnilo v rámci periody 2001–2011 své bydliště? **231 700 osob**

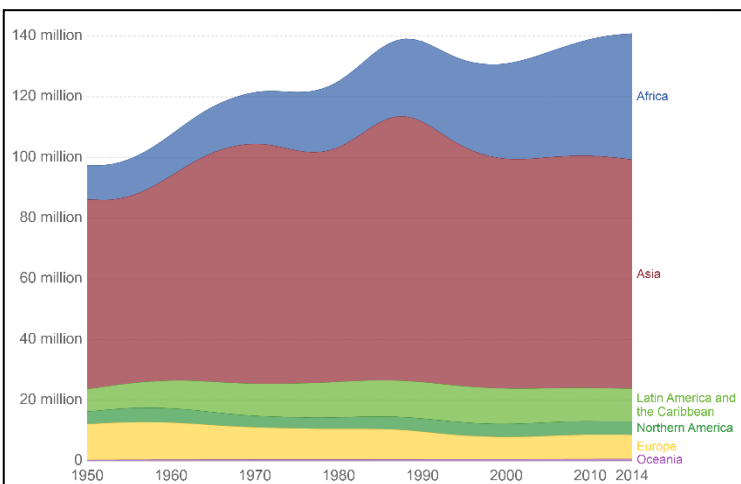
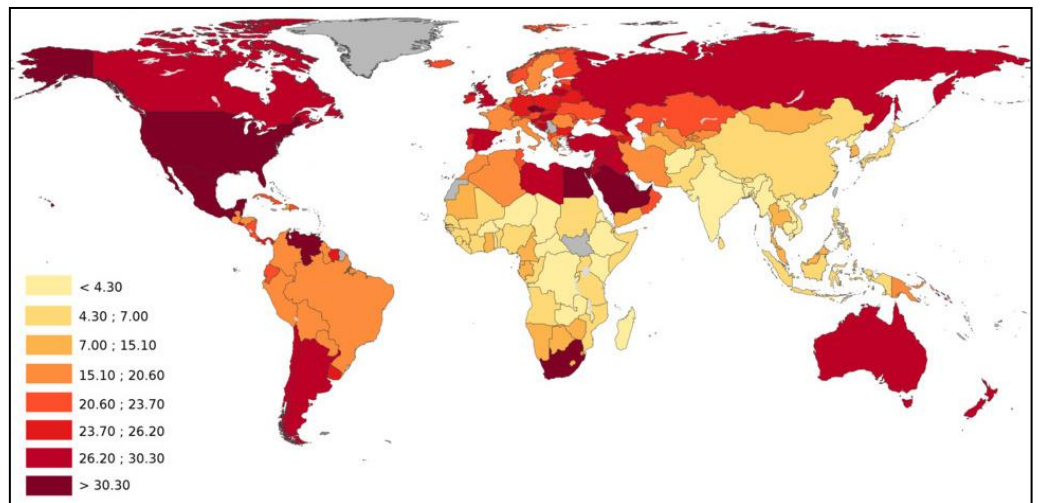

Klasifikace států z různých hledisek

1) Státy jsou neustále hodnoceny a porovnávány. K uvedeným mapám a grafům doplň z tabulky odpovídající nadpis. Vždy jen jedna možnost je správná.

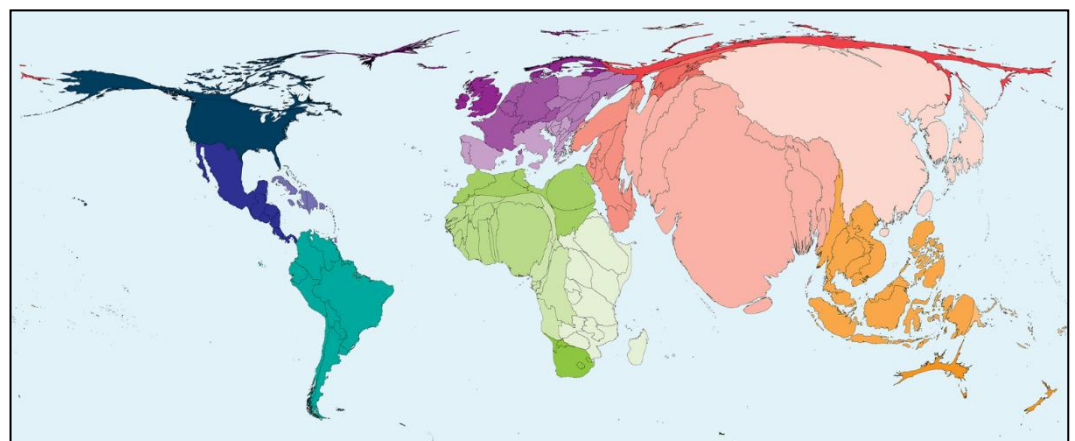
Lidé nakažení HIV/AIDS (počet osob), rok 2017	B	Roční přírůstek obyvatel v letech 1950–2014	
Výdaje na zbrojení (% HDP), rok 2016		Státní zřízení, rok 2017	
C	Počet obyvatel na km ² , rok 2018	Porodnost (na 1000 obyvatel), 2016	
Uživatelé internetu (na 100 obyvatel), rok 2016		Světelný smog (poměr k přírodnímu jas), rok 2017	
A	Počet dospělých trpících obezitou (%), rok 2017	D	Dětská úmrtnost do věku pěti let (%), v letech 1800–2015
Míra demokracie, rok 1950		Stáří obyvatel, rok 2016	
E	Počet nukleárních hlavic, v letech 1950–2014		Průměrný věk, v letech 1950–2014
Hrubý domácí produkt (HDP), rok 2016	F	Dětská úmrtnost do věku pěti let (%), rok 2017	

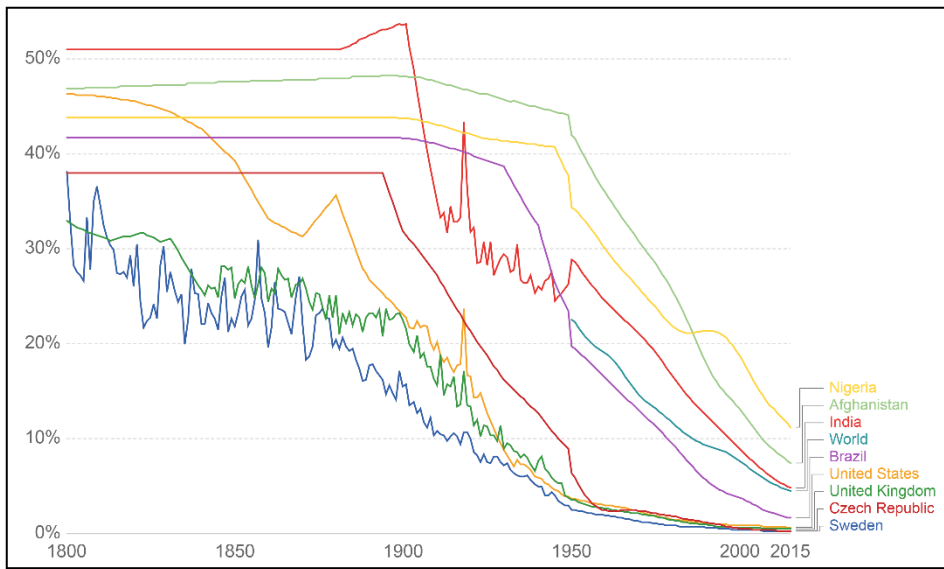
A _____

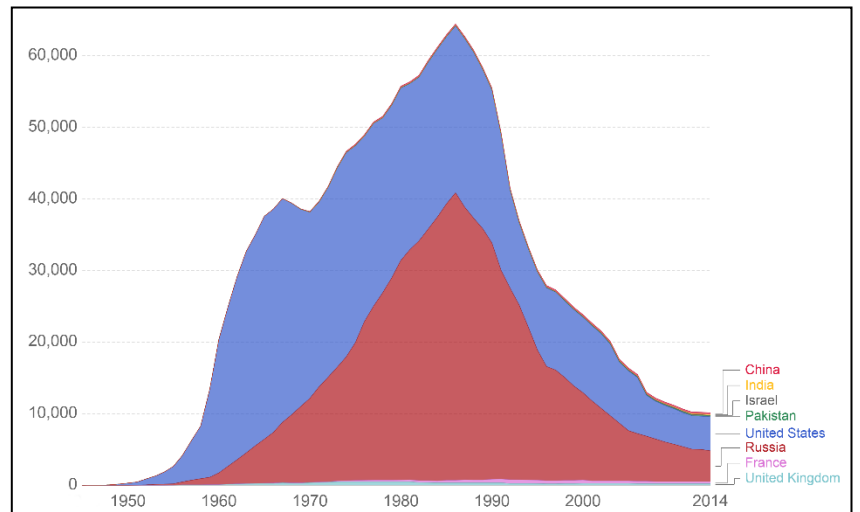
B _____

C _____

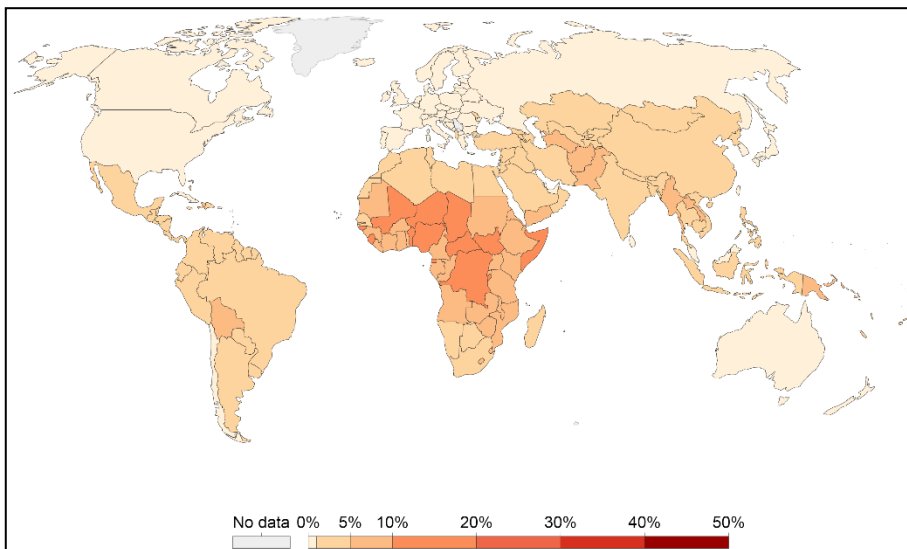

D _____

E _____

F _____

2) Při klasifikaci států se můžeš setkat se zkratkami HDP a HDI. Co znamenají?

HDP: **Hrubý domácí produkt** – anglicky Gross Domestic Product (GDP). Jedná se o peněžní vyjádření výkonnosti ekonomiky.

HDI: **Index lidského rozvoje** - Human development index (HDI). Jedná se o statistický ukazatel životní úrovně, který zahrnuje například délku očekávaného věku dožití či vzdělání. Nejnížší hodnoty mají dlouhodobě africké státy.

Mezinárodní organizace

1) Proč je výhodná vzájemná spolupráce mezi státy?

př. výhodnější podmínky, něco za něco, může mít zájmy politické, ekonomické, celní, vojenské či jiné

2) Jedním slovem vysvětlí pojmy:

integrace – **sjednocení, ucelení**

transformace – **přeměna, přetvoření**

3) Prohlédni si symboly významných mezinárodních organizací a spoj je s názvem organizace. Ke každé organizaci na internetu vyhledej celkový počet členů a jednu zajímavou informaci.

řešení: 1M, 2B, 3D, 4L, 5K, 6I, 7F, 8E, 9J, 10A, 11H, 12N, 13C, 14G

1. **APEC** – Asijsko-tichomořská hospodářská spolupráce

2. **ASEAN** – Sdružení národů Jihovýchodní Asie

3. **EU** – Evropská unie

4. **Liga arabských států**

5. **MERCOSUR** - Společný trh jihu

6. **NAFTA** – Severoamerická zóna volného obchodu

7. **NATO** – Severoatlantická aliance

8. **OAS** - Organizace amerických států

9. **OECD** – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

10. **OPEC** – Organizace zemí vyvážejících ropu

11. **OSN** - Organizace spojených národů

12. **Rada Evropy** – demokracie a lidská práva, sídlo Štrasburk

13. **SOS dětské vesničky**

14. **SRC** - Světová rada církví

4) Ve kterých organizacích z předchozího cvičení je ČR členem nebo daná organizace v ČR působí?

3D, 7F, 9J, 11H, 12N, 13C, 14G (13C je nestátní organizace, takže nemá členské státy, ale může v nich působit).

OSN

1) Dopln' slova z nabídky do textu: nadpoloviční, jeden, pět, generální tajemník, nezabránila, míru, politickou, rok, Valné shromáždění, Rada bezpečnosti, Charta, United Nations, League of Nations.

Po první světové válce byla Evropa hospodářsky i politicky rozvácná. Státy měly snahu zamezit vzniku dalších válek a toužily po řešení sporů mírovou cestou. S tímto cílem byla založena organizace Společnost národů (**League of Nations**), která na počátku sdružovala téměř 40 států a každým rokem nabírala nové. Bohužel se organizačně ukázala jako nedostatečně silná a nejednotná v rozhodování a **nezabránila** agresivním okupacím probíhajícím jak v Evropě, tak i jinde po světě. Propukla tak druhá světová válka, která v Evropě skončila roku 1945.

V návaznosti na Společnost národů došlo roku 1945 v San Francisku k založení Organizace spojených národů (**United Nations**). Mezi 51 zakládajícími členy bylo i Československo. V současné době (rok 2018) organizace spojuje celkem 193 členů. Jedná se o největší **politickou** organizaci svrchovaných států. Mezi základní úkoly patří udržování mezinárodního **míru** a dodržování zásad rovnoprávnosti a sebeurčení národů. Důležitým dokumentem je **Charta** OSN, která stanovuje zásady a cíle spolupráce mezi členskými státy.

Nejvyšším orgánem je **Valné shromáždění**. Všichni členové OSN jsou zde zastoupeni a každý stát má právě **jeden** hlas. O důležitých otázkách rozhoduje dvoutřetinová většina, například přijetí nového členu či stanovení rozpočtu. Méně zásadní otázky pak rozhodne **nadpoloviční** většina hlasů. V čele shromáždění stojí předseda, jehož funkční období trvá **rok**. V letech 2002–2003 měla Česká republika v předsednictví svého zástupce Jana Kavana. V současné době (2018–2019) je předsedkyně Valného shromáždění z Ekvádoru.

Druhým podstatným orgánem je **Rada bezpečnosti**, která přijímá rezoluce závazné pro všechny státy. Počet členů je 15, z toho jen **pět** jich je stálých (Čína, Francie, Rusko, USA a Velká Británie). Zbývajících 10 je voleno Valným shromážděním a to na 2 roky. Zasedání jsou nepravidelná, schůze jsou svolávány podle potřeby.

Hlavou sekretariátu OSN je **generální tajemník**, který má k dispozici mezinárodní úředníky a který předkládá Valnému shromáždění či jiným orgánům OSN témata k projednání. Mimo jiné zajišťuje chod všech orgánů OSN, vyjednává dohody mezi státy a zároveň je i obhájcem.

2) Přiřad' k sobě hlavní orgány OSN a jejich funkce.

Poručenská rada, Mezinárodní soudní dvůr, Sekretariát OSN, Ekonomická a sociální rada (ECOSOC), Rada bezpečnosti, Valné shromáždění

Ekonomická a sociální rada (ECOSOC)

- projednávání otázek obchodu, dopravy, hospodářského rozvoje a sociálních otázek
- snaha o lepší životní úroveň, zaměstnanost, ekonomický a sociální rozvoj
- řeší sociální a zdravotnické otázky, posiluje mezinárodní spolupráci v kultuře a vzdělávání

Rada bezpečnosti

- projednává situace, které by mohly vést ke vzniku mezinárodních konfliktů
- navrhuje metody a podmínky smíru
- dokud i jediný z pěti stálých členů hlasuje proti, rezoluce schválena není (tzv. právo veta)

Sekretariát OSN

- poskytování služeb ostatním orgánům OSN
- realizace rozhodnutí členských států
- organizuje mezinárodní konference
- sídlo v New Yorku

Ekonomická a sociální rada (ECOSOC)

- projednávání otázek obchodu, dopravy, hospodářského rozvoje a sociálních otázek
- snaha o lepší životní úroveň, zaměstnanost, ekonomický a sociální rozvoj
- řeší sociální a zdravotnické otázky, posiluje mezinárodní spolupráci v kultuře a vzdělávání

Valné shromáždění

- zabývá se problematikou ozbrojených konfliktů a odzbrojení
- vede otázky o udržitelném rozvoji a lidských právech
- rozhoduje o výši příspěvků členských států do rozpočtu OSN a o jejich využití

Mezinárodní soudní dvůr

- řeší například spory o hranice území
- všechny rozsudky jsou konečné a neodvolatelné
- sídlo v Paláci míru v Haagu
- mohou před něj předstoupit pouze státy, ne jednotlivci

3) **Kontrolní otázky. Pokus se nedívat na předchozí dvě cvičení.**

- i) Co znamená zkratka OSN? **Organizace spojených národů**
- j) Jak zní název OSN v angličtině? **United Nations**
- k) Kdy oficiálně OSN vznikla? **1945**
- l) Kolik je aktuálně členů OSN? **193**
- m) Patří mezi členy i ČR? **ano**
- n) Z jaké země pochází aktuální předseda/předsedkyně Valného shromáždění OSN (2018–2019)? **Ekvádor**
- o) Co je úkolem Rady bezpečnosti? **přijímání rezolucí závazných pro všechny státy, navrhuje metody a podmínky smíru, aj.**
- p) Která organizace předcházela OSN? **Společnost národů (League of Nations)**

4) **Které země nejsou členem OSN?**

nečlenské země OSN – **Vatikán, Palestina, Kosovo**

5) **Podtrhni oficiální jazyky OSN? Nápověda: je jich šest.**

angličtina, arabština, čeština, **čínština**, svahilština, němčina, **francouzština, ruština**, portugalská, **španělština**.

6) **Pokus se vysvětlit jaké jsou cíle uvedených fondů a přidružených organizací OSN.**

WHO	Světová zdravotnická organizace	př: snaha o vyšší úroveň zdraví a dosažení zdravotnické péče, monitoring infekčních nemocí (malárie, AIDS, obrna aj.), pomohla zredukovat prave neštovice
UNICEF	Dětský fond OSN	př: očkování dětem, zajištění pitné vody a jídla, poskytnutí moskytiér, vzdělávání, stavba ško
WFP	Světový potravinový program	př: podpora lokálních pěstitelů, podpora malých pěstitelů, snížení hladomorů, působí zejména v Africe, střední Americe a jihovýchodní Asii
OPCW	Organizace pro zákaz chemických zbraní	př: snaha o nevyužívání, ale i kompletní zničení chem. zbraní, pomoc obětem, snaha o penalizace a potrestání států, které použily chemické zbraně
WTO	Světová obchodní organizace	př: dohoda o clech, snaha o stírání obchodních bariér, dohody mezi státy, vyjednávání
FAO	Organizace pro výživu a zemědělství	př: potraviny a pitná voda pro rozvojové státy, snaha o podporu soběstačnosti, dostatek pitné vody a inovace pro vyšší výnos, metody proti erozi
IMF	Mezinárodní měnový fond	př: členy nejsou všechny státy OSN, vyvážený růst měn, podpora univerzálních platebních systémů, vyrovnání měnových bilancí
UNESCO	Organizace OSN pro vědu a kulturu	př: snaha o vzájemné poznání kultur, zvyků a spolupráce v oblasti vědy, součástí je také seznam památek UNESCO
UNDP	Rozvojový program OSN	př: hledá nové technologie, podporuje udržitelný rozvoj, proti chudobě, kvalitní vzdělání, klimatické změny, stírání nerovnost, čistá voda a hygiena, genderová rovnost

7) **Doplň křížovku.**

- g) OSN i někteří její pracovníci získali _____ cenu míru.
- h) Roku 2017 na následky _____ zemřel téměř milion lidí.
- i) Dětská _____ se v současnosti týká přibližně 220 milionů dětí.
- j) Roku 1992 bylo na seznam UNESCO zapsáno historické centrum města _____.
- k) Jedním z úkolů fondu UNICEF je snížení _____ úmrtnosti.
- l) OSN určila 22. 3. jako den _____.

a	N	O	B	E	L	O	V	U
b			A	I	D	S		
c		P	R	Á	C	E		
d			T	E	L	Č		
e		D	Ě	T	S	K	É	
f	V	O	D	Y				

Tajenka: **OSN má k dispozici mírové síly** (tzv. Modré **barety**) – zasahovaly například v Chorvatsku a Bosně a Kypru

EU

1) Seřad' události od nejstarší po nejnovější. Pořadí: E, B, D, A, F, C

- G. Amsterodamská smlouva (začlenila dohodu o Schengenském prostoru)
- H. Římské smlouvy - Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom) a Evropské společenství hospodářství (EHS)
- I. Lisabonská smlouva (prezident ČR požadoval výjimku)
- J. Maastrichtská smlouva - Evropská unie (EU)
- K. Pařížská smlouva - Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)
- L. Niceská smlouva (snaha zjednodušit systém unijních institucí)

2) Podle čeho jsou pojmenovány unijní smlouvy?

podle města, ve kterém byly podepsány

3) Do tabulky dokresli barvy vlajek a dopiš názvy členských států EU.

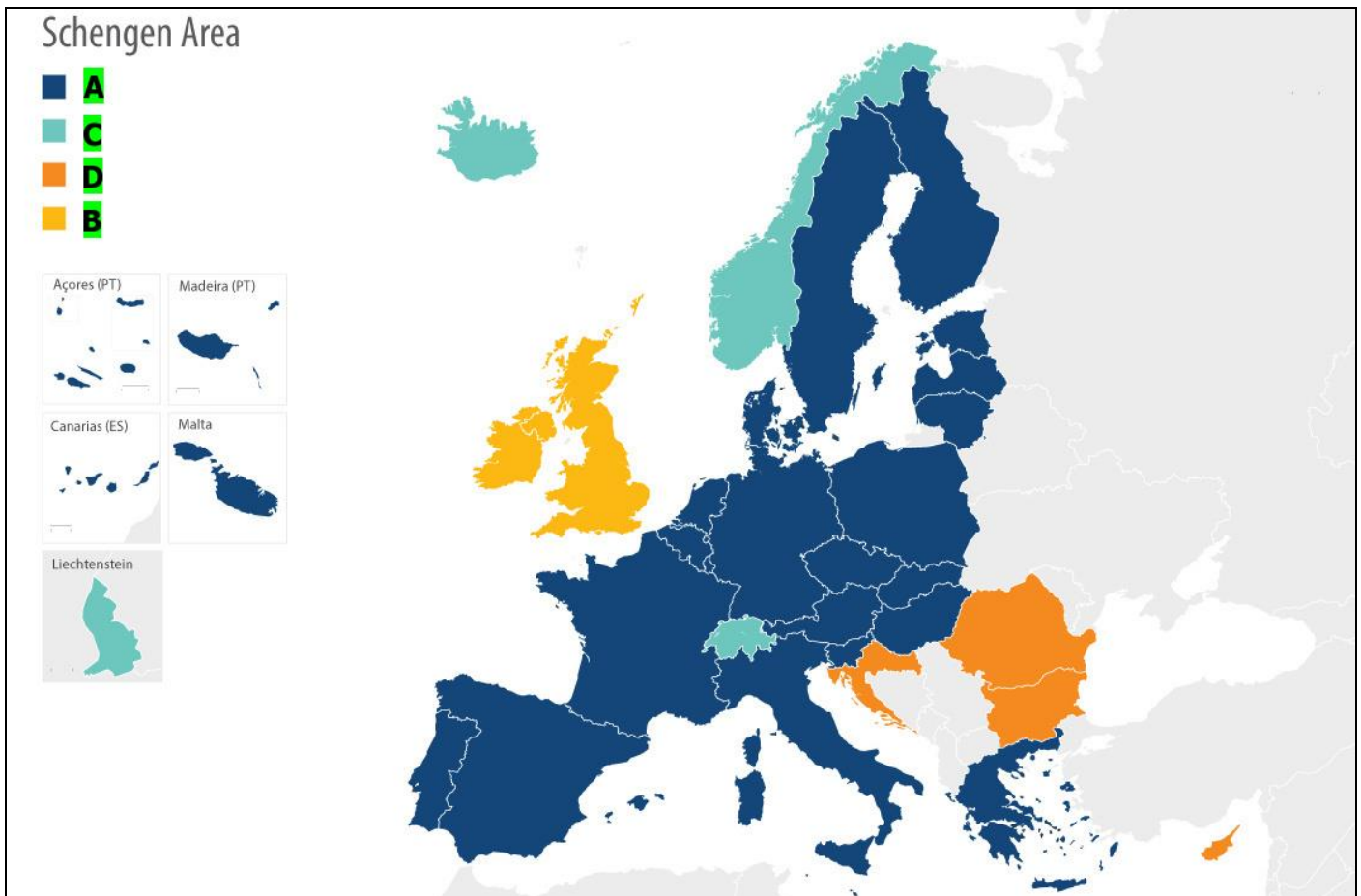
1958				Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko
				
1973				Dánsko, Irsko, Spojené Království
1981				Řecko
1986				Portugalsko, Španělsko
1995				Finsko, Rakousko, Švédsko
2004				Česko, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko
				
				
2007				Bulharsko, Rumunsko
2013				Chorvatsko

4) **Rozhodni, zda je tvrzení pravdivé či ne.**

- g) Členy EU jsou svrchované státy, které ale část své suverenity dobrovolně sdílejí..... ANO/NE
h) Členem EU může být pouze demokratický stát. .... ANO/NE
i) Členem EU jsou všechny evropské státy. .... ANO/NE
j) EU prosazuje decentralizaci státní moci. .... ANO/NE
k) Motto Evropské unie v češtině zní „Jednotná v rozmanitosti“ ..... ANO/NE
l) Obyvatelé Spojeného království si v referendu zvolili odchod z EU..... ANO/NE (Brexit)

5) **Přiřaď správně popisky do legendy:**

- E. členské státy EU, které **jsou** součástí Schengenského prostoru,
F. členské státy EU, které **nejsou** součástí Schengenského prostoru,
G. **nečlenské** státy EU, které **jsou** součástí Schengenského prostoru,
H. členské státy EU, které **nejsou** součástí Schengenského prostoru, ale jsou kandidáty.

6) **Co umožňuje Schengenský prostor? Jaké jsou jeho výhody a nevýhody?**

Volný pohyb obyvatel, zboží, aut... bez nutnosti pasové kontroly na **vnitřních hranicích**. Výhodou je např.: zrychlení dopravy, ekonomiky, menší zdržení na hranicích. Nevýhodou např.: anonymní pohyb obyvatel přes hranice, ztráta kontroly nad migrací, pašování at.

7) **Pro lepší ekonomickou integraci byla zavedená společná měna euro. Které členské státy EU stále měnu nepřijaly? Jaké jsou výhody jednotné měny?**

mimo eurozónu: Bulharsko, Česko, Chorvatsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Švédsko

+ nejsou problémy s výkyvy směnných kurzů, lépe se obchoduje mezi podniky jiných států, usnadňuje cestování,

stabilnější ekonomika, silnější měna, když je zapojeno více stabilních států

8) Odpověz na otázky:

Turecko chce být plnohodnotným členem Evropské unie, uvedl Erdogan

Pro Turecko zůstává strategickým cílem plné členství v Evropské unii. Prohlásil to v pondělí turecký prezident Recep Tayyip Erdogan v bulharské Varně před svou večerní schůzkou s vrcholnými představiteli EU. Šéf Evropské rady Donald Tusk před pracovní večeří uvedl, že doufá ve znovuoobnovení dialogu s Ankarou.

„Budeme pokračovat v cestě k naplnění našeho cíle, kterým je plné členství v EU,“ řekl Erdogan novinářům před schůzkou, jíž se účastní také předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker a bulharský premiér Bojko Borisov za zemi, která nyní EU předsedá.

Vztahy EU a Turecka byly v předchozích měsících napjaté. Například Juncker loni v září v Evropském parlamentu řekl, že Turecko se v dohledné době nestane členem EU a že Ankara se už dlouho vzdaluje Evropě mílovými kroky. Erdogan loni několikrát prohlásil, že Ankara se bez unie obejde.

Bulharský premiér Borisov v pondělí uvedl, že dobré vztahy s Tureckem jsou důležité pro zvládnutí přílivu migrantů, který v posledních letech působil EU značné problémy. Právě díky migrační dohodě s Ankarou z března 2016 se podařilo zastavit masový příliv běženců z Blízkého východu do Evropy přes Balkán. EU za to Turecku slíbila finanční pomoc a bezvízový styk podmíněný splněním několika kritérií. Ty podle Bruselu zatím Ankara nesplnila.

Turecko jedná o vstupu do EU už od října 2005, rozhovory ale dlouhodobě stagnují zejména kvůli výhradám EU k dodržování svobody slova v Turecku a autoritářskému způsobu vlády prezidenta Erdogana.

- Kdo je hlavou Evropské rady? Donald Tusk
- Jak se jmenuje předseda Evropské komise? Jean-Claude Juncker
- Chce se Turecko stát součástí EU, nebo si to rozmyslelo? momentálně má zájem být členem EU
- Proč je pro EU důležitý kladný vztah s Tureckem? zadržování přílivu migrantů z východu
- Co brzdí přijetí Turecka mezi členy EU? vláda prezidenta Erdogana není úplně demokratická, což je podmínka EU

9) Které státy mají aktuálně statut kandidátské země?

Albánie, Makedonie, Černá Hora, Srbsko, Turecko - jsou ve fázi, kdy transponují (nebo integrují) právní předpisy Unie do svých právních řádů

10) Doplně slova z nabídky do textu.

nabídka: summity, výkonnou, parlament, není, politice, komisaři, ministři, soudní, 5, 28, 28, 751

Soudní dvůr EU vydává rozsudky, zajišťuje dodržování zákonů, na kterých se členské státy dohodly.

Evropská komise zastupuje zájmy celé EU. Jedná se o výkonnou složku. Navrhuje právní předpisy a kontroluje plnění dohod. Má 28 členů (tzv. komisaři). Sídlem je Brusel.

Rada (rada ministrů) zastupuje vlády členských států. Ministři z členských zemí EU se pravidelně setkávají a přijímají nové právní předpisy EU. Má 28 členů a sídlem je Brusel a Lucemburk.

Evropský parlament zastupuje občany EU a je občany přímo volen. Evropské poslanci jsou ve funkci 5 let. Parlament diskutuje a rozhoduje o nových právních předpisech EU společně s Radou. Celkem má 751 členů (rozděleno podle podílu počtu obyvatel). Sídla jsou ve Štrasburku, Bruselu a Lucemburku.

V Evropské radě se scházejí hlavy států, předsedové vlád členských států, předseda Evropské rady a předseda Evropské komise. Je nejvyšším orgánem rozhodujícím o politice EU, proto se její zasedání často nazývají „vrcholné schůzky“ nebo „summity“.

Rada Evropy je mezivládní organizace s cílem chránit lidská práva a demokracii. Není orgánem EU.

Globální problémy lidstva

- 1) Vyber si jeden z globálních problémů, vysvětli, jakým způsobem ohrožuje lidskou populaci a vymysli způsob, kterým by si omezil jeho negativní dopady.

oteplování, úbytek lesů, znečištění ovzduší, znečištění vod, znečištění půdy, eroze půdy, vytváření hluku, světelný smog, hromadění pevných odpadů, radioaktivní znečištění, přelidnění, války, nedostatek zdrojů, pandemie

---

- 2) V současné době se hojně používá pojem „živelní katastrofa“. Jaké události si pod tímto pojmem představuješ?

pohroma způsobená extrémní, ale přirozenou (přírodní) činností, př: tsunami, výbuch sopky, povodně, zemětřesení, dopad asteroidu, písečné bouře, krupobití, tornádo, hurikán a jiné

- 3) Co je cílem „Fair trade“?

férový obchod; snaha/koncept pomoci pěstitelům z chudých částí světa o důstojnější podmínky, přímý výkup plodin a s tím spojená spravedlivá cena za jejich produkty, nejčastěji se jedná o: banány, kakao, kávu a čaj;

- 4) Vysvětli pojem cirkulární ekonomika.

snaha navrátit použité suroviny v ekonomice zpět do procesu (v podstatě obrovská recyklace)

- 5) Rozhodni, která možnost je správná:

j) Který americký stát je nejchudší? **Haití** / Argentina / Guyana

k) Z jakého důvodu trpí hladem lidé v KLDL? *špatná úroda* / tsunami / **politický režim-ekonomika**

l) Ropná plošina Deepwater Horizon měla roku 2010 ohromné úniky ropy v oblasti: *Adenský záliv* / **Mexický záliv** / Perský záliv

m) Co v překladu znamená Sustainable development? **udržitelný rozvoj** / *recyklační rozvoj* / *výměnný rozvoj*

n) Který stát nemá jaderné zbraně? *Indie* / *Pákistán* / **Afghánistán**

o) Chudinské čtvrti na okraji měst se nazývají: *aglomerace* / *suburbanizace* / **slumy**

p) Ve kterém státě byla mezi lety 1979–2015 tzv. politika jednoho dítěte? KLDL / **ČLR** / Jižní Korea

q) Které z uvedených států loví velryby? **Japonsko** / **Island** / Itálie / **Norsko** / Indonésie / Nový Zéland

r) Katastrofa v japonské Fukušimě se týkala: úniku ropy / **havárie jaderné elektrárny** / masivní požáry

- 6) Ve městech je spousta obyvatel na velmi malé ploše. Téměř každý by chtěl mít své auto. Jenže města již byla postavena před mnoha dekádami a s tolika auty se nepočítalo. Navrhni alespoň tři realizovatelné nápady pro zlepšení dopravy ve městě ve tvém blízkém okolí. Ke každému nápadu doplň i jeho možná negativa.

př: větší podpora MHD (levnější), poplatky za vjezd, parkovné, podzemní garáže, sdílení jízdy autem (např. Uber,

Blablacar – negativum – taxikáři bez práce), a jiné

Politické konflikty

1) Války mezi lidmi se vedly odedávna. Napiš alespoň tři důvody, které zapříčiňují války.

př: úrodná půda, nerostné suroviny, snaha mít větší moc, aj.

2) Co znamená výraz anexe? Roku 2014 se spojoval pojem s Krymem. O jako událost se jednalo?

Anexe je trvalé připojení cizího státního území k jinému státu. Pokud proběhne anexe na základě dohody s cizím státem (např. po referendu), tak je právoplatná, pokud ale proběhne jednostranně, tak se jedná o válečný zločin. Ruská federace anektovala území Ukrajiny (poloostrov Krym), referendum ale proběhlo až po vpádu vojsk a bez souhlasu ukrajinské strany, takže situace byla vyhrocená a naprostá většina stůtů dodnes anexi neuznává. Krym nadále zůstává Rusku (2018)

3) Jaký je rozdíl mezi separatismem a iredentismem?

separatismus – snaha menšiny o oddělení od současného státu + založení vlastního státu

iredentismus – snaha menšiny o oddělení od současného státu, ale současné připojení k jinému státu

4) Které slovo mezi ostatní logicky nepatří?

- h) Izrael – Hamás – Pásmo Gazy – Palestina – Západní břeh Nilu
- i) Španělsko – ETA – IRA – Baskicko – Katalánci
- j) občanská válka – imigrace – Bašár al-Asad – Sýrie – emigrace
- k) ropa – prosperující stát – prezident Maduro – Venezuela – ekonomická krize
- l) Ulster – Irsko – Irská republikánská armáda – Wales
- m) občanská válka – drogové kartely – Mexiko – sexuální násilí – přestřelky
- n) Charlie Hedbo – 2015 – Paříž – Londýn

5) Doplň vhodná slova.

Konflikty mohou mít různé příčiny a odráží se v nich charakter regionu. Velká část útoků je založena na etnických a náboženských rozdílech, ale důvodem může být i neuspokojivá politická situace, korupce nebo sociální problémy.

V minulosti se například vedly nábožensky motivované křižácké výpravy mířené proti pohanům, kacířům a muslimům. Rozsáhlé etnické boje propukly po dekolonizaci Afriky. Obzvláště kruté bylo masakrování mezi kmeny Hutuů a Tutsiů ve Rwandě, kde v krvavé občanské válce zemřela cca 1/5 obyvatel.

Na území USA se v 19. století vedla občanská válka známá pod jménem „Sever proti Jihu“. Občanské války probíhají v rámci jednoho státu. V současné době se s občanskou válkou potýkají státy: Kolumbie, Jemen, Pákistán, Somálsko, Súdán, Sýrie a další.

Další formou násilí je terorismus. Jedná se o plánované násilí, které slouží k vynucení násilnickových cílů. Převážná většina obětí jsou nevinní civilisté. Nejčastější je bombový útok (např. sebevražedný bombový útok v Manchester aréně na koncertě popové zpěvačky Ariana Grande), únos osoby a požadování výkupného (v roce 2018 unesena žena ve Francii a vrácena po zaplacení několika milionů eur), únos letadla (11. 9. 2001, New York, World Trade Center „Dvojčata“) a najetí kamionem do davu (Berlínské vánoční trhy). Uvedené příklady jsou z Evropy a USA, protože jsou nám mediálně blízké, ale je nutné podotknout, že většina útoků se odehrává v Asii a Africe.

6) Z uvedených nadpisů novinových článků si vyber dva a na internetu nebo z jiného zdroje najdi informace o příčině problému, a údaje o tom, mezi kým spor probíhá a proč se nedaří situaci zklidnit. Do mapy zakresli lokality všech zmíněných událostí.

1.
V Kašmíru vypukly krvavé střety. 12 mrtvých a desítky zraněných (1. 4. 2018)

2.
Části Mexika připomínají válečnou zónu v Sýrii nebo Iráku. Může za to válka drogových kartelů (23. 1. 2018)

3.
Spojené státy mají podle tamního ministerstva důkaz, že syrský režim použil chemické zbraně v Dúmě. Zemřely při něm desítky lidí (13. 4. 2018)

4.
Izrael a Hamás uzavřely příměří. To ukončuje největší konfrontaci od roku 2014, šance na klid zbraní je prý vysoká (30. 5. 2018)

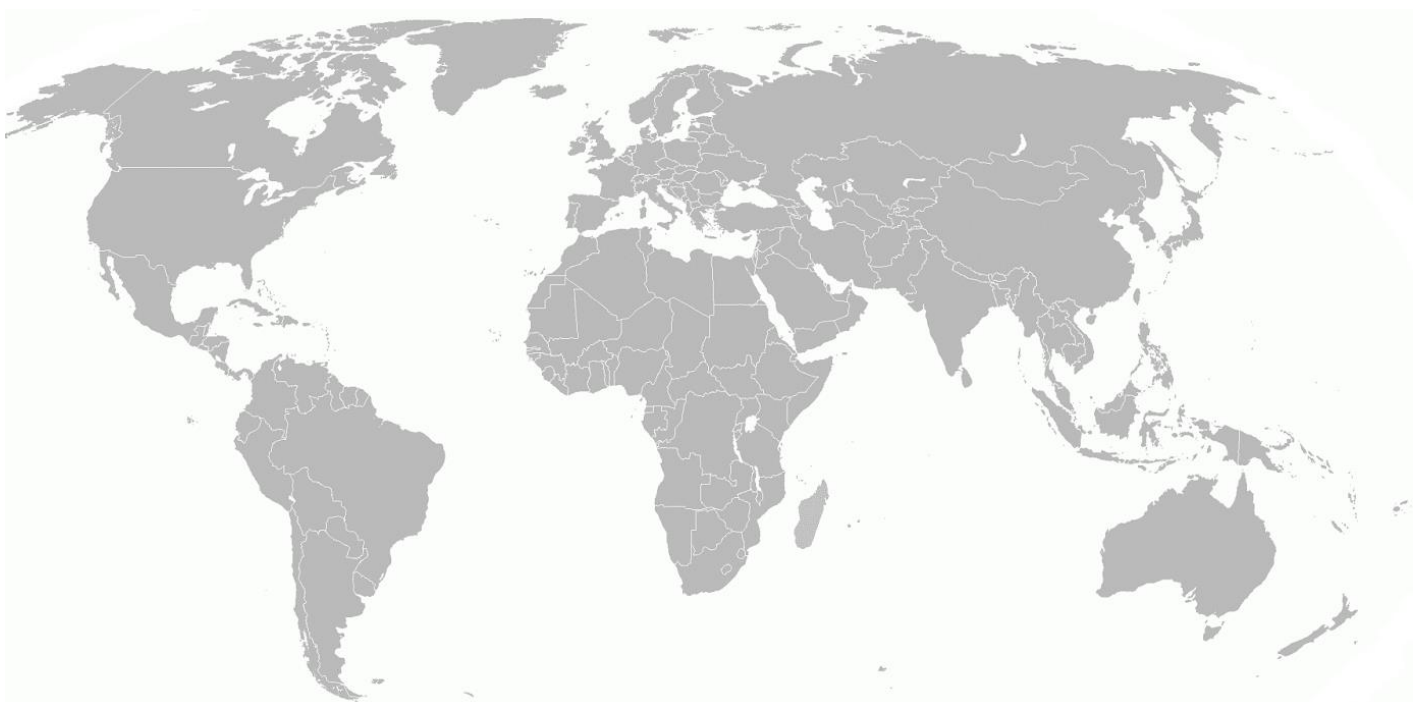
5.
Čína se mstí tropickému ráji kvůli Tchaj-wanu, odřízla ho od svých turistů (21. 8. 2018)

6.
Iráčané našli 200 masových hrobů na území, které ovládal Islámský stát (6. 11. 2018)

7.
Boje s islamisty na jihu Filipín jsou u konce. Nikdo neví, co je s vůdcem teroristů Hapilonem (30. 5. 2017)

8.
Nová válka o Karabach si vyžádala již 64 mrtvých, boje pokračují (5. 4. 2016)

9.
Drsné boje v Jemenu: Civilisté jsou v obklíčení, rebelové slibují "peklo na zemi" (8. 11. 2018)

7) Spoj k sobě (nebo barevně odliš) název organizace, vůdce, zemi vzniku a událost.

Název organizace	Vůdce	Země vzniku	Událost
Tálibán	† Mohamed Omar (1994–2013)	Afghánistán	snaha vládnout Afghánistánu + nacionalismus
–	† Saddám Husajn	Irák	Válka v Perském zálivu
Islámský stát	† Abú Bakr al-Bagdádí	Irák, Sýrie	snaha obnovit chalífát v Íráku a Levantě
al-Káida	† Usáma bin Ládín	Afghánistán	11.9.2001, New York
al-Šabáb (aš-Šabáb)	Ahmad Umar	Somálsko	21.9.2013 nákupní centrum v Nairobi, 71 mrtvých
Hizballáh	Hasan Nasralláh	Libanon	snaha zničit Izrael
–	Anders Behring Breivik	Norsko	22.7.2011, Utøya
Sinaloa (kartel)	Ismael Zambada García	Mexiko	drogy, organizovaný zločin

8) Vysvětli pojem Arabské jaro a napiš alespoň pět států, kterých se událost týká.

Vlna povstání, protestů a revolucí, které probíhají v arabských státech (Blízký východ, sever Afriky) od roku 2010. Některé byly ukončeny, jiné stále přetrvávají. Příčiny byly různé: náboženská nerovnost, nespokojenost se sociálními podmínkami, korupce. Mnohé vlády byly svrženy, jinde boje propukly v občanskou válku. př.: svržení vlády: Egypt, Jemen, Tunisko; občanská válka: Libye, Sýrie; velké protesty: Alžírsko, Bahrajn, Irák, Jordánsko, Kuvajt, Libanon, Maroko, Omán, Súdán

9) Zamysli se nad současnou politickou situací. Které mezinárodní organizace se snaží nastolit mír? Jak? Dělej podle tebe něco špatně?

Zdroje:

Novinové články:

Ohrožená příroda v tající Arktidě: Oblast „okupují“ mraky turistů, těžařů i rybářů

<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1878050-ohrozena-priroda-v-tajici-arktide-oblast-okupuji-mraky-turistu-tezaru-i-rybaru>

Organizace a průběh voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=300>

Turecko chce být plnohodnotným členem Evropské unie, uvedl Erdogan

https://www.lidovky.cz/svet/pro-turecko-zustava-strategickym-cilem-plne-clenstvi-v-eu-rekl-erdogan.A180326_194244_In_zahranici_ele

nadpisy článků z kapitoly Politické konflikty:

10. <https://eurozpravy.cz/zahranicni/asie-a-australie/219637-v-kasmiru-vypukly-krvave-strety-12-mrtvych-a-desitky-zranenych/>
11. <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/nejezdete-do-mexika/r~f83a558eff6e11e7adc2ac1f6b220ee8/>
12. <https://domaci.ihned.cz/c1-66109810-spojene-staty-pry-maji-dukaz-ze-syrsky-rezim-pouzil-chemicke-zbrane-v-dume-utajovane-dokumenty-ale-zatim-nezverejni>
13. <https://domaci.ihned.cz/c1-66153340-izrael-a-hamas-uzavreli-primeri-to-ukoncuje-nejvetsi-konfrontaci-od-roku-2014-sance-na-klid-zbrani-je-pry-vysoka>
14. https://zpravy.idnes.cz/tchaj-wan-palau-cina-diplomacie-vztahy-politika-jedne-ciny-turiste-turistika-18p-/zahranicni.aspx?c=A180820_134838_zahranicni_dtt
15. <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/iracane-nasli-200-masovych-hrobu-na-uzemi-ktere-ovladal-isla/r~2c939416e1b011e8b5590cc47ab5f122/>
16. https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/boje-s-islamisty-na-jihu-filipin-jsou-u-konce-nikdo-nevi-co-je-s-vudcem_1705300838_dp
17. <https://eurozpravy.cz/zahranicni/evropa/150847-nova-valka-o-karabach-si-vyzadala-jiz-64-mrtvych-boje-pokracuji/>
18. <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/boje-o-hudajda-se-priostruji/r~4b36c0e4e33311e898daac1f6b220ee8/>

Obrazový materiál:

Václav Havel: <https://www.englishcollege.cz/cs/vaclav-havel-2/>

Andrej Kiska: <https://globe24.cz/svet/60493-andrej-kiska-pozadal-o-mimoradne-vystoupeni-v-televizi-a-rozhlasu-21-srpna/fotografie-23526>

Klement Gottwald: <http://www.panovnici.cz/klement-gottwald>

Tomáš Garrigue Masaryk <http://www.panovnici.cz/tomas-garrigue-masaryk>

náboženské symboly <https://www.flaticon.com/packs/religion-symbols>

muslimské šátky <https://www.bbc.com/news/uk-45112792>

mapa hustoty obyvatel - <http://i.imgur.com/KlaqvDG.jpg>

slepá mapa světa <https://printable-maps.blogspot.com/2008/07/printable-blank-world-map.html>

mapy použité v kapitole Klasifikace států <https://worldmapper.org/maps/>

mapy a grafy použité v kapitole Klasifikace států <https://ourworldindata.org/>

mapa schengenského prostoru

<http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/security/20180216STO98008/schengen-enlargement-of-europe-s-border-free-area>

APEC <https://www.apec.org/About-Us/About-APEC/APEC-Logo-Use>

SOS dětské vesničky <https://www.radio.cz/cz/rubrika/udalosti/sos-detske-vesnicky-slavi-40-let>

Světová rada

http://www.churchofscotland.org.uk/resources/children_and_youth/community/world_council_of_churches_commitments_to_children

NATO <https://www.nato.int/vigs/pdf/NATO-VIGs-2016-en.pdf>

Rada Evropy <https://euroclio.eu/2017/09/council-europe-learning-live-together-shared-commitment-democracy/>

OSN <https://1000logos.net/united-nations-logo/>

EU <https://www.schengenvisainfo.com/eu-countries/>

OAS <http://en.mercopress.com/2008/04/28/oas-mediation-to-prevent-armed-conflict-in-bolivia>

OPEC <https://think.ing.com/articles/opec-meeting-output-set-to-jump/>

OECD https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/oecd/index.html

NAFTA <https://www.brandeps.com/logo/O/OECD-01>

ASEAN <https://logos-download.com/9316-asean-logo-download.html>

Liga arabských států https://en.wikipedia.org/wiki/Arab_League

MERCOSUR <http://vectorslike.com/mercosur-logo-vector/>

2018